

БИЛТЕН

4 2003

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Интернет адреса
на Министерството за финансии на Република Македонија
<http://www.finance.gov.mk/>

Интернет адреса
на Управата за јавни приходи
<http://www.ujp.gov.mk/>

Интернет адреса
на Агенцијата на Република Македонија за приватизација
<http://www.mpa.org.mk/>

Интернет адреса
на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност
<http://www.mse.org.mk/>

Интернет адреса
на Комисијата за хартии од вредност
<http://www.sec.gov.mk/>

Интернет адреса
на Националната платежна картичка
<http://www.npk.com.mk/>

Скопје, април 2003

СОДРЖИНА

ТАБЕЛИ И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ

Табела 1: Република Македонија - Основни макроекономски индикатори	5
Табела 2: Одбрани макроекономски индикатори во земјите – кандидати за прием во Европската Унија	5
Табела 3: Бруто домашен производ (реални стапки на раст)	6
Табела 4: БДП според произведен метод	7
Табела 5: БДП според расходен метод	7
Табела 6: Основни краткорочни економски трендови	8
Бруто домашен производ	10
Цени	10
Надворешно-трговска размена	11
Краткорочни економски движења – април 2003 година	14
Табела 7: Приходи на Централниот буџет на Република Македонија	32
Табела 8: Расходи на Централниот буџет на Република Македонија	33
Табела 9: Приходи и расходи на Централниот буџет на Република Македонија (согласно со GFS методологијата на ММФ)	34
Табела 10: Буџет - Централна државна власт	36
Табела 11: Функционална класификација на расходите на Централниот буџет на Република Македонија	37
Табела 12: Платен биланс на Република Македонија (годишни податоци)	38
Табела 13: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување	39
Табела 14: Фонд за здравствено осигурување	40
Табела 15: Завод за вработување	41
Табела 16: Фонд за магистрални и регионални патишта	42
Македонска берза на долгорочни хартии од вредност – април 2003 година	43
Табела 17: Македонска берза - извештај за тргување од 1.4.2003 до 30.4.2003	46
Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност	50
Депозити на физичките лица кај банките и штедилниците	51
Кредитни линии за мали и средни претпријатија	52
Факти за приватизацијата – 31.3.2003 година	58

СТАТИИ

Кратки вести	64
Christina Daseking – Задолженост: Колку е премногу?	71
Ѓорѓи Петрушев – Меѓународни правила за финансиска поддршка на извозот	74
Маја Штериева - Управувањето со ризиците како сегмент на корпоративното управување	80
М-р Снежана К. Милошеска - Фискалната децентрализација како дел од општите процеси на децентрализација	84
Владо Наумовски - Ризици на земјата, особено политичкиот ризик – ограничувачки фактор за странски директни инвестиции	89
Не е лесно да се вклучиш	92
Матрица за степенот на извршување на мерките на макроекономската политика на Владата на Република Македонија	93

ПОЧИТУВАНИ,

Согласно нашето ветување дадено во претходниот број на Билтенот на Министерството за финансии, од овој месец повторно продолжуваме со редовно следење и публикување на најновите економски движења на месечна основа.

По негативните случувања кои беа неизбежен декор на економската сцена во изминатите неколку години, во април 2003 година продолжи постепеното консолидирање на македонската економија. Како поткрепа на ваквата констатација ќе ни послужат последните извештаи од Државниот завод за статистика, според кои во првиот квартал од 2003 година, порастот на Бруто домашниот производ изнесува 2,2% со остварени позитивни стапки на раст во речиси сите сектори. Ова е трет последователен квартал во кој македонската економија се наоѓа во зоната на позитивен економски раст и претставува убава најава за динамизирање на економската активност во наредниот период. Во исто време, остварувањето од првиот квартал е во линија со проекциите договорени со Мисијата на ММФ при нивната последна посета на Република Македонија.

Солидни резултати се присутни и во македонската индустрија, која во првите четири месеци од оваа година, споредено со истиот период лани, забележа пораст од 2,4%. Растот на индустриското производство е воден од челичната индустрија каде се евидентирани мошне високи стапки на раст (99%) иницирани од зголемениот извоз на македонскиот челик на пазарите на НР Кина. Позитивните движења се присутни и кај производството на феросилициум и фероникел во поранешните најголеми загубари на македонската економија "Југохром" и "Фени", кои по успешното реструктурирање остваруваат солидни финансиски резултати. Во овој период, добрите перформанси на индустријата се надополнети и со одличните постигнувања на полето на извозот, каде во периодот јануари-април 2003 година е остварено зголемување од 23,7%.

Во април 2003 година се случи и долгонајавуваната промена на стапките на ДДВ која предизвика многубројни полемики во јавноста. Со овој чекор, се изврши намалување на општата стапка на ДДВ од 19% на 18% и префрлање на одредени групи на производи кои претходно се оданочуваа со повластена стапка од 5% во групи на производи кои сега ќе се оданочуваат со општата стапка од 18%. Согласно проекциите на Министерството за финансии, а наспроти спекулациите во јавноста, промената на стапките немаше речиси никакво влијание врз стабилноста на цените. Стапката на инфлација, мерена преку трошоците за живот во првите четири месеци изнесуваше само 0,1%, додека иницијалниот удар од промената на стапките предизвика поместување на општото ценовно ниво за 1,6% во однос на март.

Како една од карактеристиките на овој период, секако е и рестриктивната фискална политика која ја спроведува Владата на Република Македонија, согласно со договорениот аранжман со Меѓународниот монетарен фонд. Позитивните резултати се веќе евидентни, а како одговор на дисциплинираната фискална политика, Народната банка на Република Македонија во април

Д-р Димко Кокароски

заменик министер за финансии

оваа година направи дополнителна корекција на каматните стапки кои таа ги определува, при што есконтната стапка на НБРМ се намали од 8% на 6,5%, додека каматната стапка на ломбардните кредити од 17,5% на 16%. Истовремено, беше донесена и одлука со која на аукциите на благајничките записи се преминува кон тендер со износи, односно каматната стапка на благајничките записи со рок на достасување од 28 дена се фиксира на 7%. Ваквата политика на НБРМ се очекува да доведе до позначајно намалување на каматните стапки на комерцијалните банки кои ги определуваат на кредитите за економските субјекти, со крајна цел поттикнување на економската активност во земјата.

Сепак, во овој период, основен приоритет на Владата на Република Македонија согласно макроекономската политика за 2003 година, претставува поттикнување на вработувањето. Притоа, политиката на вработување е насочена кон воспоставување на механизми за итно запирање на порастот на невработеноста и обновување на нарушените функции на пазарот на работна сила. Оттука, во 2003 година основните елементи на владината политика на вработување се активните

мерки за поттикнување на вработеноста, реформи и модернизација на институциите кои делуваат на пазарот на работна сила (главно Заводот за вработување) и обезбедување на поголема флексибилност во поглед на новите вработувања. Во таа насока, Владата веќе донесе Закон за поттикнување на вработувањето со кој работодавачите имаат право на поврат на извршените плаќања на придонеси на плата во период од 2 години за нововработените лица. Планираните трошоци за спроведување на овој закон изнесуваат околу 15 милиони Евра годишно или 0,3% од оценетиот БДП.

Уживајте во читањето на страниците на Билтенот на Министерството за финансии.

Со почит,

Д-р Димко Кокароски

заменик министер за финансии

ОСНОВНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ

Годишни податоци за Република Македонија

		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001*	2002*
Реален БДП	%	-7.5	-1.8	-1.1	1.2	1.4	3.4	4.3	4.5	-4.5	0.7
Инфлација (просек)	%	362	128	15.7	2.3	2.6	-0.1	-0.7	5.8	5.5	1.8
Инфлација (крај на период)"	%			8.8	-0.7	2.7	-2.4	2.4	6.1	3.7	1.1
Имплицитен дефлатор	%	442.1	151.9	17.1	2.9	3.4	1.4	2.7	8.2	3.6	
Буџетско салдо (централен буџет и фондови)	% БДП	-13.4	-2.9	-1.2	-0.5	-0.4	-1.7	0.0	2.5	-6.1	-3.1
Девизен курс, просек	ДЕН/1УСД	23.6	43.2	38.0	40.0	49.8	54.5	56.9	65.9	68.1	64.7
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1УСД	44.6	40.6	38.0	41.4	55.4	51.8	60.3	65.3	69.2	58.6
Извоз (F.O.B.)	УСД млд.	1.06	1.08	1.20	1.15	1.20	1.31	1.19	1.32	1.15	1.11
Увоз (C.I.F.)	УСД млд.	1.01	1.27	1.42	1.46	1.59	1.91	1.78	2.08	1.68	1.96
Трговски биланс	УСД млд.	0.05	-0.19	-0.22	-0.31	-0.39	-0.60	-0.59	-0.76	-0.53	-0.85
Биланс на тековна сметка	УСД млд.	0.02	-0.16	-0.22	-0.28	-0.27	-0.31	-0.11	-0.11	-0.24	-0.32
како % од БДП	%	0.8	-4.7	-4.9	-6.3	-7.2	-8.7	-3.0	-3.1	-8.6	-8.7
Девизни резерви	УСД млд.	0.12	0.16	0.27	0.27	0.28	0.33	0.48	0.71	0.79	0.73
Покривање на увозот (резерви/увоз)	месеци	1.4	1.6	2.3	2.2	1.9	2.1	3.2	4.1	4.9	4.4
Надворешен долг ¹⁾	УСД млд.	1.14	1.26	1.44	1.17	1.13	1.47	1.49	1.49	1.48	1.55
како % од БДП	%	45.5	37.2	32.3	26.5	30.3	41.0	40.0	38.2	39.8	41.8

1) Почнувајќи од 1998 година, согласно со новата методологија препорачана од Светската банка, вкупниот надворешен долг ги опфаќа краткорочните, среднорочните и долгорочните кредити.

* Проценка или претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика, Министерство за финансии на Република Македонија и Народна банка на Република Македонија

ОДБРАНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ ВО ЗЕМЈИТЕ-КАНДИДАТИ ЗА ПРИЕМ ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА

	Реален БДП				Потрошувачки цени ¹⁾				Тековна сметка (салдо) ²⁾			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
Кандидати за прием во Европската унија	-	3.9	3.9	4.5	21.1	15.8	10.2	7.5	-2.8	-3.3	-3.6	-3.4
Бугарија	4.0	4.0	5.0	5.5	7.5	5.8	3.0	4.1	-6.2	-3.4	-5.5	-4.6
Чешка Република	3.1	2.0	1.9	3.3	4.7	1.8	1.1	3.0	-5.7	-5.3	-5.8	-5.3
Естонија	5.0	5.0	4.9	5.2	5.8	4.3	3.6	2.9	-6.1	-10.1	-5.0	-5.1
Унгарија	3.8	3.3	3.6	3.9	9.2	5.3	5.3	4.8	-3.4	-4.1	-4.8	-4.6
Латвија	7.9	6.1	5.5	6.0	2.5	1.9	3.0	3.0	-9.6	-8.7	-8.5	-7.1
Литванија	5.9	5.9	5.3	5.7	1.3	0.3	2.1	2.5	-4.8	-5.4	-5.8	-5.4
Полска	1.0	1.3	2.6	4.1	5.5	1.9	1.1	2.4	-3.9	-3.5	-3.7	-4.0
Романија	5.7	4.9	4.9	5.0	34.5	22.5	16.2	11.6	-6.0	-3.4	-4.5	-4.5
Словачка	3.3	4.4	4.0	4.2	7.3	3.3	8.8	7.5	-8.6	-8.2	-6.6	-6.3
Словенија	3.0	2.9	3.2	3.8	8.4	7.5	5.7	5.0	0.2	1.8	1.9	1.7
Турција	-7.5	6.7	5.1	5.0	54.4	45.0	24.7	14.5	2.3	-1.0	-1.8	-1.1

1) Годишен просек.

2) Процент од БДП.

Извор: World Economic Outlook (Recessions and Recoveries), IMF, Washington D.C., April 2003.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

(реални стапки на раст, квартал во однос на ист квартал претходна година, 1998-2002)

	Земјодел- ство, лов, шумарство и рибарство	Вадење руди и камен, пре- работувачка ин- дустрија и снаб- дување со елек- трична енергија, гас и вода	Градеж- ништво	Трговија на го- лемо и трговија на мало; поправ- ка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба	Хотели и ресто- рани	Свообраќај, складирање и врски	Финансиско посрадување, активности во врската со недви- жен имот, изнај- мување и импуги- рани станарини	Јавна управа и одбрана, задолжи- телна социјална заштита, обра- зование, здрав- ство и социјал- ство и социјал- ство на работа	Импуги- рани банкар- ски услуги	Доаѓаена вредност	Нето- даночи на производ- ство	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД
	A + Б	В + Г + Д	Ѓ	Е	Ж	З	С + И + Љ	Ј + К + Л + Н				
1998	I	8.3	-15.3	5.4	5.7	33.1	-0.9	-0.7	9.5	4.3	5.7	4.5
	II	6.5	1.3	3.7	3.7	35.2	-0.4	-0.3	11.3	4.8	6.1	5.0
	III	-2.2	16.7	-3.2	15.4	23.1	0.5	2.7	16.1	2.7	3.8	2.8
	IV	-5.3	22.7	-3.2	3.0	17.2	0.8	3.1	17.5	1.3	2.5	1.4
	98/97	1.4	7.7	0.4	7.3	26.5	0.0	1.2	13.5	3.2	4.5	3.4
1999	I	-9.0	14.4	-6.1	31.4	9.7	1.5	5.7	-2.3	0.0	-1.9	-0.3
	II	-5.3	27.0	-4.9	30.6	14.7	1.6	5.4	-2.0	3.0	1.1	2.7
	III	15.6	3.3	10.9	12.9	21.0	2.3	2.9	0.7	8.8	7.0	8.5
	IV	6.3	1.3	11.2	28.2	22.7	2.3	2.6	0.9	6.4	4.5	6.1
	99/98	1.7	10.4	3.0	24.7	17.2	1.9	4.1	-0.7	4.6	2.7	4.3
2000	I	16.3	4.1	37.7	-7.1	13.4	2.4	1.0	0.5	11.4	15.1	12.0
	II	17.1	-9.9	4.6	-14.8	11.1	2.5	1.3	0.8	5.6	9.0	6.1
	III	1.8	5.3	-8.7	-9.6	10.1	2.7	-0.8	1.9	0.6	3.9	1.0
	IV	4.5	12.5	-12.7	-13.1	0.7	3.2	-1.1	3.7	-0.3	3.0	0.2
	00/99	9.4	2.6	3.0	-11.3	8.5	2.7	0.1	1.7	4.1	7.5	4.5
2001*	I	-2.8	0.7	-18.9	6.7	-4.8	3.0	-8.7	-6.9	-6.2	-6.9	-6.3
	II	-4.7	-4.9	4.5	-7.1	-7.2	2.6	-5.1	-8.5	-3.8	-4.4	-3.9
	III	-10.6	-22.9	4.4	-14.7	-11.1	1.4	0.8	-13.1	-6.2	-6.9	-6.4
	IV	-0.5	-22.8	9.7	-0.1	-9.9	1.3	3.7	-13.5	-1.5	-2.2	-1.6
	01/00	-4.6	-14.4	-0.8	-4.5	-8.3	2.1	-2.3	-10.5	-4.4	-5.1	-4.5
2002*	I	-13.9	-11.0	7.6	-8.8	9.0	0.6	2.3	6.3	-2.2	-2.2	-2.2
	II	-7.7	-3.7	6.3	6.9	5.3	-0.5	0.7	10.9	-0.6	-0.6	-0.6
	III	-5.6	0.8	5.8	21.7	9.9	-0.4	0.5	15.8	1.0	1.0	1.0
	IV	5.5	-3.0	6.5	9.4	13.3	-0.1	1.9	11.4	4.3	4.3	4.3
	02/01	-5.1	-3.7	6.5	7.4	9.4	-0.1	1.3	11.0	0.7	0.7	0.7

* Претходни податоци
Извор: Државен завод за статистика.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД ПРОИЗВОДНИОТ МЕТОД

Во милиони денари

По тековни цени

НКД сектор	Назив	1998	1999	2000	2001 ¹⁾	Индекси 2001/2000
A	Земјоделство, лов и шумарство	22.224	23.094	23.756	22.933	96.5
B	Рибарство	52	29	14	24	71.4
B	Вадење на руди и камен	1.584	1.620	1.856	1.312	-29.3
Г	Преработувачка индустрија	35.202	36.764	40.926	39.587	-3.3
Д	Снабдување со електрична енергија, гас и вода	8.868	9.203	10.381	10.041	-3.3
Ѓ	Градежништво	11.267	10.880	13.361	11.801	-11.7
Е	Трговија на големо и мало, поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба и за домаќинствата	21.914	22.383	25.402	26.076	2.7
Ж	Хотели и ресторани	3.063	3.984	3.463	3.410	-1.5
З	Сообраќај, складирање и врски	14.309	17.233	21.261	21.694	2.0
С	Финансиско посредување	7.229	6.977	7.342	7.420	1.1
И	Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	5.206	5.890	7.466	8.304	11.2
Ј	Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита	12.067	14.351	14.333	14.445	0.8
К	Образование	8.030	8.769	8.266	8.048	-2.6
Л	Здравство и социјална работа	8.310	8.592	8.987	8.690	-3.3
Љ	Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	4.887	4.967	5.217	5.548	6.3
	Импутирани станарини	9.058	9.597	10.465	10.631	1.6
	Минус: импутирани банкарски услуги	5.036	5.017	5.153	4.738	-8.1
A	Додадена вредност по основни цени	168.235	179.316	197.344	195.230	-1.1
Б	Нето даноци на производство	26.747	29.694	39.045	38.611	-1.1
A + Б	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	194.979	209.010	236.389	233.841	-1.1

1) Претходни податоци.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД РАСХОДНИОТ МЕТОД

	Во милиони денари				Во %			
	1998	1999	2000	2001	1998	1999	2000	2001
БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	194.979	209.010	236.389	233.841	100.0	100.0	100.0	100.0
(по тековни цени)								
Финална потрошувачка	180.582	188.702	218.986	221.770	92.6	90.3	92.6	94.8
Финална потрошувачка на домаќинствата	141.078	145.693	175.965	163.791	72.4	69.7	74.4	70.0
Финална јавна потрошувачка	39.504	43.009	43.021	57.979	20.3	20.6	18.2	24.8
Бруто-инвестиции	43.408	41.171	50.683	42.760	22.3	19.7	21.4	18.3
Инвестиции во основни средства	33.982	34.710	38.332	34.716	17.4	16.6	16.2	14.8
Пораст на залихи	9.426	6.461	12.351	8.044	4.8	3.1	5.2	3.4
Извоз на стоки и услуги	80.343	88.143	114.209	99.091	41.2	42.2	48.3	42.4
Извоз на стоки	70.618	67.988	87.161	78.625	36.2	32.5	36.9	33.6
Извоз на услуги	7.147	14.367	9.971	15.894	3.7	6.9	8.4	6.8
Набавки на нерезидентите во земјата	2.579	5.788	7.077	4.572	1.3	2.8	3.0	2.0
Увоз на стоки и услуги	109.355	109.007	147.489	129.780	56.1	52.2	62.4	55.5
Увоз на стоки	92.845	90.554	123.910	107.166	47.6	43.3	52.4	45.8
Увоз на услуги	16.510	18.543	23.579	22.614	8.5	8.8	10.0	9.7

Извор: Државен завод за статистика.

ОСНОВНИ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ

Процентуална промена во однос на истиот период од претходната година, освен ако не е поинаку назначено

	2000	2001	2002	2002			2003					
				K - 1	K - 2	K - 3	K - 4	Јануари	Февруари	Март	K - 1	Април
РЕАЛЕН СЕКТОР												
Производство												
реални промени												
Бруто домашен производ	4.6	-4.5	0.7	-2.2	-0.6	1.0	4.3					
Индустриско производство	3.5	-3.1	-5.3	-13.9	-7.7	-5.6	5.5	8.4	-13.7	15.8	3.5	-0.5
номинални промени												
Инвестиции во машини и опрема	20.8	-16.9	16.4	48.1	22.8	-0.6	5.1					
Цени												
Трошоци на живот	5.8	5.5	1.8	3.7	3.5	-0.9	0.9	0.2	0.1	-0.3	0.0	0.4
Цени на производителите на индустриски производи	8.9	2.0	-0.9	-1.9	-1.0			1.9	1.3	1.1	1.5	-0.4
Конкурентност на индустријата												
Продуктивност	6.0	0.5	3.0	-3.2	6.7	13.9	21.8	18.3	-10.1	25.3	20.3	6.4
Трошоци за работна сила по единица производ	-4.7	-0.7	0.2	2.2	-4.4	-6.6	-13.1	-15.7	9.4	-21.5	-19.6	3.1
Реални трошоци за работна сила по единица производ	-12.5	-2.7	1.1	9.1	0.4	-3.6	-15.9	-17.8	7.5	-22.7	-22.8	3.3
Берзански цени на најважните извозни и увозни производи												
цени во САД \$												
Сурова нафта-бренд	28.3	24.4	25.0	21.2	25.1	26.9	26.8	31.3	32.7	30.3	31.4	24.9
Јагнешко месо(c/kg)	261.9	291.2	330.3	311.1	319.2	339.7	351.5	360.4	358.2	352.2	356.7	350.3
Никел	8,638.0	5,944.7	6,772.0	6,203.0	6,946.0	6,883.0	7,104.0	8,026.0	8,623.0	8,379.0	8,343.0	7,910.0
Бакар	1,813.0	1,578.3	1,559.0	1,557.0	1,611.0	1,516.0	1,554.0	1,648.0	1,684.0	1,659.0	1,663.0	1,587.0
Олово	45.4	47.6	45.3	49.1	45.5	43.0	43.5	44.5	47.6	45.7	45.9	43.7
Цинк	112.8	88.6	77.9	79.5	78.2	76.6	79.8	78.1	78.5	79.1	78.6	75.5
Падно валани челични лимови	385.8	299.2	328.3	280.0	300.0	353.0	380.0	380.0	410.0	410.0	400.0	410.0
Топло валани челични лимови	295.8	216.5	246.7	200.0	236.7	270.0	280.0	280.0	320.0	320.0	306.7	320.0
НА ДВОРЕШЕН СЕКТОР												
номинални промени на доларски вредности												
Извоз на стоки (ФОБ)	11.0	-12.7	-3.7	-16.7	-7.2	3.3	6.3	15.9	14.9	29.5	20.7	32.1
Увоз на стоки (ЦИФ)	17.9	-19.4	16.3	11.8	13.5	31.3	16	1.0	3.8	54.4	19.6	21.2
Трговски биланс (милиони САД \$)	-771	-533	-849	-200	-196	-184	-270	-79.9	-56.4	-100.2	236.4	-65.5
Тековна сметка на Платниот биланс (милиони САД \$)	-236	-38	-324	-104.3	-59.2	-37.1	-123.9					
Промена во девизните резерви (милиони САД \$) "-" значи намалување	235.6	37.8	-41.0	22.0	68.0	-34.0	-97.0	-43.0	-10.0	3.0	-50.0	17.0
Надворешен долг средно, долго, (крај на период во милиони САД \$)	1,438.0	1,444.0	1,549.0	1,417.0	1,482.0	1,491.0	1,549.0	1,556.0	1,554.0	1,541.0	1,541.0	1,560.0

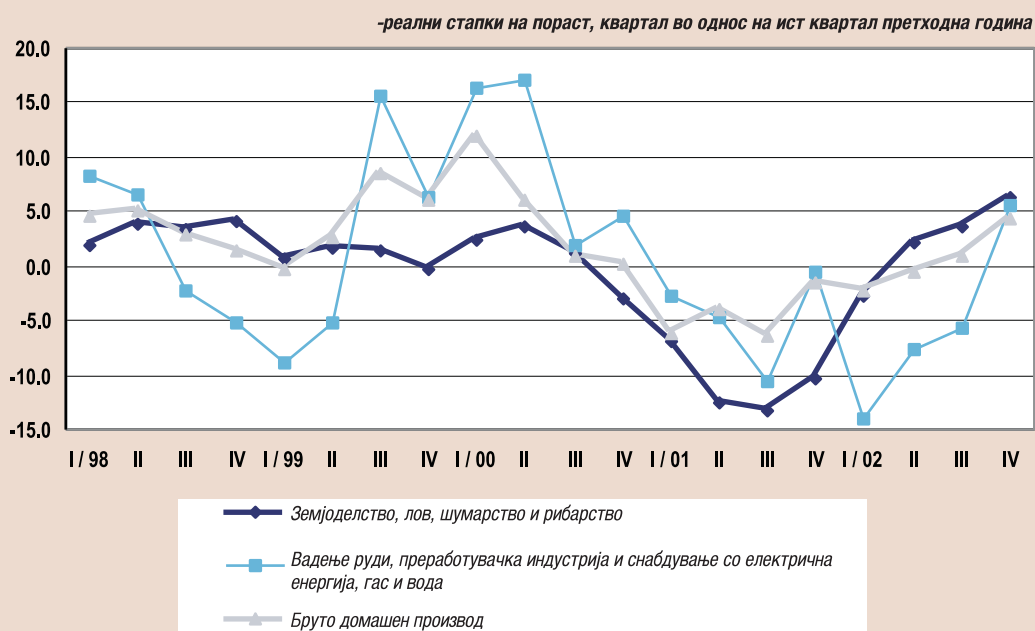
ОСНОВНИ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ

Процентуална промена во однос на истиот период од претходната година, освен ако не е поинаку назначено

	2000	2001	2002	2002			2003					
				К - 1	К - 2	К - 3	К - 4	Јануари	Февруари	Март	К - 1	Април
Курсеви денар/EURO денар/САД \$ номинален ефективен курс реален ефективен курс	0.2	0.3	0.2	0.2	0.3	0.1	0.2	0.2	0.8	0.5	0.5	0.4
	15.8	3.3	-13.2	5.6	-13.5	-6.1	-13.2	-19.4	-19.4	-19.0	-19.0	-16.2
ВЛАДИНИ ФИНАНСИИ												
номинални промени												
Приходи	22.5	-10.3	10.1	20.5	32.9	26.8	0.1	3.5	-20.2	-2.4	-6.8	
Даночни приходи	22.1	-6.9	14.0	13.1	31.3	23.2	-0.8	0.3	-22.8	-33.0	-8.9	
ДДВ	75.2	-1.8	19.8	-4.5	52.0	31.2	40.9	186.9	-35.3	-11.3	4.5	
Расходи	12.7	27.0	-0.1	21.3	-10.0	0.8	3.5	-2.2	-24.8	-25.0	-18.2	
Тековни расходи	1.8	31.9	17.2	12.0	-16.0	17.9	-3.3	0.1	-20.2	-21.0	-14.3	
Капитални расходи	94.5	28.3	11.8	92.7	3.7	53.4	81.2	-54.7	-74.6	-77.5	-71.4	
Салдо на централниот буџет (во милиони денари)	6,285	-12,490	7,343	463	-6,411	-4,979	-2,624	-340	125	550	335	
Салдо на консолидираниот буџет (во милиони денари)	5,905	-13,171	-13,019	-1,865	-5,076	-3,866	-2,213					
МОНЕТАРЕН СЕКТОР												
номинални промени (крај на период)												
Нето девизни средства	73.8	57.6	-19.1	2.1	3.3	13.6	-27.7	-23.6	-21.5	-19.1	-19.1	-16.5
Кредити на приватен сектор	17.2	7.3	12.7	5.4	7.6	13.1	9.9	12.0	12.7	11.7	11.7	-
Готови пари во оптек	16.6	48.5	0.0	25.8	32.9	65	0.0	-5.9	-12.6	-13.4	-13.4	-10.4
M1	22.6	5.6	4.6	16.9	23.3	36.3	4.6	1.5	-6.6	-8.6	-8.6	-9.9
M2	29.4	61.9	-7.0	47.7	60.5	64.6	-7.0	2.3	5.3	7.3	7.3	11.1
M4	25.6	56.7		42.0	51.7			0.2	3.2	5.2	5.2	8.2
Однос на девизните резерви спрема M4 денарски дел	106.3	117.4	93.8	125.3	119.7	104.5	93.8	90.8	90.7	90.9	90.9	86.2
Однос на девизните резерви спрема M1	165.0	188.2	150.5	198.8	190.9	168.9	150.5	149.1	152.7	157.8	157.8	155.2
СОЦИЈАЛЕН СЕКТОР												
Пазар на работна сила												
Стапка на невработеност (АРС)	32.2	30.5	31.9									
Вкупно нововработени	101,996	90,308	110,401	24,093	27,490	29,980	28,838	6,934	7,670	7,848	22,452	8,310
Нововработени на неопределено време	63,987	63,346	74,341	15,973	18,492	21,607	18,269	4,134	4,211	4,348	12,693	5,047
Плати												
Номинални нето плати	5.5	3.5	6.9	4.7	5.0	7.9	8.8	6.6	7.0	5.3	6.3	9.4
Реални нето плати	-0.3	-1.9	5.0	1.0	1.4	8.8	7.9	6.4	7.0	5.6	6.3	9.0
Потрошувачка кошница	2.4	4.9	3.7	8.1	4.8	1.0	1.3	1.9	-2.1	-2.9	-1.0	
Социјална заштита												
Број на пензионери	238,162	244,035	248,168	247,376	247,908	248,219	249,168	249,583	249,858	250,355	249,932	250,492
Број на домаќинства кои примаат социјална заштита	75,277	77,309	81,027	80,931	79,552	81,626	81,997	58,024	59,997	60,954	60,954	60,311
Број на лица кои примаат надомест за невработени	34,618	36,975	45,819	42,636	45,065	48,118	47,456	45,314	44,521	44,125	44,653	44,058

Извор: Државен завод за статистика, Народна банка на Македонија, Министерство за финансии, Министерство за труд и социјала, Завод за вработување, World Development Prospects (Pink Sheets), пресметки на Министерството за финансии

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

во милиони САД\$

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾	3,450	3,389	3,351	3,390	3,458	3,575	3,730	3,899	3,723

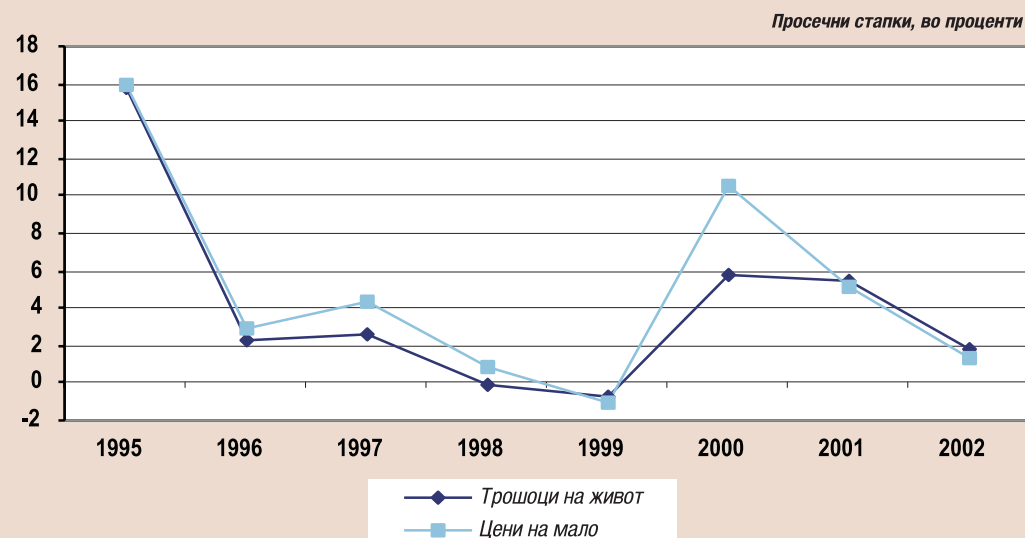
во САД\$ (по глава на жител)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾	1,785	1,742	1,705	1,709	1,732	1,781	1,848	1,924	1,830

1) Пресметани по ПАРЕ методологија на ООН со која се врши конверзија со курс приспособен кон движењата на цените во националната економија. Притоа, како базен е земен курсот на САД\$ во однос на денарот во 1994 година и е извршена индексација со дефлаторот за секоја наредна година.

2) Претходни податоци

ЦЕНИ

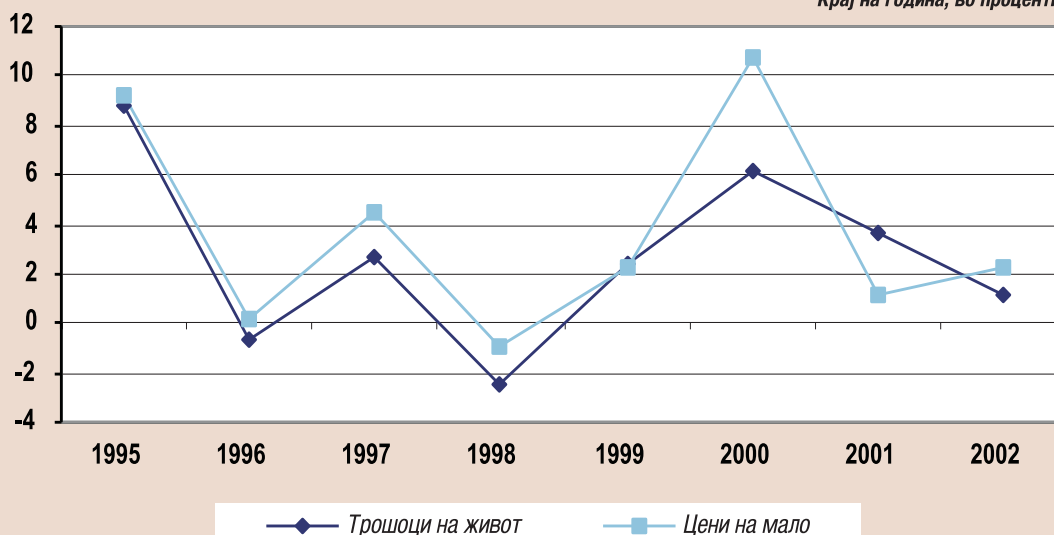
просечни стапки во проценти

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Трошоци на живот	15.7	2.3	2.6	-0.1	-0.7	5.8	5.5	1.8
Цени на мало	15.9	3	4.4	0.8	-1.1	10.6	5.2	1.4

"крај на година, во проценти"

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Трошоци на живот	8.8	-0.7	2.7	-2.4	2.4	6.1	3.7	1.1
Цени на мало	9.2	0.2	4.5	-1	2.3	10.8	1.2	2.2

Крај на година, во проценти

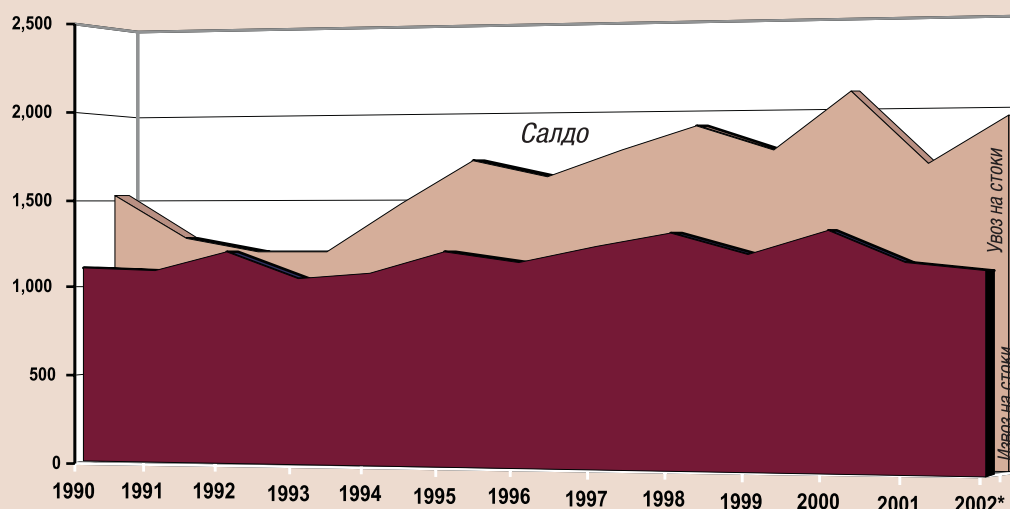

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА

- во милиони САД \$ -

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002*
Извоз на стоки	1,113	1,096	1,199	1,055	1,086	1,204	1,148	1,237	1,311	1,192	1,323	1,155	1,105
Увоз на стоки	1,531	1,274	1,206	1,199	1,484	1,719	1,627	1,779	1,915	1,776	2,094	1,688	1,952
Салдо	-418	-178	-7	-144	-398	-515	-479	-542	-604	-584	-771	-533	-847

* Прелиминарни податоци

НАДВОРЕШНО-ТРГОВСКА РАЗМЕНА

(во милиони долари)

		Вкупно			Германија			СР Југославија		
		Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
1997		1,236.8	1,778.5	-541.7	199.0	239.0	-40.0	273.6	206.0	67.6
1998		1,310.7	1,914.7	-604.0	286.0	255.2	30.8	240.0	245.6	-5.6
1999		1,191.3	1,776.2	-584.9	254.3	245.8	8.5	254.5	183.9	70.6
2000		1,322.6	2,093.8	-771.2	257.5	253.3	4.2	335.2	190.4	144.8
2001		1,155.0	1,687.6	-532.6	237.5	213.3	24.2	266.8	157.2	109.6
2002		1,096.3	1,967.6	-871.3	231.4	288.2	-56.8	222.4	188.3	34.1
1998	<i>Q1</i>	274.5	377.7	-103.2	66.8	46.9	19.9	50.9	53.2	-2.3
	<i>Q2</i>	299.5	418.4	-118.9	65.6	64.5	1.1	66.3	60.8	5.5
	<i>Q3</i>	313.0	439.4	-126.4	72.1	57.6	14.5	66.8	61.9	4.9
	<i>Q4</i>	349.8	543.0	-193.2	76.1	86.2	-10.1	56.0	69.7	-13.7
1999	<i>Q1</i>	254.0	345.4	-91.4	69.1	49.5	19.6	26.6	41.5	-14.9
	<i>Q2</i>	250.6	364.9	-114.3	58.4	58.2	0.2	20.3	26.6	-6.3
	<i>Q3</i>	343.4	476.7	-133.3	67.2	59.4	7.8	115.1	46.7	68.4
	<i>Q4</i>	343.5	589.2	-245.7	59.6	78.7	-19.1	92.5	69.1	23.4
2000	<i>Q1</i>	331.1	606.8	-275.7	66.1	80.9	-14.8	78.8	47.8	31.0
	<i>Q2</i>	317.7	481.0	-163.3	56.9	52.7	4.2	76.3	47.3	29.0
	<i>Q3</i>	345.1	470.6	-125.5	70.8	55.0	15.8	82.8	47.3	35.5
	<i>Q4</i>	328.7	535.4	-206.7	63.7	64.7	-1.0	97.3	48.0	49.3
2001	<i>Q1</i>	291.5	400.4	-108.9	69.0	52.8	16.2	62.3	34.9	27.4
	<i>Q2</i>	285.3	416.6	-131.3	52.9	59.0	-6.1	74.1	39.2	34.9
	<i>Q3</i>	295.7	378.9	-83.2	61.9	42.8	19.1	62.9	33.4	29.5
	<i>Q4</i>	282.5	491.7	-209.2	53.7	58.7	-5.0	67.5	49.7	17.8
2002	<i>Q1</i>	243.4	443.3	-199.9	60.7	56.2	4.5	46.9	38.2	8.7
	<i>Q2</i>	263.9	459.7	-195.8	53.8	69.1	-2.5	53.4	47.8	5.6
	<i>Q3</i>	288.6	494.5	-205.9	60.1	75.1	-9.9	55.8	47.7	8.1
	<i>Q4</i>	300.4	570.1	-269.7	56.8	87.8	-31.0	66.3	54.6	11.7
2001	<i>I</i>	82.3	118.6	-36.3	20.6	18.8	1.8	18.6	10.3	8.3
	<i>II</i>	98.4	131.2	-32.8	23.9	16.0	7.9	25.0	11.3	13.7
	<i>III</i>	110.8	150.6	-39.8	24.5	17.9	6.6	18.7	13.2	5.5
	<i>IV</i>	95.9	130.8	-34.9	16.2	15.9	0.3	25.1	12.8	12.3
	<i>V</i>	88.9	146.6	-57.7	15.5	23.3	-7.8	25.0	11.1	13.9
	<i>VI</i>	100.5	139.2	-38.7	21.2	19.8	1.4	23.9	15.3	8.6
	<i>VII</i>	97.1	133.2	-36.1	22.6	17.2	5.4	21.3	10.1	11.2
	<i>VIII</i>	92.3	118.6	-26.3	17.4	13.6	3.8	17.5	10.7	6.8
	<i>IX</i>	106.3	127.1	-20.8	21.9	12.1	9.8	24.0	12.6	11.4
	<i>X</i>	102.6	161.0	-58.4	18.8	17.6	1.2	25.3	15.1	10.2
	<i>XI</i>	97.9	158.7	-60.8	16.0	19.0	-3.0	22.6	18.7	3.9
	<i>XII</i>	82.0	172.0	-90.0	18.9	22.1	-3.2	19.8	16.0	3.8
2002	<i>I</i>	68.3	155.6	-87.3	17.7	15.6	2.1	13.0	9.6	3.4
	<i>II</i>	82.5	145.1	-62.6	20.6	21.9	-1.3	17.0	12.5	4.5
	<i>III</i>	92.6	142.6	-50.0	22.4	18.7	3.7	16.9	16.1	0.8
	<i>IV</i>	88.8	150.9	-62.1	15.8	20.7	-4.9	19.5	19.2	0.3
	<i>V</i>	76.7	146.8	-70.1	15.1	23.8	-8.7	19.4	12.4	7.0
	<i>VI</i>	98.4	162.0	-63.6	22.9	24.6	-1.7	20.9	13.0	7.9
	<i>VII</i>	113.5	185.7	-72.2	22.1	26.7	-4.6	28.1	15.4	12.7
	<i>VIII</i>	89.0	149.2	-60.2	18.7	20.6	-1.9	21.8	16.8	5.0
	<i>IX</i>	102.6	154.1	-51.5	21.3	20.3	1.0	22.8	14.4	8.4
	<i>X</i>	100.3	183.7	-83.4	16.3	23.8	-7.5	25.0	16.3	8.7
	<i>XI</i>	95.5	183.1	-87.6	19.6	26.1	-6.5	22.8	15.7	7.1
	<i>XII</i>	104.6	203.3	-98.7	20.9	37.9	-17.0	18.5	22.6	-4.1
2003	<i>I</i>	79.0	158.8	-79.8	18.7	22.6	-3.9	11.3	15.0	-3.7
	<i>II</i>	94.7	151.1	-56.4	21.9	21.7	0.2	15.5	15.2	0.3
	<i>III</i>	120.0	220.2	-100.2	26.1	24.7	1.4	19.5	20.0	-0.5
	<i>IV</i>	117.3	182.8	-65.5	22.2	20.6	1.6	22.5	15.3	7.2

Извор: Државен завод за статистика

НАДВОРЕШНО-ТРГОВСКА РАЗМЕНА

(во милиони долари)

САД			Италија			Грција			Русија		
Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
117.0	83.4	33.6	43.6	96.0	-52.4	99.0	130.0	-31.0	26.6	69.2	-42.6
174.0	101.6	72.4	91.9	109.1	-17.2	83.1	112.9	-29.8	26.1	90.9	-64.8
136.1	54.7	81.4	77.6	92.7	-15.1	85.9	164.5	-78.6	15.1	91.2	-76.1
165.6	83.0	82.6	90.8	111.1	-20.3	84.1	201.5	-117.4	10.3	191.8	-181.5
99.7	51.5	48.2	88.7	107.7	-19.0	101.4	184.0	-82.6	13.9	139.4	-125.5
77.2	57.7	19.5	88.4	111.7	-23.3	111.7	202.6	-90.9	13.5	123.6	-110.1
32.7	17.4	15.3	21.1	20.6	0.5	19.4	24.9	-5.5	5.9	24.2	-18.3
45.3	18.9	26.4	23.0	30.0	-7.0	21.3	26.6	-5.3	7.6	25.9	-18.3
51.2	19.4	31.8	21.9	24.4	-2.5	20.9	30.3	-9.4	5.8	14.4	-8.6
44.8	45.9	-1.1	25.9	34.1	-8.2	21.5	31.1	-9.6	6.8	26.4	-19.6
34.5	12.5	22.0	21.9	14.6	7.3	20.4	24.8	-4.4	3.0	27.9	-24.9
32.5	12.7	19.8	19.4	23.4	-4.0	23.5	34.1	-10.6	3.3	9.2	-5.9
27.8	12.3	15.5	16.6	26.2	-9.6	18.4	39.6	-21.2	3.9	31.1	-27.2
41.3	17.2	24.1	19.7	28.5	-8.8	23.6	66.0	-42.4	4.9	23.0	-18.1
49.6	16.3	33.3	25.4	29.4	-4.0	19.7	43.1	-23.4	2.6	60.8	-58.2
48.6	16.5	32.1	27.4	29.3	-1.9	18.4	42.3	-23.9	2.7	38.6	-35.9
37.5	23.4	14.1	18.1	25.4	-7.3	23.5	55.3	-31.8	2.1	33.2	-31.1
29.9	26.8	3.1	19.9	27.0	-7.1	22.5	60.8	-38.3	2.9	59.2	-56.3
28.4	13.4	15.0	24.0	19.2	4.8	21.2	40.2	-19.0	2.8	53.4	-50.6
23.4	15.6	7.8	21.4	23.3	-1.9	24.3	38.7	-14.4	3.7	31.7	-28.0
26.9	11.7	15.2	24.3	29.5	-5.2	30.6	51.1	-20.5	3.3	26.9	-23.6
21.0	10.8	10.2	19.0	35.7	-16.7	25.3	54.0	-28.7	4.1	27.4	-23.3
17.6	17.9	-0.3	26.7	24.4	2.3	19.2	45.9	-26.7	3.4	49.4	-46.0
18.5	15.6	2.9	25.1	26.0	-0.9	27.5	49.1	-21.6	3.6	22.3	-18.7
16.5	10.7	5.8	21.2	29.4	-8.2	30.1	51.9	-21.8	3.5	13.3	-9.8
24.6	13.5	11.1	15.4	31.9	-16.5	34.9	55.7	-20.8	3.0	38.6	-35.6
10.5	6.7	3.8	5.8	5.0	0.8	5.8	8.4	-2.6	1.0	21.0	-20.0
9.3	2.4	6.9	8.1	6.6	1.5	6.3	14.5	-8.2	0.7	18.1	-17.4
8.6	4.2	4.4	10.1	7.6	2.5	9.1	17.2	-8.1	1.0	14.3	-13.3
7.3	4.7	2.6	7.2	7.5	-0.3	8.0	10.2	-2.2	1.0	9.6	-8.6
8.4	5.3	3.1	5.9	7.4	-1.5	8.2	12.4	-4.2	1.5	12.8	-11.3
7.7	5.6	2.1	8.3	8.4	-0.1	8.1	16.1	-8.0	1.2	9.3	-8.1
9.6	3.2	6.4	8.9	11.4	-2.5	8.0	17.1	-9.1	0.9	9.1	-8.2
9.4	4.1	5.3	7.0	9.2	-2.2	12.5	15.8	-3.3	1.2	8.5	-7.3
7.9	4.4	3.5	8.4	8.8	-0.4	10.1	18.1	-8.0	1.3	9.3	-8.0
5.2	3.6	1.6	8.6	9.7	-1.1	10.0	20.7	-10.7	1.3	8.6	-7.3
10.3	4.4	5.9	5.5	10.9	-5.4	8.8	17.7	-8.9	1.9	8.2	-6.3
5.5	2.9	2.6	4.9	15.2	-10.3	6.5	15.6	-9.1	0.9	10.6	-9.7
4.4	5.9	-1.5	7.8	7.0	0.8	5.1	16.7	-11.6	1.1	29.5	-28.4
5.5	8.5	-3.0	8.3	7.8	0.5	6.4	14.7	-8.3	1.1	11.4	-10.3
7.7	3.5	4.2	10.6	9.6	1.0	7.7	14.5	-6.8	1.2	8.5	-7.3
5.3	3.6	1.7	6.2	8.6	-2.4	13.4	19.9	-6.5	1.3	2.4	-1.1
3.5	3.6	-0.1	4.4	11.2	-6.8	9.0	17.5	-8.5	1.0	2.4	-1.4
8.0	6.8	1.2	6.7	12.5	-5.8	10.8	22.5	-11.7	1.1	1.7	-0.6
5.8	5.8	0.0	6.9	14.8	-7.9	10.8	27.4	-16.6	1.8	2.5	-0.7
6.5	3.4	3.1	4.9	6.8	-1.9	8.0	28.5	-20.5	1.1	2.5	-1.4
5.5	3.2	2.3	7.3	7.6	-0.3	9.8	18.6	-8.8	1.8	3.2	-1.4
7.2	3.4	3.8	6.0	11.0	-5.0	12.9	14.6	-1.7	1.7	16.9	-15.2
5.3	4.0	1.3	4.2	9.4	-5.2	9.5	18.6	-9.1	0.8	19.1	-18.3
12.1	6.1	6.0	5.2	11.5	-6.3	12.5	22.5	-10.0	0.5	2.6	-2.1
6.7	5.2	1.5	9.1	7.3	1.8	8.2	43.9	-35.7	0.5	1.7	-1.2
5.1	3.9	1.2	7.3	6.0	1.3	17.0	22.4	-5.4	0.5	2.1	-1.6
4.9	4.7	0.2	9.6	8.3	1.3	15.2	31.5	-16.3	1.5	21.2	-19.7
3.5	4.5	-1.0	8.9	10.4	-1.5	17.3	31.5	-14.2	0.9	5.1	-4.2

КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

Април 2003 година

РЕЗИМЕ НА НАЈВАЖНИТЕ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО АПРИЛ 2003 ГОДИНА

- **Пад на индустриското производство од 9,7% на месечна основа;**
- **Инфлацијата, мерена преку трошоците на живот изнесува 0,1%;**
- **Намалување на извозот од 2,2% на месечна основа;**
- **Намалување на увозот од 17% на месечна основа;**
- **Трговскиот дефицит во април е понизок за 34,6% во однос на претходниот месец;**
- **Суфицит на Централниот Буџет во првите четири месеци од годината во висина од 655 милион денари;**
- **Зголемување на надворешниот долг за 1% во однос на претходниот месец;**
- **Намалување на есконтната стапка на НБРМ од 8% на 6,5%, на ломбардните кредити од 17,5% на 16% и фиксирање на каматната стапка на благајничките записи на 7%;**
- **Пораст на Бруто девизните резерви на НБРМ за 17 милиони долари, односно 2,5% во однос на март;**
- **Највисоко ниво на девизно штедење на економските субјекти;**
- **Просечната каматна стапка на пазарот на пари изнесува 10,6%, најниска во последните две години;**
- **Според податоците на Заводот за вработување, во април 2003 година се реализирани 8.300 нови вработувања;**

1. ОПШТИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

По одличните перформанси на македонската индустрија во минатиот месец, во април 2003 година дојде до извесно забавување на динамиката и пад на индустриското производство од 9,7% на месечна основа. Намалување на производството е забележано во поголем број од индустриските гранки, вклучувајќи ја и досега водечката челична индустрија и производството на обоени метали. Сепак, мора да се истакне дека негативните движења во април 2003 година се резултат пред се на високата споредбена основа од претходниот месец, кога беа евидентирани исклучително високи стапки на месечен пораст на индустриското производство од над 40%. Од друга страна, позитивни резултати веќе неколку месеци по ред се остваруваат во прехранбената, тутунската и градежната индустрија.

Во април 2003 година, трошоците на живот се повиоки за 1,4% во однос на претходниот месец, што претставува највисока месечна стапка на инфлација во оваа година. Причината за ваквиот пораст е промената на даночните стапки на ДДВ која доведе до еднократно покачување на цените на одделни групи производи. Согласно очекувањата, промената на стапките немаше големо влијание врз просечната стапка на инфлација, која во првите четири месеци од годината изнесува само 0,1%. Основна причина за ниската стапка на инфлација се дефлационите тенденции во категоријата стоки (-0,7%), за разлика од услугите каде е регистриран пораст од 6,7%.

Надворешниот долг на Република Македонија на крајот на април достигна износ од 1.560 милиони САД долари, што претставува зголемување од 1% во споредба со претходниот месец. Во овој период, повлечени се странски средства во висина од 14 милиони САД долари - највисок износ на користење од почетокот на годината, со што вкупниот износ на повлечени средства во периодот јануари-април 2003 година

достигна 29 милиони САД долари, што претставува намалување од 51% во однос на истиот период лани.

Во доменот на надворешно-трговската размена, извозот на стоки забележа пад од 2,2%, додека увозот на стоки се намали за 17%, што предизвика намалување на трговскиот дефицит од 100,3 милиони долари во минатиот месец на 65,6 милиони долари во април 2003 година. Намалување на извозот е резултат во прв ред на значителното намалување на "лон" работите условено од сезонскиот карактер на производството во текстилната индустрија. Во исто време, позитивни тенденции се присутни кај редовниот извоз кој оствари пораст од 15,4% во однос на претходниот месец.

Во поглед на фискалната политика, во периодот јануари-април 2003 година вкупните приходи на Централниот Буџет достигнаа 17.387 милиони денари, што претставува намалување од 6% во однос на истиот период лани. Во исто време, контракцијата и водењето дисциплинирана фискална политика предизвика намалување на вкупните расходи на Централниот буџет за 19%, при што истите изнесуваат 16.732 милиони денари. Следствено, во анализираниот период е реализиран суфицит на Централниот буџет во износ од 655 милион денари.

Во делот на монетарните движења, во насока на постепено релаксирање на монетарната политика, Народната банка на Република Македонија направи дополнителна корекција на каматните стапки кои се под нејзина контрола, при што есконтната стапка се намали од 8% на 6,5%, додека каматната стапка на ломбардните кредити од 17,5% на 16%. Истовремено, каматната стапка на благајничките записи со рок на достасување од 28 дена се фиксира на 7%. Со оглед на високата корелација на каматните стапки на пазарот на пари и благајничките записи, дојде до намалување и на каматната стапка на пазарот на пари која во април 2003 година просечно изнесуваше 10,6%, што претставува намалување од 1,6 процентни поени во однос на претходниот месец и најниско ниво во последните две години. Сепак, ваквите промени во поставеноста на монетарната политика не резултира со позначително намалување на активните каматни стапки на банките, кои и понатаму се одржуваат на нерационално високо ниво и претставуваат главна кочница за динамизирање на кредитната активност на банките и следствено на економската активност во земјата.

На крајот на април 2003 година, Бруто девизните резерви достигнаа ниво од 701 милиони САД долари, што претставува пораст од 17 милиони долари или

2,5% во споредба со претходниот месец. Во овој месец, дојде до натамошно зголемување и на вкупните девизни депозити на економските субјекти, за 30 милиони долари, или 5% во однос на март.

На крај, треба да се истакне дека во април 2003 година продолжи тенденцијата на натамошно зголемување на бројот на нововработени лица во македонската економија, при што според податоците на Заводот за вработување, во овој месец дополнително се вработени 8.300 лица.

2. РЕАЛЕН СЕКТОР

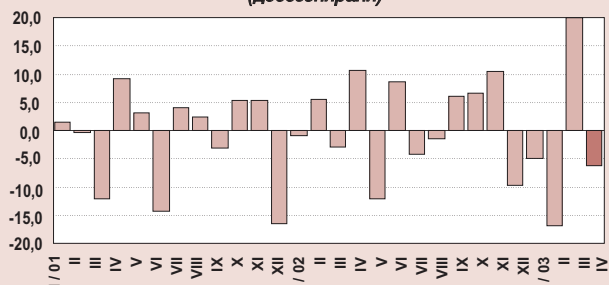
Индустриско производство

Сезонските варијации во индустриското производство присутни во изминатиот период продолжуваат и во вториот квартал од 2003 година. По одличните мартовски резултати евидентирани во македонската индустрија, вообичаено, во април 2003 година повторно следи пад на индустриското производство проследено со лоши перформанси во речиси сите индустриски гранки. На месечна основа, индустриското производство забележа пад од 9,7%. Сепак, потребно е да се истакне дека слабите резултати евидентирани во април во најголем дел се должат на високата споредбена основа од минатиот месец, кога македонската индустрија оствари највисока стапка на месечен пораст од повеќе од 40%.

Како позитивна карактеристика на индустриското производство во април 2003 година, секако е растечката тенденција во прехранбената индустрија започната во минатиот месец, која следи по исклучително слабите резултати во оваа индустриска гранка регистрирани на почетокот на годината. Според последните податоци, прехранбената индустрија во април оствари пораст од 27,6%, што надолупнето со позитивните стапки во тутунската индустрија во три последователни месеци претставува солидна основа за натамошна експанзија на преработувачката индустрија.

Исто така, во овој период, карактеристична е експанзијата во индустријата за производство на градежни материјали која започна во март и продолжува со уште посилен динамика, иницирајќи висока активност во домашното градежништво која се очекува да трае до крајот на годината, пред се поради промената на даночната стапка на ДДВ за прометот со нови станови почнувајќи од 1.1.2004 година.

Месечни стапки на индустриско производство
(десезонирани)

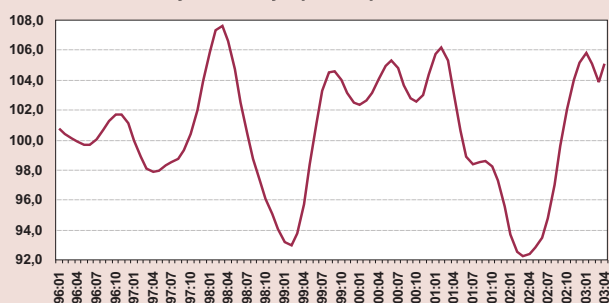

Извор: Министерство за финансии

Во исто време, десезонираното индустриско производство (исчистено од сезонските влијанија), оствари месечен пад од 6,1% во однос на претходниот месец, додека на годишно ниво, падот изнесуваше 1,1%, пред се како резултат на негативните движења во текстилната, нафтената и металопреработувачката индустрија.

Од друга страна, на кумулативна основа, бројките даваат сосема поинаква слика. Така, во периодот јануари-април 2003 година споредено со истиот период минатата година, индустриското производство оствари пораст од 2,4%. Овојпат, растот е воден од преработувачката индустрија, а во рамките на неа посебно челичната индустрија каде се евидентирани мошне високи стапки на раст (99%) иницирани од зголемениот извоз на македонскиот челик на пазарите на НР Кина. Позитивните движења се присутни уште и кај производството на феросилициум и фероникел во поранешните најголеми загубари на македонската економија "Југохром" и "Фени", кои по успешното реструктурирање остваруваат солидни финансиски резултати.

Циклуси на индустриско производство

Извор: Министерство за финансии

Имајќи ги предвид остварувањата во изминатиот четиримесечен период, сеуште е неизвесно во кој правец ќе продолжи македонската индустрија, односно дали ќе се приклони кон зоната на опаѓачки циклус кој ќе значи благ пад во индустриското производство,

или пак станува збор за краткотрајни осцилации по кои ќе следи закрепнување и повторен пораст на индустриското производство.

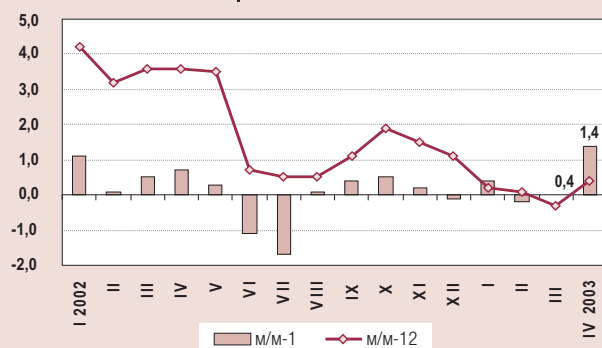
Цени

Трошоци на живот

Промените во даночната стапка на ДДВ (поголем дел од производите кои се оданочуваат со повластена стапка сега ќе се оданочуваат со општа стапка), доведе до умерен пораст на цените. Така, трошоците на животот во април 2003 година во однос на претходниот месец бележат пораст од 1,4%, а во однос на април 2002 година бележат зголемување од 0,4%. Тоа укажува на ограниченото влијание од зголемувањето на стапката на ДДВ врз стапката на инфлацијата во Република Македонија.

Кумулативно набљудувано, индексот на трошоците на животот за периодот јануари-април 2003 година во однос на истиот период од претходната година е повисок за 0,1%. Зголемување во април 2003 година во однос на претходниот месец е забележливо пред се во групите Хигиена и здравје (5,8%), Сообраќајни средства и услуги (1,8%), Исхрана и домување (1,1%), Ту-тун и пијалоци, Облека и обувки (0,5%).

Трошоци на живот

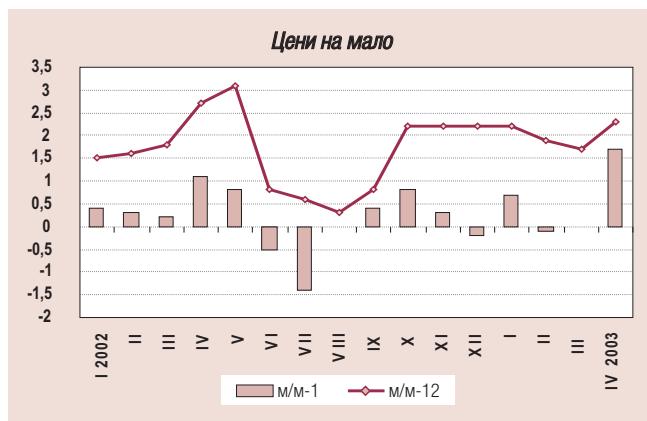
Извор: Државен завод за статистика

Структурно гледано, во индексот на трошоците за живот забележливо е месечно зголемување кај цените на стоките од 1,2% додека услугите се зголемија за 2,3%.

Цени на мало

Индексот на цените на мало во април 2003 година во однос на претходниот месец е повисок за 1,7%. Во однос на истиот месец лани, овој индекс е повисок за 2,3%, додека кумулативно за првите четири месеци од 2003 година во однос на истиот период лани ин-

дексот на цените на мало е повисок за 2,0%. Пораст на индексот на месечно ниво е забележан во групата Услуги (3,1%), Непрехранбени индустриски производи (0,9%), Пијалоци (1,7%), Индустриско - Прехрамбени-те производи (0,2%).

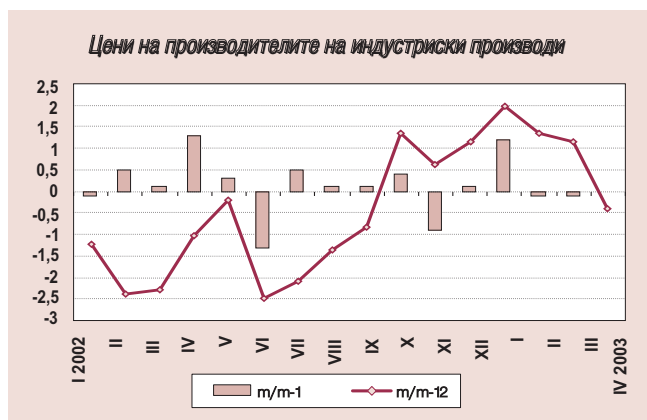

Извор: Државен завод за статистика

Цени на производителите на индустриски производи

Цените на производителите на индустриски производи на месечно ниво останаа на исто ниво, но доколку го споредиме април 2003 година со истиот месец лани, цените на производителите на индустриски производи бележат пад од 0,4%. Во периодот јануари-април 2003 година во однос на истиот период лани, цените на производители на индустриски производи се повисоки за 1%.

Задржувањето на индексот на цените на производителите на индустриски производи на исто месечно ниво е резултат на намалувањето кај енергијата (0,7%) и кај капиталните производи (1,9%) и порастот кај интермедијарните производи, освен енергијата од (0,3%) и кај нетрајните производи за широка потрошувачка (0,5%)

Извор: Државен завод за статистика

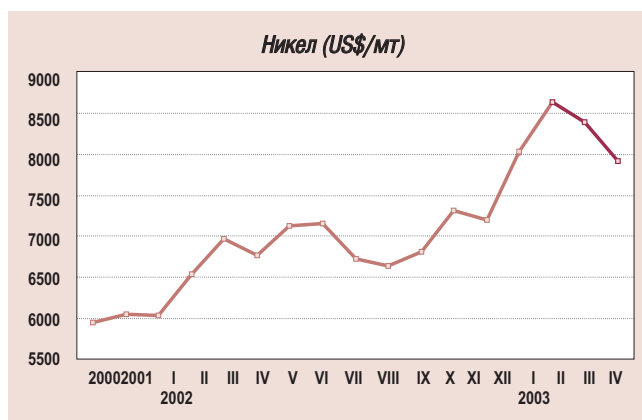
Берзански цени на главните македонски извозни производи

Движењата на цените на производите со кои се тргуваше на светските берзи во април 2003 година ги потврдија оценките на берзанските аналитичари за завршување на периодот на вртоглав пораст на берзанските цени инициран од ирачката криза и започнување на период на стабилизација и постепено намалување на цените.

Најдобар показател за попуштање на паниката која владееше на светските берзи е падот на цената на најбараниот благороден метал во првиот квартал од годинава – златото. Имено, во првите три месеци, цената на златото се искачи на нивото од 1997 година, пред се поради стравот на инвеститорите кои сметаа дека во овој период, посигурно е во своите портфолија да поседуваат злато наместо хартии од вредност.

На месечна основа, најголем пад е регистриран кај суровата бренд нафта, чија берзанска цена се намали за дури 17,9%, со што овој производ се врати на ценовното ниво од ноември минатата година. Падот на цената на нафтата дојде како резултат на големото намалување на премиите за воениот ризик, пред се поради завршувањето на воената интервенција во Ирак. Со оглед на актуелните состојби на светската политичка сцена, во наредниот период се очекува стабилизирање на цената на нафтата на актуелното ниво, со мали месечни осцилации.

Намалувањето на берзанските цени е евидентно речиси кај сите поважни производи. Она што нас посебно не интересира е движењето на светската цена на никелот, која во април 2003 година забележа пад од 5,6% во однос на претходниот месец. Причината за ваквото намалување е идентична како и кај останатите производи и претставува само уште една потврда за силното влијание кое ирачкиот конфликт го имаше врз светските берзи. Сепак, и покрај ова, ценовното ниво на никелот од 7.910 САД долари за еден метрички тон (\$/мт) во април 2003 година и понатаму е далеку над минималната цена која овозможува рентабилно производство на единствениот македонски производител на овој метал.

Извор: World Development Prospects (Pink Sheets)

Тенденцијата на намалување на берзанската цена беше присутна и кај останатите обоени метали, во прв ред бакарот, цинкот и оловото, кои загубија речиси идентичен процент од цената, или изразено во бројки, намалувањето изнесуваше 4,3%, 4,6% и 4,4% респективно.

Во челичната индустрија пак, по зголемувањето на цената на челичните производи во февруари оваа година, не очекува неколку месечен стабилен период без поголеми промени во цената. Мали варијации се присутни единствено кај челикот, каде е регистрирано намалување од 1% во однос на минатиот месец.

Земјоделство

Пролетна сеидба

По подолгиот сушен период и појавата на врнежите кои ја подобрија состојбата на есенските житни посеви, интензивирани се активностите за успешно и навремено извршување на сеидбата на пролетните култури.

Заклучно со 10.5.2003 година со пролетни култури вкупно се засеани 85,3 илјади хектари или околу 55% од вкупно планираните површини. Со оглед дека нема недостиг на репроматеријали и сеидбата се одвива со забрзано темпо, се очекува до крајот на пролетната сеидба сите површини да бидат засеани.

Структурно гледано, според планот за 2003 година, 65% од житните култури веќе се засеани и тоа (пченицата 112%, р'жта 100%, пченката 55% и оризот 74%), 13% од индустриските култури, 61% од градинарските и 72% од крмните култури.

Карактеристично за овој период е намаленото извршување на сеидбата кај индустриските култури и тоа за околу 25% од планираното. Така, тутунот е засаден само на 1% од површините, сончогледот на 33% и шекерната репа на 42% од планираните површини. Една од главните причини за малиот интензитет на сеидбата се обилните врнежи.

Досегашната пролетна сеидба заклучно со април 2003 година споредбена со истиот период лани по обем е нешто помала заради забавениот старт на сеидбата кај скоро сите групи култури.

Откуп на поважни земјоделски производи

Во април 2003 година споредено со истиот месец лани вредноста на вкупниот откуп е зголемен за 20,7%, во основа поради зголемениот откуп од индивидуалните производители за 43% додека продажбата на

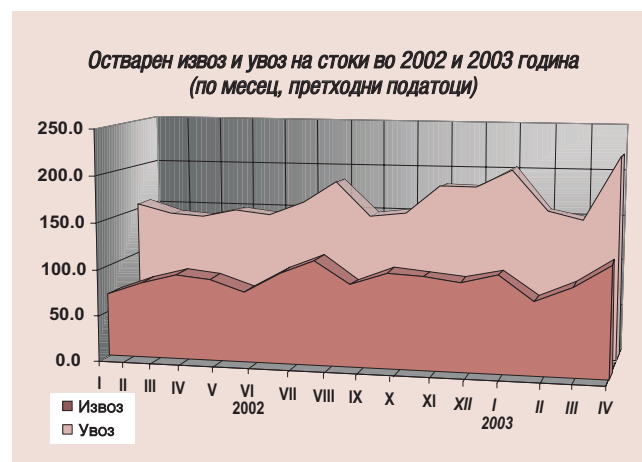
сопственото производство на претпријатијата е зголемено за 9,5%.

Во периодот јануари-април, од претпријатијата откупувачи се откупени вкупно 23,1 милиони килограми суров тутун во лист. Најголеми количини се откупени од типот Прилеп (7.1 милиони денари со просечна цена од 77.10), и Јака (8 милиони килограми со просечна цена од 71.50). Ориенталскиот тип на тутун Прилеп учествува со 59% во вкупниот откуп на тутун додека Јака со 39%. Во овој период за откупените количини тутун се исплатени 48,21% од потребните средства, а останатите количини се само превземени, а не се исплатени.

3. НАДВОРЕШЕН СЕКТОР

Надворешно-трговска размена

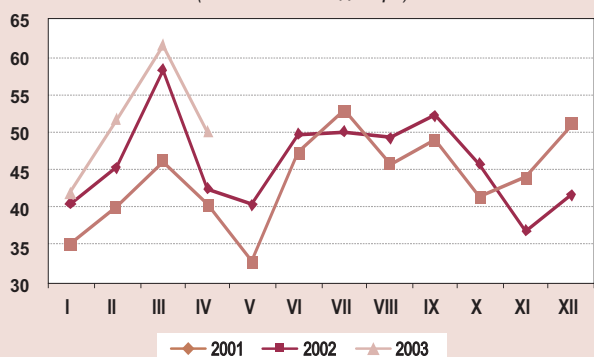
Вообичаено, надворешно-трговската размена во април бележи намалување на месечна основа. Така, во април 2003 во однос на претходниот месец извозот на стоки забележа намалување од 2,2%, а увозот на стоки од 17%, што доведе до на намалување на трговскиот дефицит од 100,3 милиони САД долари во март на 65,6 милиони САД долари во април 2003 година.

Извор: Државен завод за статистика

Месечното намалување на извозот се должи на значителното намалување на "лон" работите од 19%, детерминирано од сезонскиот карактер на производството во текстилната индустрија (премин од производство на летна кон производство на зимска конфекција). Потврда за ова претставува значително намалениот извоз на облека и обувки. Како резултат на ваквите движења, структурното учество на "лон" работите во вкупниот извоз забележа намалување од 9 процентни поени.

Остварен износ од "лон" 2001, 2002, 2003 г.
Остварен износ од "лон" 2001, 2002, 2003 г.
(во милиони US долари)

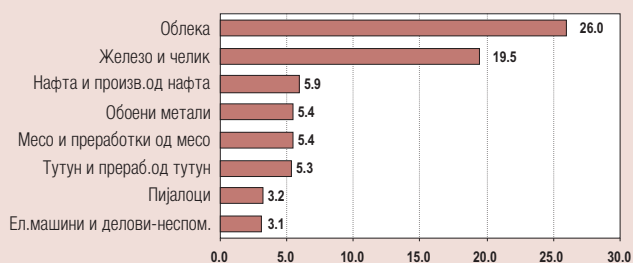

Извор: Државен завод за статистика

Сепак, она што треба да се истакне е позитивната тенденција кај редовниот извоз¹, кој во април 2003 година забележа зголемување од 15,4% на месечна основа, што е позитивно од аспект на перспективите за развој на македонската економија.

Месечното зголемување на редовниот извоз е резултат на зголемениот извоз, пред се, на месо и преработки од месо, главно поради високиот сезонски пораст на извозот на јагнешкото месо, кој во април забележа највисок износ (приближно 9 милиони САД долари), како и на нафта и производи од нафта.

Извоз на поважни групи производи по СМТК
(април 2003, структура во %)

Извор: Државен завод за статистика

Меѓугодишната анализа на извозот покажува позитивни движења, при што во април 2003 година извозот е зголемен за 32,1% во однос на април 2002 година. Пораст од 23,7% на извозот е регистриран и на кумулативна основа (I-IV 2003 / I-IV 2002 година).

Извоз по економска намена*

	2003 (во САД долари)		месечна промена (во%)
	март	април	
Производи за репродукција	58,530,600	61,762,405	5.5
Средства за работа	1,814,439	1,796,067	-1.0
Стока за широка потрошувачка, вкупно	59,616,721	53,691,574	-9.9
Храна	6,102,076	10,495,297	72.0
Пијалоци и тутун	5,567,802	4,832,105	-13.2
Облека и обувки	41,702,721	32,231,751	-22.7
Мебел	238,361	401,713	68.5
Тестил (освен облека)	1,402,193	1,160,304	-17.3
Медицински, фармац. и козм. препарати	3,051,982	2,840,432	-6.9
Други стоки за широка потрошувачка	1,551,586	1,729,971	11.5
Нераспределено	22,740	38,449	69.1
Вкупно	119,984,501	117,288,495	-2.2

Извор: Државен завод за статистика

Анализата на извезените производи по економска намена укажува на негативни движења, односно регистрирано е зголемување на извозот на производи за репродукција, а намалување на извозот на стоки за широка потрошувачка.

Гледано по економски групации на земји, извозот во доминантниот партнер-Европска унија, во април е мален за 3,6% во однос на март оваа година. Сепак, гледано на кумулативна основа, како резултат на остварувањето на Времената спогодба за трговија, извозот во Европската унија во периодот јануари-април 2003 година е зголемен за 26,4% во однос на истиот период од минатата година.

Извоз и увоз на стоки на Република Македонија

	I - IV - 2002		I - IV - 2003	
	милиони САД долари	структура во %	милиони САД долари	структура во %
Извоз на стоки - вкупно	332	100.0	411	100.0
- ЕУ	182	54.8	230	56.0
- останати земји	150	45.2	181	44.0
Увоз на стоки - вкупно	594	100.0	713	100.0
- ЕУ	246	41.4	328	46.0
- останати земји	348	58.6	385	54.0

Извор: Државен завод за статистика, претходни податоци

1) Вкупен извоз намален за "лон" работите

Германија, Србија и Црна Гора, Грција, Италија и САД и понатаму се наши најголеми партнери, чие учество во извозот зафаќа 64,4% од вкупниот извоз.

Гледано кумулативно, во првите четири месеци Грција претставува најзначаен трговски партнер во надворешно-трговската размена на Република Македонија (со структурно учество од 16,2%), пред се заради поголемиот интервентен увоз на нафта во овој период.

Најголеми трговски партнери (I - IV - 2003)

	структура во %
ИЗВОЗ	100
од тоа:	
Германија	21.6
Србија и Црна Гора	16.7
Грција	12.7
Грција	12.7
Италија	8.5
САД	4.9
Вкупно	64.7
УВОЗ	100.0
од тоа:	
Грција	18.1
Германија	12.6
Србија и Црна Гора	9.2
Бугарија	6.4
Словенија	5.2
Вкупно	51.5

Извор: Државен завод за статистика

Увозот на стоки во април 2003 година во однос на март забележа значајно намалување од 17%, додека во однос на истиот месец од претходната година бележи зголемување од 21,2%. Високото месечно намалување е резултат, пред се, на намалувањето на увозот на нафта и производи од нафта (по интервентниот увоз во претходниот месец), како и на намалувањето на увозот на хемиски производи, производи за храна и пијалоци и тутун. На кумулативна основа, увозот во првите четири месеци од 2003 година е зголемен за 20%. Ваквите движења на извозот и увозот условија трговскиот дефицит во првите четири месеци од 2003 година да биде повисок за 15,3% во однос на истиот период од минатата година, при што изнесува 302 милиони САД долари.

Увоз на друмски возила

во милиони долари

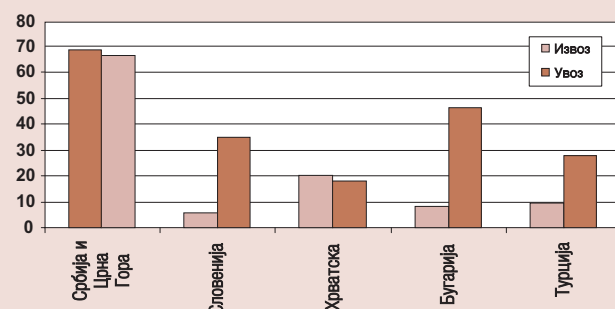
	2001	2002	2003	стапки 2002/2001 (во%)	стапки 2003/2002 (во%)
I	4.8	6.2	10.8	29.2	74.2
II	6.2	12.3	7.1	98.4	-42.3
III	4.6	9.9	9.7	115.2	-2.0
IV	4.8	9.4	8.2	95.8	-12.8
V	4.7	11.9		153.2	
VI	4.6	10.9		137.0	
VII	4.7	10.8		129.8	
VIII	3.0	9.4		213.3	
IX	4.7	9.8		89.4	
X	5.0	11.3		126.0	
XI	6.4	10.9		70.3	
XII	7.7	18.5		140.3	
Вкупно	61.2	130.4		113.1	

Извор: Државен завод за статистика

Увозот на друмски возила во 2002 година во однос на 2001 се зголеми за повеќе од 2 пати, пред се, како резултат на промените во Законот за Царинска тарифа, односно намалувањето на увозната цена на патничките автомобили

Тенденцијата на неповолното остварување на договорите за слободна трговија продолжи и во април. Значајно повисок увоз од извоз продолжи да се остварува во размената со Бугарија, Словенија и Турција. Дефицитот во трговската размена само со овие три земји изнесува 85,4 милиони САД долари, што претставува 28,3% од трговскиот дефицит остварен во земјата во првите четири месеци од 2003 година, со што изостануваат позитивните ефекти од склучените договори за слободна трговија.

Извоз и увоз со земји со кои се реализираат договори за слободна трговија (јануари - март 2003 година, во милиони долари)

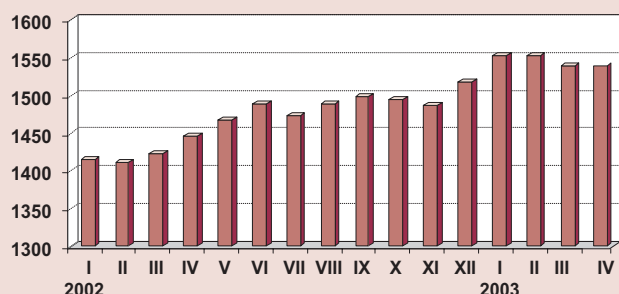

Извор: Државен завод за статистика

Надворешен долг

Надворешниот долг на Република Македонија² на крајот на април 2003 година изнесува 1.560 милиони САД долари и во споредба со претходниот месец е зголемен за 1%³. Месечниот пораст на долгот се должи на повисокиот износ на повлечени средства од отплатите на обврските кон странските кредитори, како и на остварените курсни разлики во текот на месецот.

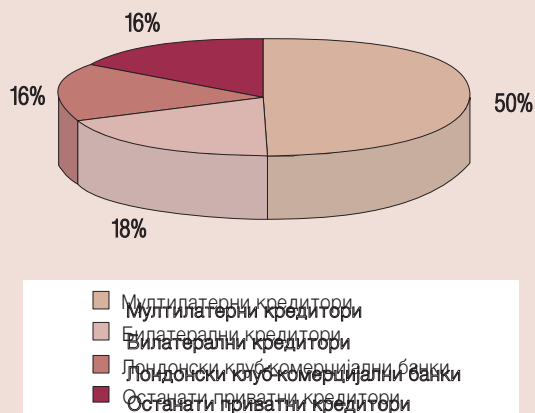
**Состојба и динамика на надворешен долг
(во милиони долари)**

Извор: Народна Банка на Република Македонија

Структурата на долгот по кредитори и понатаму е непроменета, при што 68% од надворешниот долг го сочинуваат официјалните кредитори, а остатокот се однесува на долгот кон приватните кредитори. Притоа, кај официјалните кредитори, долгот кон мултилатералата изнесува 50%, што е за 2,7 пати повеќе од долгот кон билатералните кредитори. Најголем поединичен приватен доверител е Лондонскиот клуб со 249 милиони долари, а во рамките на официјалните кредитори се ИБРД (Меѓународна банка за обнова и развој) и ИДА (Меѓународно здружение за развој) со вкупен износ од 456 милиони долари.

Структура на надворешен долг по кредитори
Структура на надворешен долг по кредитори

Извор: Народна Банка на Република Македонија

Во април 2003 година, повлечени се средства од странските кредитори во износ од 14 милиони САД долари, што претставува највисок износ на користење од почетокот на годината. Во споредба со претходниот месец, тие се поголеми за повеќе од три пати. Повлечените средства во најголем дел се од билатерални и од приватни кредитори. Вкупниот износ на повлечени средства во периодот јануари-април 2003 година изнесува 29 милиони САД долари и во споредба со истиот период од минатата година се драстично намалени за 51%.

Истовремено, сервисирани се обврски спрема странство во износ од 8,8 милиони САД долари, од кои 5,3 милиони САД долари главница на долгот и 3,5 милиони САД долари камата. Речиси половина од отплатите обврски се кон билатералните кредитори, при што најголем дел се однесува на отплатите кон Парискиот клуб, за репрограмот од 1995 година. Платените обврски спрема странство на месечна основа намалени се за 49% и се значително помали од просекот во првите три месеци од годината.

Повлечени средства и отплатени обврски

Извор: Народна Банка на Република Македонија

Во текот на месец април склучени се нови кредити во износ од 30 милиони САД долари, од кои 28 милиони САД долари се однесуваат на аранжманот со ММФ, а останатите се од приватни кредитори.

Според планот на отплата на Народна банка на Република Македонија, во периодот мај-декември 2003 година за плаќање достасуваат обврски во износ од 138 милиони САД долари, од кои 108 милиони САД долари главница и 30 милиони САД долари камата.

Во април достасаните, а неплатени обврски по основ на главница и камата изнесуваат 1,9 милиони САД долари, при што кумулативно (за првите четири месеци од годината) достигнаа 10 милиони САД долари.

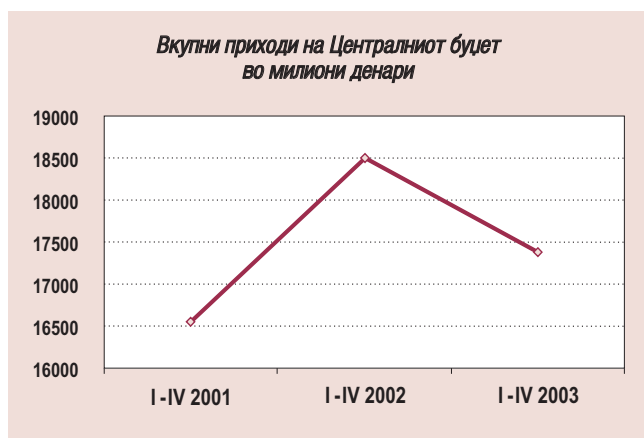
- 2) Според предходни податоци на Народна Банка на Република Македонија, при што податоците се однесуваат на долгот врз основа на користени среднорочни и долгорочни кредити.
- 3) Податокот за надворешниот долг со состојба на 31.3.2002 година е ревидиран од Народна банка на Република Македонија од 1539,5 на 1540,7 милиони долари.

4. ФИСКАЛЕН СЕКТОР

Приходи на Централниот Буџет

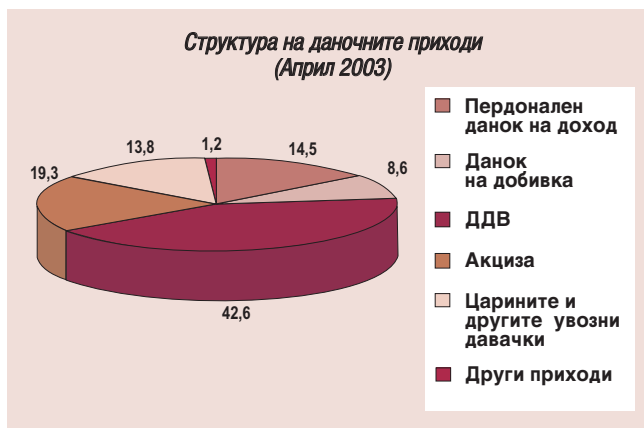
Приходите на Централниот Буџет во првите четири месеци од 2003 година изнесуваа 17.387 милиони денари и во однос на истиот период од минатата година се намалени за 6%. Намалувањето на приходите пред сè се должи на укинувањето на данокот на финансиски трансакции.

Месечните приходи во април изнесуваат 4.601 милион денари што преставува намалување од 1,1% во однос на претходниот месец, односно 3,8% во однос на април 2002 година.

Извор: Министерство за финансии

Во структурата на даночните приходи остварени во првите четири месеци од годината (16.260 милиони денари) и понатаму најголемо учество имаат данокот на додадена вредност (42,6%) и акцизите (19,3%).

Извор: Министерство за финансии

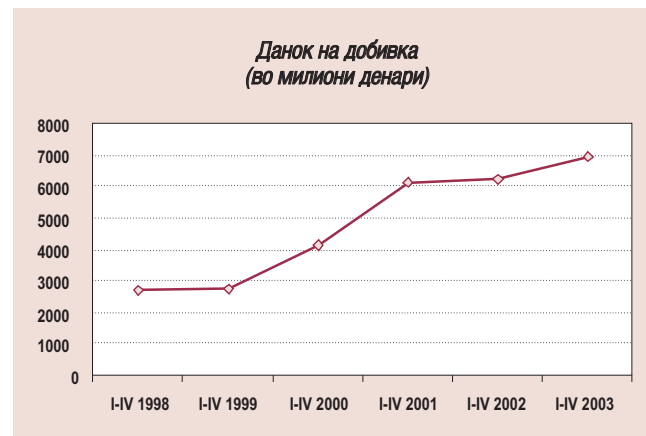
По основ на персонален данок на доход во периодот јануари-април 2003 година остварени се приходи во износ од 2.354 милиони денари, односно во ист износ како и во првите четири месеци од 2002 година.

Само во април остварени се вкупно 676 милиони денари, што е за 10,8% повеќе отколку претходниот месец, или за 0,3% повеќе во однос на истиот месец од лани. Приходите од персонaлниот данок во април се за 1,2% помалку во однос на планираните. Послабата наплата на приходите по основ на овој данок се должи на лошото материјално-финансиско работење на фирмите, пред сè на големиот број на фирми со блокирани жиро сметки кои не исплатуваат плати, или плаќањето не го вршат преку институциите за платен промет.

Извор: Министерство за финансии

Во периодот јануари-април 2003 година по основ на данокот на добивка остварени се приходи во износ од 1.395 милиони денари, кои се повисоки за 26,6% во однос на приходите за истиот период од 2002 година. Само во април остварени се 209 милиони денари, што е за 64,7% помалку во однос на претходниот месец, поради тоа што во овој месец уплатите се по основ на аконтации за разлика од претходниот месец кога се вршеа доплати по завршни сметки.

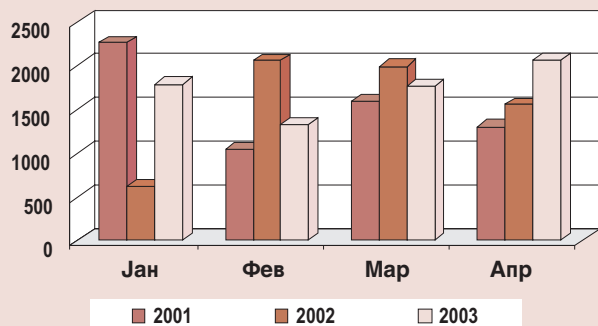

Согласно договорениот аранжман со ММФ, во април 2003 година се изврши корекција на стапката на ДДВ. Така, општата стапка на ДДВ се намали од 19% на 18%, а во исто време одредени групи на производи

(освен прехранбените производи) кои се одданокуваа со повластената стапка од 5% се префрлија во групата на производи кои се одданокуваат со општа стапка од 18%. Приходите од ДДВ во април изнесуваат 2.064 милиони денари, или 17,3% повеќе во однос на претходниот месец и 32,8% повеќе во однос на април минатата година.

Тенденцијата на подобрување на наплатата на приходите од царина продолжи и во април 2003 година. Притоа, во периодот јануари-април 2003 година во однос на истиот период лани, наплатата е подобрена за 7,6%. Само во април остварени се приходи од 582 милиони денари, односно за 18,8% повеќе во однос на истиот месец од 2002 година.

**Данок на додадена вредност
(во милиони денари)**

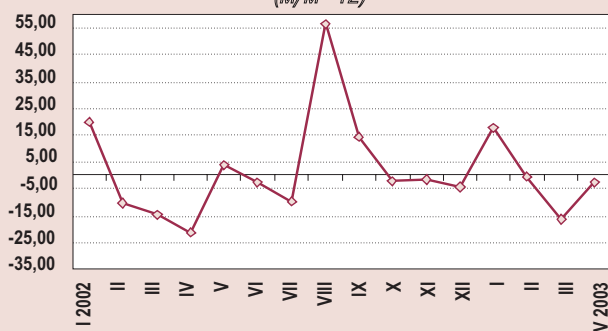
Извор: Министерство за финансии

Во периодот јануари-април 2003 година по основ на ДДВ остварени се вкупно 6.933 милиони денари, односно за 11,5% повеќе во однос на истиот период од 2002 година.

Просечното месечно остварување на ДДВ во периодот јануари-април 2003 година изнесува 1.733 милиони денари и е за 11,5% повисоко во однос на просечното месечно остварување за истиот период од 2002 година.

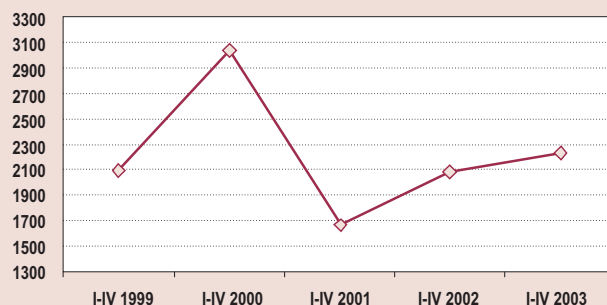
Во делот на приходите од акцизи, во април е регистрирано мало намалување од 2,5% во однос на истиот месец лани, додека кумулативно приходите од акцизи за првите четири месеци во 2003 година се пониски за 0,5% во однос на претходната година. Намалувањето произлегува од остварени пониски приходи од нафтени деривати, од патнички автомобили и од алкохолни пијалаци.

**Акцизи
(М/М - 12)
(М/М - 12)**

Извор: Министерство за финансии

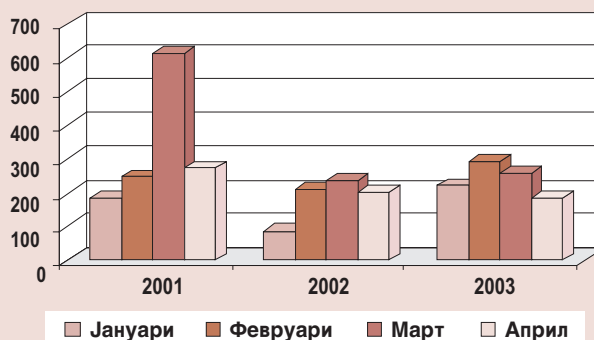
**Приходи од Царина и други увозни давачки
(во милиони денари)**

Извор: Министерство за финансии

Неданочните приходи во првите четири месеци од 2003 година изнесуваат 959 милиони денари, што споредено со истиот период лани преставува пораст 30,5%. Во април неданочните приходи изнесуваат 186 милиони денари и во однос на април 2002 година се пониски за 7%.

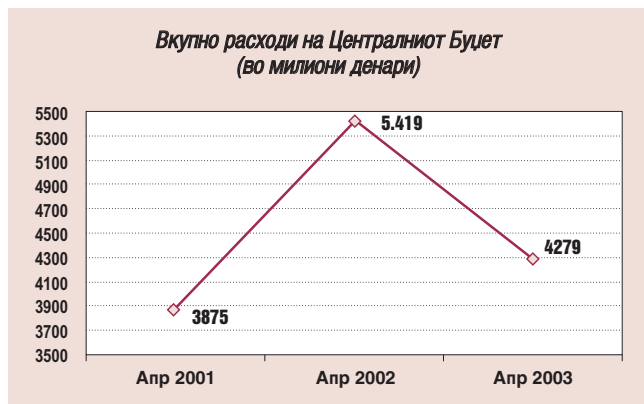
**Неданочни приходи
(во милиони денари)**

Извор: Министерство за финансии

Расходи на Централниот Буџет

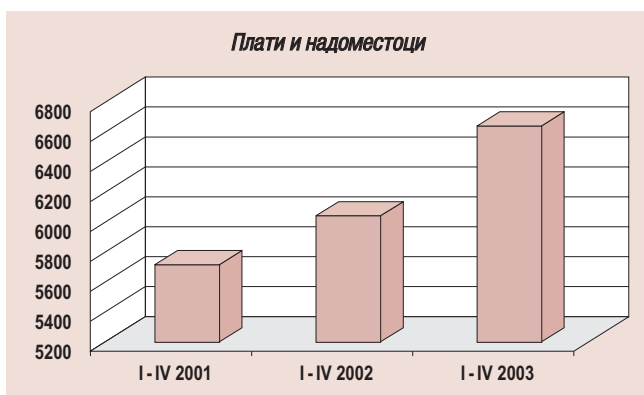
Во периодот јануари-април 2003 година, вкупните расходи на Централниот Буџет изнесуваа 16.732 милиони денари и се пониски за 19% во однос на истиот период од минатата година. Тоа претставува индикатор за консолидирање и дисциплинирање на фискалната политика, која следи по нерационално високата буџетска потрошувачка во претходната година.

Извор: Министерство за финансии

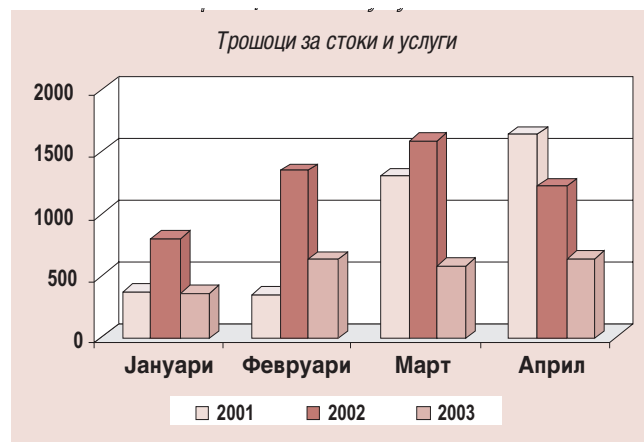
Анализата на структурата на трошоците покажува дека генерално во сите ставки регистрирано е значително намалување, освен кај ставките за плати и надоместоци, трансфери кон пензискиот фонд и трошоци за структурни реформи.

Трошоците за плати, наемнини и надоместоци во април изнесуваат 1.683 милиони денари, што во однос на истиот месец лани претставува зголемување од 10,4%. Во првите четири месеци од 2003 година овие трошоци изнесуваат 6.636 милиони денари и се за 14,4% повисоки во однос на истиот период од 2002 година. Овој пораст се должи на зголемувањето на платите во јавната администрација (јуни 2002 година) и е во рамките на проектираните расходи.

Во периодот јануари-април 2003 година, за стоки и услуги од Централниот Буџет на Република Македонија се потрошени 2.214 милиони денари, односно за

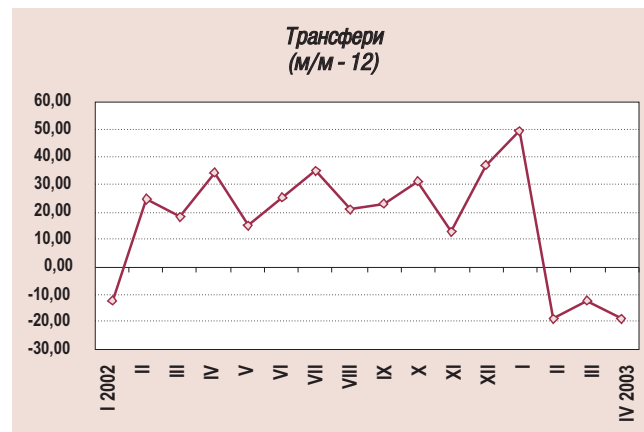
55,3% помалку во споредба со истиот период лани. Само во април потрошени се 636 милиони денари, што споредено со истиот месец лани претставува намалување од 48%. Ова драстично намалување на трошоците пред се е резултат на дисциплинираната политика на Владата на Република Македонија и укажува на оствареното штедење по овој основ.

Извор: Министерство за финансии

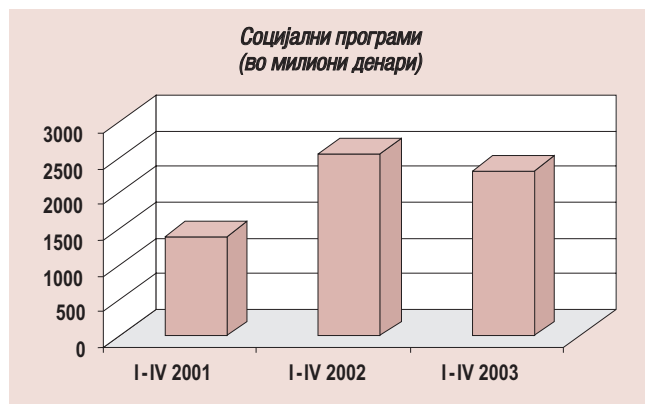
Со стабилизирањето на безбедносната состојба и враќањето на голем дел на раселените лица во своите домови, намалени се трошоците за раселените лица во првите четири месеци во однос на истиот период лани за 17,2%.

Трансферните плаќања од Буџетот на Република Македонија се намалени за 4,8% во периодот јануари-април 2003 година во однос на истиот период лани. Само во месец април во однос на истиот месец лани трансферите се намалени за 18,9%, додека во однос на претходниот месец за 9%.

Намалувањето на трансферите пред се се должи на редуцирањето на социјалните трансфери, кои се за 23,1% пониски во однос на првите четири месеци од 2002 година. Во април 2003 година трансферите се намалени за 3,4% на годишна основа. Ова намалување

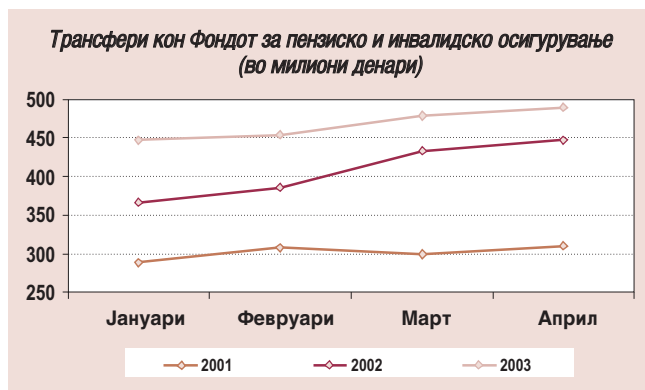
е резултат на ажурноста на вработените во министерството за труд и социјална политика и подобрувањето на евиденцијата за лицата кои добиваат социјална помош.

Извор: Министерство за финансии

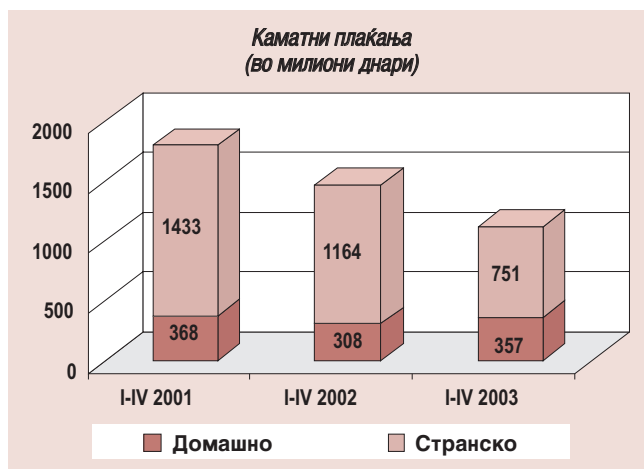
Во делот на социјалните трансфери, во првите четири месеци од 2003 година во однос на истиот период лани, трансферите кон Фондот за вработување се намалени за 13,2% додека трансферите за социјална помош се намалени за 23,1%.

Единствено, кај трансферите кон Фондот за пензиско и инвалидско осигурување регистрирано е зголемување од 9,3% на годишно ниво додека кумулативно во првите четири месеци трансферите се зголемени за 14,6%. Причината за ова зголемување е последица на зголемувањето на платите од државната администрација во јуни 2002 година.

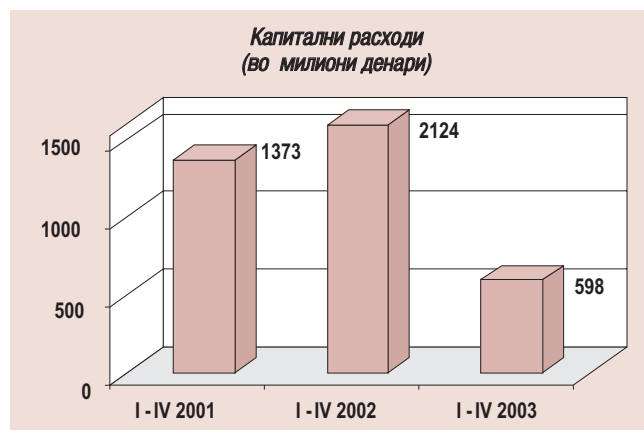
Извор: Министерство за финансии

Во делот на каматните плаќања во месец април вкупно се исплатени 334 милиони денари и тоа 230 милиони денари по основ на домашно задолжување и 103 милиони денари по основ на странско задолжување. Во периодот јануари-април 2003 година по овој основ потрошени се 1.109 милиони денари што споредено со истиот период лани преставува намалување од 24,7%.

Извор: Министерство за финансии

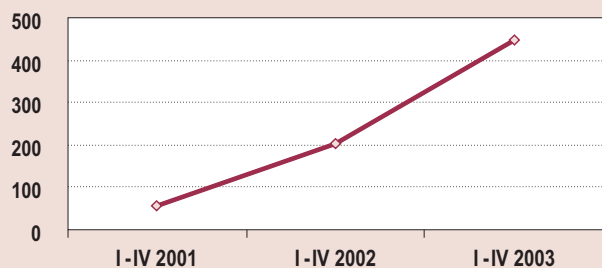
Значително намалување од 71,8% на кумулативна основа е регистрирано и кај капиталните трошоци, кои во првите четири месеци од годината изнесуваа 599 милиони денари. Само во април, по овој основ се потрошени 150 милиони денари, односно за 73,2% помалку во однос на април 2002 година.

Извор: Министерство за финансии

Во делот на структурните реформи буџетската поддршка во првите четири месеци од 2003 година изнесуваше 446 милиони денари, што преставува зголемување за 242 милиони денари во однос на истиот период лани. Најголем дел од расходите е наменет за исплата на паричниот надоместок по основ на невработеност и на испратнини.

**Трошоци за структурни реформи
(во милиони денари)**

Извор: Министерство за финансии

За поддршка на реформата на јавната администрација во периодот јануари-април 2003 година потрошени се 132 милиони денари, што претставува намалувањето 24,3% во однос на истиот период од минатата година. Најголем дел од средствата се потрошени за предвременно пензионирање (92 милиони денари).

Водењето на релативно врамнотежена и дисциплинирана буџетска политика услови во првите четири месеци од 2003 година да биде остварен суфицит во Централниот буџет од 655⁴ милиони денари. Треба да се истакне дека во април 2003 година се добиени 995 милиони денари, парични средства од сукцесијата на поранешната СФРЈ.

5. МОНЕТАРЕН СЕКТОР

Монетарно регулирање

Дисциплинираната фискална политика, согласно договорениот Станд бс аранжман со Меѓународниот монетарен фонд, како и стабилизирањето на економската состојба во земјата, создадоа претпоставки за постепено релаксирање на монетарната политика. Во таа насока, во април, Народната банка на Република Македонија направи дополнителна корекција на каматните стапки кои таа ги определува. Имено, Есконтната стапка на НБРМ се намали од 8% на 6,5%, додека каматната стапка на ломбардните кредити од 17,5% на 16%. Истовремено, беше донесена и одлука со која на аукциите на благајничките записи се преминува кон тендер со износи, при што, каматната стапка на благајничките записи со рок на достасување од 28 дена се фиксира на 7%. Ваквата политика на НБРМ се очекува да доведе до позначајно намалување на ка-

матните стапки на комерцијалните банки кои ги определуваат на кредитите за економските субјекти, со крајна цел поттикнување на економската активност во земјата.

Во април 2003 година, сите компоненти на Билансот на НБРМ делуваа во насока на креирање примарни пари (зголемени за 1.591 милиони денари). Притоа, најзначаен износ на примарни пари беше креиран преку аукциите на благајничките записи (729 милиони денари) и преку нето домашната актива (506 милиони денари), главно како резултат на падот на денарските депозити на државата кај НБРМ од 10%. Дополнителни 356 милиони денари беа креирани и преку нето девизната актива, согласно повисоката понуда од побарувачка на девизи на девизниот пазар.

(месечна промена во милиони денари)	XIII.02	I.03	II.03	III.03	IV.03
Повлекување на примарни пари	-2288	-4504	-303	-591	0
Нето девизна актива	-2288	-3654	-303		
Нето домашна актива				-591	
Благајнички записи		-852			
Повлекување на примарни пари	3721	1817	12	425	1591
Нето девизна актива				358	356
Нето домашна актива	2558	1817	-42		506
Благајнички записи	1163		54	67	729
Нето ефект	1433	-2687	-291	-166	1591

Од аспект на компонентите на примарните пари, априлскиот пораст од 10,5% се должи на зголемувањето на Готовите пари во оптек од 7,3% и ликвидноста на банките од 23%, првенствено поради значителниот пораст на жиро-сметките во банките од 28%. Тоа услови и издвојување на релативно висок процент на исполнување на задолжителната резерва во април 2003 година од 128%.

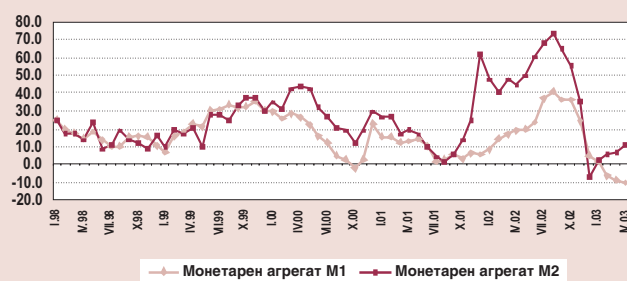
Монетарни агрегати

Монетарниот агрегат M1⁵ во април 2003 година забележа пораст од 2,1% во однос на претходниот месец, како резултат на зголемувањето на готовите пари во оптек. Истовремено, депозитните пари (тековни и жиро сметки) се намалија за 3%, што кореспондира со месечниот пад на индустриското производство. Монетарниот агрегат M2 во април 2003 година забележа месечен пораст од 5,9%, во услови на пораст на краткорочните депозити од 7%.

4) Суфицитот на Централниот буџет е пресметан без финансирање

5) Најтесно дефиниран монетарен агрегат кој ги опфаќа готовите пари во оптек и денарските депозитни пари.

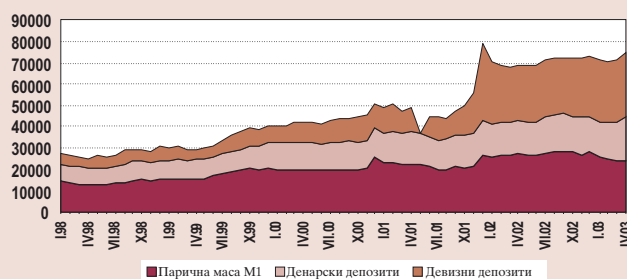
Монетарни агрегати (годишна промена)

Извор: Народна банка на Република Македонија

Најшироко дефинираниот монетарен агрегат М4 на крајот на април изнесуваше 74,7 милијарди денари, што претставува пораст од 5,2% во однос на претходниот месец и пораст од 8% во однос на истиот месец од претходната година. Притоа, месечниот пораст се должи на зголемувањето на девизната компонента од 4,2% и на денарската компонента од 5.9%. Вкупните депозити на недржавниот сектор во април забележаа пораст од 6.6%, при што анализата на рочната структура покажува значителен пораст од 7,9% на краткорочните депозити на недржавниот сектор, со истовремено намалување на долгорочните депозити на недржавниот сектор од 2,3%.

Структура на парична маса М4

Благајнички записи

На 30.4.2003 година, вкупно продадените благајнички записи изнесуваа 3 милијарди денари, што во однос на претходниот месец претставува намалување од 729 милиони денари, или 19.5%, со што благајничките записи делуваа во насока на креирање пари. На почетокот на април, Советот на НБРМ донесе одлука за премин кон тендер со износи на благајнички записи, а каматната стапка на благајничките записи со рок на достасување од 28 дена се фиксира на 7%. Ваквата политика на НБРМ кореспондира со релативно урамнотежената буџетска политика, во првите четири ме-

сеци од 2003 година, стабилизирањето на економската состојба, како и поволните движења на девизниот пазар.

Благајнички записи (во милиони денари)

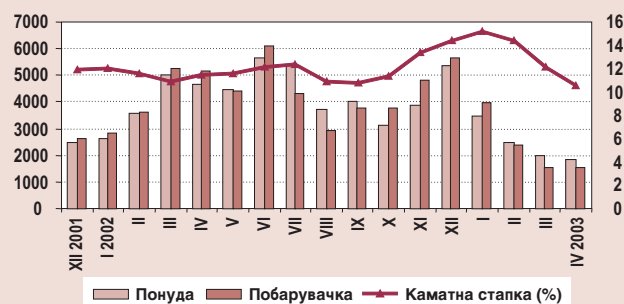

Извор: Народна Банка на Република Македонија

Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност

На пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност во април 2003 година, вкупниот промет во однос на претходниот месец забележа намалување од 9,6%. Притоа, намалување бележи како понудата за ликвидни средства од 8%, така и побарувачката од 0,5%, при што, понудата и во овој месец беше повисока од побарувачката за 17,4%. Земајќи ја во предвид високата корелација на каматните стапки на пазарот на пари и благајничките записи, во април 2003 година, просечната пондерирана каматна стапка на пазарот на пари дополнително се намали и се сведе на 10.6%, што претставува најниско ниво во последните две години.

Пазар на пари (во милиони денари)

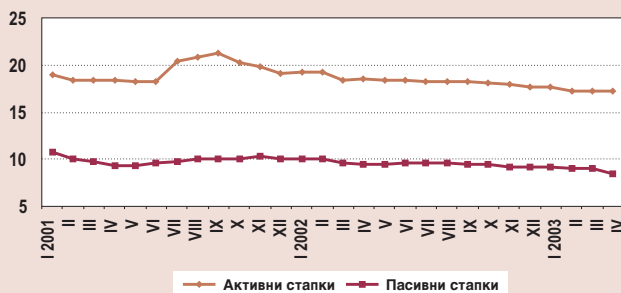

Извор: Народна банка на Република Македонија

Каматна политика на комерцијалните банки

Каматната политика на комерцијалните банки сеуште се одликува со релативно високи активни и пасивни каматни стапки. Така, во април 2003 година, просечната пондерирана номинална активна каматна стапка изнесуваше 17,3%, што во однос на претходниот месец претставува незначително намалување. Незначителен пад од 0,3 процентни поени забележаа и пасивните каматни стапки (8.9% во април 2003 година), што всушност придонесе за мал пораст на каматните маргини (во април 2003 година изнесуваа 8,4 процентни поени). Како резултат на измените во каматната политика на НБРМ се очекува во идниот период и комерцијалните банки да ги намалат активните каматни стапки што ќе придонесе за интензивирање на економската активност во Република Македонија.

Краткорочни номинални активни и пасивни каматни стапки на комерцијалните банки

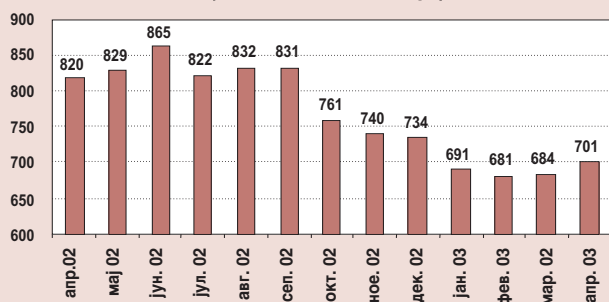

Извор: Народна банка на Република Македонија

Бруто девизни резерви

Бруто девизните резерви на крајот од април 2003 година изнесуваа 701 милиони САД долари, што во однос на претходниот месец претставува пораст од 17 милиони САД долари или 2,5%. Притоа, порастот на девизните резерви е главно резултат на поголемите приливи на девизни средства од одливите по основа на отплата на странскиот долг.

Бруто девизни резерви на НБРМ
(во милиони САД долари)

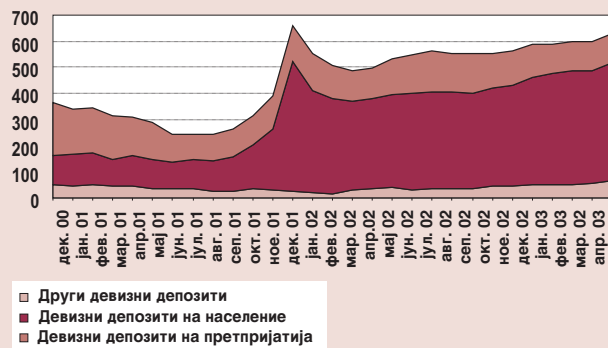

Извор: Народна банка на Република Македонија

Девизни депозити на економските субјекти

Во април 2003 година вкупните девизни депозити на економските субјекти изнесуваа 632 милиони САД долари, што во однос на претходниот месец претставува пораст од 30 милиони САД долари, односно 5%. Порастот се должи на зголемувањето на девизните депозити на претпријатијата за 11 милиони САД долари, или 20% и зголемувањето на девизните депозити на граѓаните од 3.5%, односно 15 милиони САД долари.

Девизни депозити на економските субјекти
(во милиони долари)

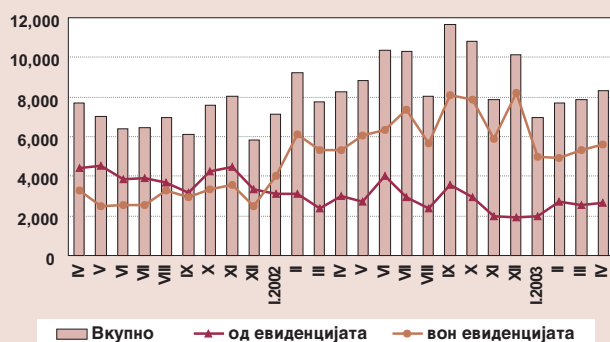
6. ПАЗАР НА РАБОТНА СИЛА

Основни карактеристики на пазарот на работна сила во месец април 2003 година беа зголемување на бројот на невработени лица регистрирани во Заводот за вработување, намалување на бројот на лица корисници на паричен надоместок во случај на невработеност, како и натамошна тенденција на пораст на бројот на нови вработувања.

Вработеност

Во месец април, 8.300 лица засновале работен однос или, споредено со вкупниот број на невработени лица, само 0,02% од нив се вработиле. Со тоа продолжува позитивниот тренд на зголемување на бројот на остварени вработувања во текот на 2003 година, при што во април порастот изнесува 5,9% на месечна основа, односно 0,2% на годишна основа. Овој пораст главно се должи на вработувањата вон евиденција кои ги вклучуваат лицата кои за прв пат влегуваат на пазарот на работна сила (млади лица кои го завршиле школувањето и лица на различна возраст кои претходно биле неактивни) и оние кои го промениле работното место. Вработувањата од евиденцијата на Заводот за вработување учествуваат со 33,3% во вкупните остварени вработувања во април.

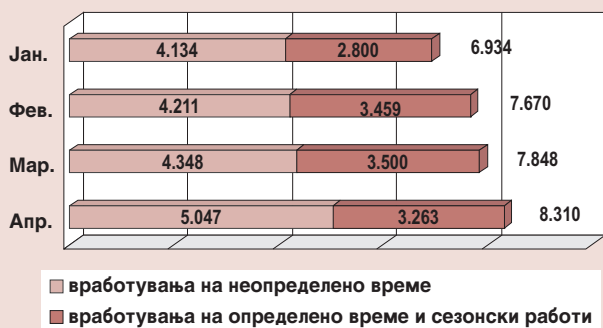
**Остварени вработувања
(од евиденција и вон евиденција)**

Извор: Завод за вработување на Република Македонија

Притоа, 60,7% од остварените вработувања отпаѓаат на вработувања на неопределено време. На годишно ниво, вработувањата на неопределено време бележат опаѓање од 10,1%, додека пак бројот на работни договори на определено време и сезонски работи е зголемен за 21,9% (и покрај месечниот пад од 6,8%).

**Остварени вработувања на неопределено
и определено време во 2003 година**

Извор: Завод за вработување на Република Македонија

Од аспект на регионалната структура на вработувања, 30,7% од вработувањата се остварени во Скопје, односно на секои 100 невработени лица од оваа општина само 3 лица наоѓаат работа. Во Битола се остварени 11,7% од вкупните вработувања или, на секои 100 невработени лица 4-5 лица се вработиле во април, а во Штип овој сооднос изнесува 5 лица на секои 100 регистрирани невработени.

Невработеност

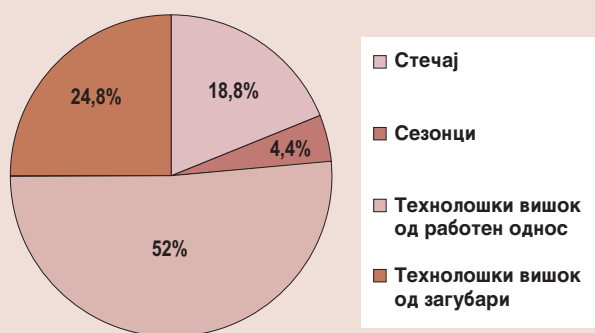
Во текот на април 2003 година, 6.899 лица за прв пат се пријавиле како невработени од кои 38% се жени. Овој прилив на нови невработени лица е за 8,5% повисок во однос на претходниот месец, односно за 2,1% повисок во однос на април минатата година. Така, и покрај месечното зголемување на бројот на нови вработувања од евиденцијата, поголемиот број на новопријавени невработени лица доведува до пораст на бројот на невработени лица. Според податоците на Заводот за вработување, во април 2003 година 383,9 илјади лица во Република Македонија се без работа што претставува умерен пораст од 0,8% во однос на претходниот месец. На годишно ниво, порастот на регистрирани невработени лица изнесува 3,1%.

Загрижува фактот што најголем дел од невработеноста е сконцентрирана во старосната група на 20-34 годишна возраст, односно 46,8% од лицата на таа возраст се невработени, што говори за недоволната искористеност на работниот потенцијал во земјава. Образовната структура на невработените лица е крајно неповолна со оглед на тоа дека 48,4% од невработените се неквалификувани работници, 17,9% се квалификувани, а само 5,2% се со вишо и високо образование. Токму поради тоа, најголем дел од новите вработувања се вработувања на лица кои не се регистрирани во Заводот за вработувања (вон евиденција на Заводот). Невработени се и 68 магистри и 7 доктори на науки. Градската невработеност учествува со 65,5% во вкупната невработеност, а гледано по општини најголема невработеност е присутна во Скопје (23% од вкупниот број на невработени лица), Куманово (8,6%), Тетово, Прилеп и Битола.

Корисници на паричен надоместок за невработеност и право на здравствено осигурување

И понатаму продолжува тенденцијата на намалување на апсолутниот број на невработени лица кои го користат правото на паричен надоместок во случај на невработеност, започната во ноември 2002 година. Имено, во април 2003 година е регистрирано дополнително месечно намалување на бројот на невработени лица (0,8%), што користат паричен надоместок. Сепак, во однос на април 2002 година, бројот на невработени со ваква бенефиција е зголемен за 0,8%.

Преглед на корисници на паричен надоместок според основата за користење на надоместок

Извор: Завод за вработување на Република Македонија

Покрај 44,1 илјади лица кои се корисници на паричен надоместок, право на здравствено осигурување остваруваат уште 190,2 илјади лица по други основи така што вкупната бројка на корисници на здравствено осигурување достигнува 234,3 илјади лица што претставува 61% од регистрираните невработени лица во Заводот за вработување.

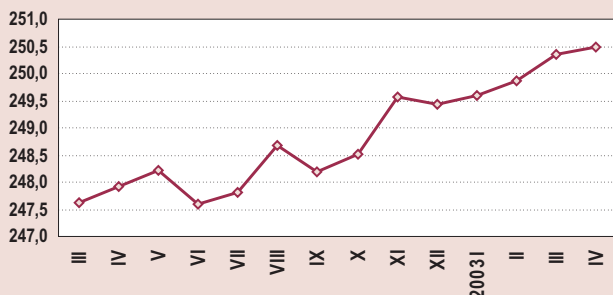
7. СОЦИЈАЛНИ ДВИЖЕЊА

Корисници на пензии

Во април 2003 година, согласно податоците од Фондот за пензиско и инвалидско осигурување (ФПИО), вкупниот број на корисници на пензии се зголемил за 137 лица, при што достигна 250.492 лица.

Во однос на април 2002 година, бројот на корисници на пензии е зголемен за 2.581 лица односно за 1%.

Корисници на пензии
(во илјада лица)

Извор: Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија

Просечната пензија во април 2003 година изнесуваше 7.154 денари, што во споредба со претходниот месец претставува незначителен пораст, додека споредено со април 2002 година истата реално е зголемена за 8,8%.

Соодносот на просечната пензија за април⁷ 2003 година со просечната исплатена нето плата во март 2002 година изнесува 62%.

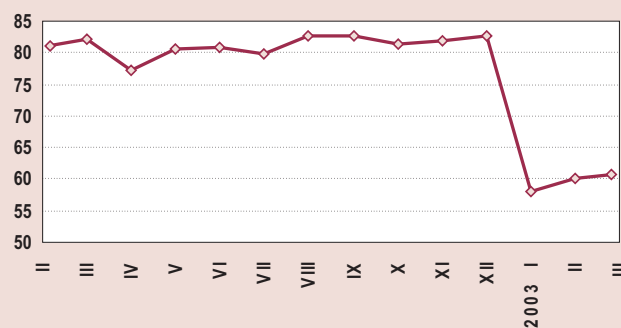
Од 250.492 корисници на пензија, 88,3% примаат пензија до 11.170 денари, а 11,7% примаат пензија над 11.170 денари.

Во април 2003 година за пензии се исплатени 1.796,6 милиони денари на 250,5 илјади корисници на пензии.

Корисници на социјална помош

Според последните податоци од Министерството за труд и социјална политика, во март 2003 година за социјална помош исплатени се 148.4 милиони денари на 60.954 загрозеи домаќинства. Правото на постојана парична помош го оствариле околу 5.153 корисници, а по основ на туѓа нега и помош ова право го оствариле околу 19.751 корисници.

Корисници на социјална помош
(во илјада лица)

Извор: Министерство за труд и социјална политика

Од регионален аспект, најмногу корисници на социјална помош се регистрирани во град Скопје (21,4% од вкупниот број на корисници).

Во однос на претходниот месец, бројот на корисници на социјална помош е зголемен за 957 лица или 1,6%, додека во однос на истиот месец од претходната година, овој број е намален за 21.145 лица⁶.

6) Споредбата се врши со просечната плата од претходниот месец бидејќи податокот за платите излегува со еден месец задоцнување.

7) Намалувањето е резултат на промените во Одлуката за утврдување на критериуми, начинот и постапката за остварување на правото на социјална помош во декември 2002 година.

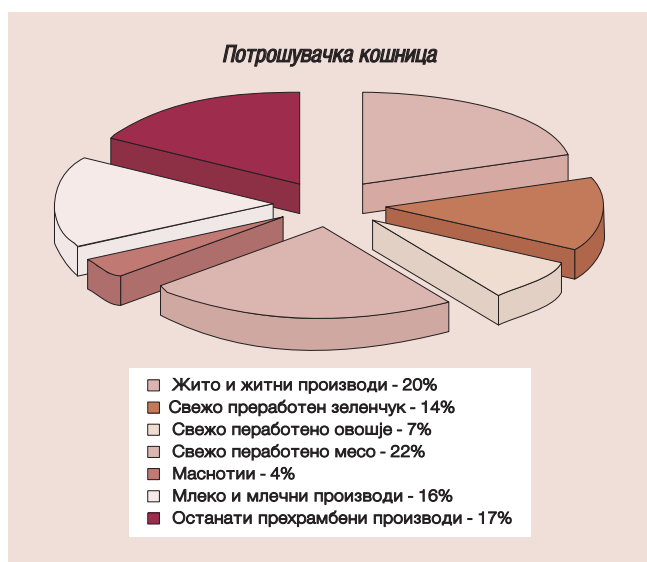
Потрошувачка кошница

Вредноста на потрошувачката кошница за исхрана и пијалоци⁸, во април 2003 година, изнесуваше 10.344 денари и во однос на претходниот месец е повисока за 1,2%.

Зголемување на вредноста е забележано кај: “Свеж и преработен зеленчук” (7,3%), “Жито и производи од жито” (1,0%), “Млеко и млечни производи” (0,9 %) и “Останати прехранбени артикли” (0,4%).

Намалување е забележано кај “Свежо и преработено месо” (1%), додека вредноста на групите “Свежо и преработено овошје” и “Маснотии” е на ниво од претходниот месец. Сепак, во однос на истиот месец од претходната година, е пониска за 2,4 %.

Најголем процент од потрошувачката кошница и понатаму зазема групата “Свежо и преработено месо” и “Жито и житни производи”.

Просечни нето-плати

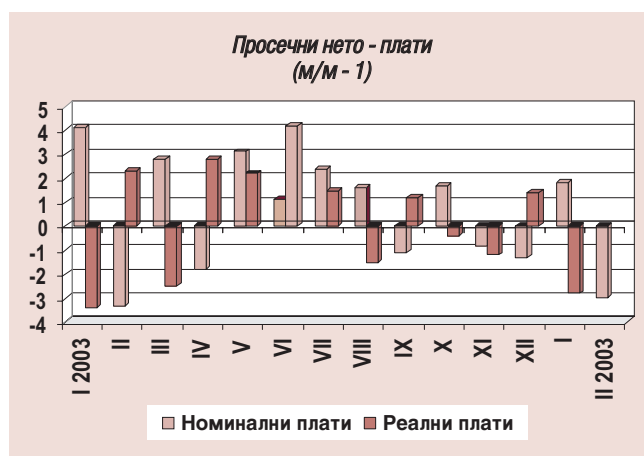
Според Државниот завод за статистика, во март 2003 година просечната исплатена месечна нето-плата по работник изнесуваше 11.545 денари, што претставува номинално зголемување за 1,2% и реално за 1,2% во однос на претходниот месец.

Гледано по сектори на дејности, пораст е регистриран во Земјоделство за 11,4%, во Индустрија за 2,9%, додека кај Услугите порастот изнесува 0,8%.

Најголем пораст на просечната исплатена нето-плата е регистриран во дејноста “Воздушен сообраќај” (за 140,8 %).

Просечната исплатена месечна нето-плата за март 2003 година во однос на март 2002 година, номинално е поголема за 5,3 %, а реално за 5,6 %.

Во март 2003 година, 25,2% од работниците во Република Македонија не примиле плата.

Извор: Државен завод за статистика

8) Сите производи од категоријата “исхрана и пијалоци” кои ја сочинуваат кошницата, се одредени како просечни месечни потреби на едно четиричлено неземјоделско домаќинство и тој список на производи е константен (исти производи-исти количества), во текот на една година.

ПРИХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (2001, 2002 И 2003 ГОДИНА)

Вид на приходи	Остварено		2002 година				2003 година			
	Јан - дек 2001 год.	Јан - дек 2002 год.	К - 1	К - 2	К - 3	К - 4	Јануари	Февруари	Март	К - 1 Април
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ВКУПНИ ПРИХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ	63,109	67,571	17,879	15,743	16,889	17,060	4,119	4,040	5,705	13,863
ИЗВОРНИ ПРИХОДИ	50,965	56,933	13,420	13,403	14,343	15,767	3,995	3,964	4,690	12,649
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	47,566	54,388	12,886	12,617	13,807	15,078	3,772	3,670	4,434	11,876
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	10,255	10,139	2,713	2,183	2,414	2,829	680	980	1,204	2,864
Персонален данок од доход	7,248	7,514	1,680	1,818	1,845	2,171	482	586	610	1,678
Данок од добивка	3,007	2,625	1,033	365	569	658	198	395	593	1,186
Домашни даноци на стоки и услуги	27,813	31,236	6,987	7,216	8,290	8,743	2,696	2,059	2,445	7,199
ДДВ (од 1.04.2000)	17,132	20,521	4,661	4,574	5,291	5,995	1,780	1,329	1,760	4,869
Акцизи	10,681	10,715	2,326	2,642	2,999	2,748	916	729	685	2,330
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки)	6,111	6,338	1,589	1,561	1,398	1,790	301	594	760	1,655
Увозни давачки	4,821	5,232	1,282	1,279	1,163	1,508	248	509	653	1,411
Други увозни давачки и такси	1,290	1,106	307	282	235	282	52	85	106	244
Други даноци	0	4	2	2	0	0	0	0	0	0
Други даноци кои не се класифицирани на друго место	0	4	2	2	0	0	0	0	0	0
Даноци од специфични услуги	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0
Комунални даноци	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0
Такси за користење или дозволи за вршење на дејност	275	337	83	76	78	100	65	38	27	130
Дозволи за вршење на дејност	257	314	77	71	72	94	64	36	27	127
Такса на моторни возила	18	22	5	5	6	6	1	2	0	3
Данок на финансиски трансакции	3,111	6,335	1,513	1,579	1,626	1,617	30	-1	-1	28
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	3,399	2,546	535	786	536	689	222	295	256	773
Претприемачки приход и приход од имот	1,822	935	133	435	245	122	87	17	31	135
Профит од дополнителни активности на Владини институции	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Приходи од јавни финансиски и нефинансиски институции	1,095	546	109	227	98	112	28	17	31	77
Други приходи од имот	727	389	24	208	147	10	58	0	0	58
Такси и надоместоци	1,060	1,093	281	280	246	286	92	110	109	311
Парични казни	144	118	28	27	24	39	8	25	14	46
Судски такси	448	404	106	121	72	105	32	46	44	122
Административни такси	468	571	146	132	150	143	52	40	51	142
Други Владини услуги	486	204	101	62	20	21	18	12	12	42
Други неданочни приходи	31	315	21	9	25	280	26	156	103	284
КАПИТАЛНИ ПРИХОДИ	463	1,381	142	112	915	212	46	29	62	137
Продажба на капитални средства	439	433	122	82	87	142	42	27	54	124
Продажба на земјиште и нематеријални вложувања	24	949	20	30	828	71	4	2	8	14
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	415	2,641	1,713	928	0	0	0	0	668	668
Трансфери од други нивоа на власт	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Донации од странство	415	2,641	1,713	928	0	0	0	0	668	668
Општи и тековни донации	415	2,641	1,713	928	0	0	0	0	668	668
ПРИХОДИ ОД ПРИВАТИЗАЦИЈА И КОНЦЕСИЈА	8,834	5,033	1,050	1,271	1,631	1,081	78	46	285	409
ПРИХОДИ ОД СУКЦЕСИЈА	1,669	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ЗАДОПЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	763	1,584	1,555	29	0	0	0	0	0	0
Меѓународни развојни агенции	763	1,584	1,555	29	0	0	0	0	0	0

РАСХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (2001, 2002 И 2003 ГОДИНА)

Вид на расходи	Остварено		2002 година				2003 година			
	Јан - дек 2001 год.	Остварено Јан - дек 2002 год.	К - 1	К - 2	К - 3	К - 4	Јануари	Февруари	Март	К - 1 Април
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ВКУПНИ РАСХОДИ	68,885	71,692	16,978	16,179	19,877	18,659	4,018	3,818	4,236	12,071
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	42,595	56,301	13,567	13,216	13,799	15,719	3,555	3,640	3,966	11,161
Плати, наемнини и надоместоци	12,105	18,339	4,278	4,384	4,674	5,003	1,649	1,638	1,665	4,952
Нето основни плати и наемнини	10,674	11,702	2,761	2,839	2,915	3,187	1,050	1,042	1,064	3,156
Придоноси од плати и персонален данок	1,430	6,637	1,517	1,545	1,759	1,816	599	596	601	1,796
Стоки и услуги	14,302	13,988	3,755	3,146	2,845	4,241	367	634	584	1,582
Патни и дневни трошоци	2,093	382	109	121	70	82	14	17	21	52
Комунални услуги	488	425	79	114	110	122	14	22	44	80
Трошоци за затоплување	481	834	348	192	98	195	41	62	51	154
Материјали	9,467	870	190	179	179	321	129	358	237	724
Трошоци за транспорт	483	8,258	2,297	1,936	1,647	2,377	51	53	62	166
Тековно (рутинско) одржување	91	502	66	107	96	233	24	30	61	115
Договорни услуги	650	1,224	259	351	217	397	60	64	75	199
Други оперативни трошоци	552	1,287	377	96	318	495	33	24	31	88
Резерви	-	207	31	50	108	18	1	4	6	11
ТЕКОВНИ ТРАНСФЕРИ	12,715	20,573	4,344	5,045	5,381	5,803	1,462	1,345	1,632	4,439
Трансфери до други нивоа на власт	1,303	11,239	2,654	2,757	2,763	3,066	899	909	933	2,741
Трансфери до непрофитни институции	10,108	1,022	774	90	86	72	3	12	11	26
Трансфери по основ на субвенции	1,305	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Трансфери до домаќинства и физички лица	-	8,312	917	2,198	2,532	2,665	560	424	688	1,672
Каматни плаќања	3,463	3,402	1,190	641	899	672	77	23	81	181
Камати по домашен долг	499	1,180	74	453	144	509	23	23	81	127
Камати по надворешен долг	2,975	2,222	1,116	188	755	163	54	0	0	54
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	3,928	8,366	1,494	2,008	3,069	1,795	149	178	121	448
КУПУВАЊЕ НА КАПИТАЛНИ СРЕДСТВА	2,520	5,419	1,042	1,240	2,200	936	58	99	121	278
Купување на земјишта и нематеријални средства	20	24	8	1	15	0	0	0	0	0
Купување на градежни објекти	341	129	112	1	6	9	0	0	0	0
Мебел и канцелариска опрема	174	423	121	105	82	116	3	5	5	13
Купување на моторни возила	69	51	2	5	28	16	0	0	14	14
Физибилити студии, подготовка на проекти и дизајн	6	122	4	11	104	2	0	0	0	16
Машинска опрема	818	33	0	2	19	12	0	0	0	0
Изградба, реновирање и унапредување	660	3,675	629	857	1,560	629	45	83	77	205
Основно и специјално одржување	433	542	132	108	168	134	10	11	25	46
Купување на стоковни резерви	-	418	34	148	218	18	0	0	0	0
КАПИТАЛНИ ТРАНСФЕРИ	1,408	2,947	452	767	868	860	91	79	0	170
Капитални трансфери до Владини институции	1,316	1,901	284	526	371	719	91	60	0	151
Капитални трансфери до други нивоа на власт	92	1,045	168	240	497	141	0	19	0	19
Капитални трансфери до поединци и непрофитни организации	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕПОД ХАРТИМИТЕ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИЦА	3,470	7,025	1,917	955	3,009	1,144	314	0	148	462
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ И УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД ХАРТИМИТЕ ОД ВРЕДНОСТ	211	927	251	184	266	226	232	0	17	249
Домаќини заеми и учество во капитал	294	905	251	167	266	221	232	0	17	249
Странски заеми и учество во капитал	-	22	0	17	0	5	0	0	0	5
Амортизација (отплата на главница)	3,259	6,098	1,666	771	2,743	918	82	0	131	213
Отплата на главница по домашен долг	7	2,485	0	502	1,229	754	4	0	131	135
Отплата на главница по надворешен долг	3,251	3,613	1,666	269	1,514	164	78	0	0	78

ПРИХОДИ И РАСХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА(според GFS методологијата на ММФ) ¹⁾

Во милиони денари	2001	2002				2002		
	Остварено	Јануари	Февруари	Март	К - 1	Април	Мај	Јуни
		Остварено				Остварено		
ВКУПНИ ПРИХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ	51,812	4,961	4,267	4,252	13,479	4,877	4,526	4,793
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	47,565	4,060	4,499	4,483	13,041	4,539	4,205	4,000
Даноци на доход и добивка	10,253	711	1,018	984	2,713	743	680	760
Персонален данок на доход	7,247	460	621	599	1,680	674	563	581
Данок на добивка	3,006	251	397	385	1,033	69	117	179
Домашни даноци на добра и услуги	27,814	1,397	2,787	2,803	6,987	2,389	2,538	2,289
ДДВ	17,133	621	2055	1985	4,661	1554	1652	1368
Акцизи	10,681	777	731	818	2,326	835	886	921
Увозни давачки	6,111	12	754	823	1,589	490	585	485
Други даноци ²⁾	3,387	1,940	-61	-127	1,752	917	402	466
Неданочни приходи	3,370	84	215	239	538	201	242	269
Капитални приходи	462	46	46	49	141	43	28	41
Странски донации	415	0	0	0	0	0	0	0
Други приходи на централниот буџет ³⁾	0	770	-493	-519	-242	94	51	482
ВКУПНИ РАСХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ	65,412	4,480	5,142	5,604	15,228	5,418	4,805	8,942
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	55,525	4,016	4,290	4,841	13,146	4,60	3,993	7,976
Стоки и услуги	36,232	2,081	2,860	3,067	8,008	2,746	2,393	2,342
Плати и надоместоци	16,407	1,282	1,526	1,471	4,279	1,524	1,411	1,448
Стоки и нефакторски услуги	19,825	799	1,334	1,596	3,729	1,222	982	894
Трошоци за бегалци	582	0	35	68	103	31	40	2
Трансфери	14,511	985	1,295	1,567	3,846	1,538	1,361	5,478
Трансфер до Фондот за ПИОМ	4,056	366	386	433	1,185	447	423	533
Социјални програми	7,263	399	655	882	1,935	623	651	4,451
Програми за социјална помош	3,192	0	282	557	839	287	279	294
Трансфер до Заводот за вработување	3,584	399	373	324	1,096	337	320	311
Други трошоци	487	0	0	0	0	0	52	3,846
Субвенции	160	37	1	43	81	167	47	2
Други трансферни плаќања	3,032	183	253	209	645	301	240	492
Каматни плаќања	4,201	950	100	139	1,189	285	199	154
Камати по домашен долг	1,066	25	25	23	73	235	195	22
Камати по надворешен долг	3,134	925	75	116	1,116	50	4	132
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	7,380	303	701	527	1,531	557	582	738
Инвестиции во постојани средства	5,133	292	508	376	1,176	391	413	526
Нето позајмување	0	0	0	0	0	0	0	0
Учество во капитал	35	0	0	0	0	5	5	7
Капитални трансфери	2,211	11	193	151	355	161	164	205
РЕЗЕРВИ	166	5	7	16	28	13	21	14
РЕТРОАКТИВНА ИСПЛАТА НА 8% ЗА ПЕНЗИОНЕРИТЕ	1,158	98	95	94	287	107	97	95
ТРОШОЦИ ЗА СТРУКТУРНИ РЕФОРМИ	239	1	9	89	99	105	77	86
ТРОШОЦИ ЗА АДМИНИСТРАТИВНИ РЕФОРМИ	944	57	41	38	136	37	35	33
ДЕФИЦИТ / СУФИЦИТ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ	-13,600	481	-876	-1,352	-1,749	-541	-279	-4,149
ФИНАНСИРАЊЕ	13,600	-481	876	1,352	1,749	541	279	4,149
Домашно финансирање	-5,772	573	-2	-559	14	-469	232	4,166
Депозити на државата во централната банка	-5,527	610	-35	-756	-181	222	47	910
Депозити на државата во комерцијалните банки	-287	114	147	16	277	-1,049	344	141
Друго домашно финансирање	42	-151	-114	181	-82	358	-159	-385
Тат сертификати	0	0	0	0	0	0	0	3,500
Надворешно финансирање	-5,171	-1,058	867	1,895	1,704	844	0	-80
Приливи од надворешно финансирање	761	0	990	2,278	3,268	930	0	27
Грантови	0	0	945	768	1,713	901	0	27
Заеми	761	0	45	1,510	1,555	29	0	0
Отплата на главница (-)	-3,560	-1,058	-123	-383	-1,564	-86	0	-107
Репрограмирање / друго финансирање	-2,372	0	0	0	0	0	0	0
Приходи од приватизација	24,543	4	11	17	31	166	47	63

1) Статистика на владините финансии (Government Finance Statistic)

2) Кај "Другите даночни приходи" можно е да се појават негативни вредности, поради сметководствената корекција која се прави со цел да се избегне двојно прикажување на веќе евидентираните приходи од царинската управа

2002	2002				2002				2002	2003				2003
К - 2	Юли	Август	Септември	К - 3	Октомври	Ноември	Декември	К - 4	Вкупно	Јануари	Февруари	Март	К - 1	Април
	Остварено				Остварено				Остварено	Остварено				
14,196	4,820	3,371	4,543	12,734	5,011	4,508	7,238	16,756	57,162	4,263.0	3,696.0	5,363.0	13,322.0	3,171
12,744	5,015	4,121	4,388	13524	5,142	4,218	5,718	15,078	54,387	4,070	3,472	4,335	11,877.0	4,384
2,183	904	723	787	2,414	870	830	1,129	2,829	10,139	680	981	1,203	2,864.0	885
1818	661	572	612	1845	652	615	904	2,171	7,514	482	586	610	1,678.0	676
365	243	151	175	569	218	215	225	658	2,625	198	395	593	1,186.0	209
7,216	3,186	2,411	2,693	8,290	3,266	2,351	3,126	8,743	31,236	2,696	2,058	2,445	7,199.0	2,878
4574	2268	1343	1,680	5291	2390	1393	2212	5,995	20,521	1,780	1329	1760	4,869.0	2,064
2642	918	1068	1,013	2999	876	958	914	2,748	10,715	916	729	685	2,330.0	814
1560	582	449	366	1397	433	541	815	1,789	6,335	301	594	760	1,655.0	582
1,785	343	538	542	1423	573	496	648	1,717	6,677	393	-161.0	-73.0	159.0	39
712	210	112	133	455	158	118	414	690	2,395	222	295.0	256.0	773.0	186
112	34	31	59	124	79	45	76	200	577	46	29.0	62.0	137.0	30
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.0	0
627	-439	-893	-37	-1,369	-368	126	1,030	788	-196	-75	-100	710	535	-1,430
19,166	6,565	5,244	5,677	17,487	5,602	4,331	7,735	17,669	69,550	4,382	3,869	4,202	12,454.0	4,279
16,568	5,353	3,762	4,378	13,494	4,393	3,785	6,780	14,959	58,168	3,995	3,421	3,818	11,234.0	3,926
7,481	2,663	2,241	2,520	7,424	2,363	2,365	4,501	9,229	32,142	2,015	2,268	2,248	6,531.0	2,319
4,383	1,622	1,431	1,621	4674	1,630	1,673	1,700	5,003	18,339	1,650	1,638	1,665	4,953.0	1,683
3,098	1,041	810	899	2750	733	692	2,801	4,226	13,803	365	630	583	1,578.0	636
73	51	6	0	57	43	0	113	156	389	29.0	29.0	26.0	84.0	29
8,376	1,945	1,412	1,753	5,111	1,558	1,390	2,026	4,975	22,308	1,430	1,049	1,365	3,844.0	1,244
1,403	431	437	441	1309	445	441	613	1,499	5,395	448.0	455.0	479.0	1,382.0	489
5,725	739	660	658	2,058	694	680	684	2,059	11,778	631	468	599	1,698.0	617
860	292	290	297	879	287	289	288	864	3,442	284	98	207	589.0	277
968	352	316	359	1027	340	352	328	1,020	4,109	310	311	311	932.0	311
3,898	95	54	2	152	67	39	69	175	4,225	37	59	81	177.0	29
216	81	0	6	87	57	64	100	221	606	232.0	0.0	17.0	249.0	0
1,032	694	315	648	1657	362	205	629	1,196	4,530	118.0	126.0	270.0	514.0	139
638	694	103	105	902	429	30	140	599	3,328	521	75	179	775.0	334
452	98	22	23	143	394	23	92	509	1,177	23.0	23.0	81.0	127.0	230
186	596	81	82	759	35	7	48	90	2,151	498.0	52.0	98.0	648.0	103
1,877	850	1,122	1,058	3,030	894	260	629	1,783	8,221	150	179	121	450.0	150
1,330	664	748	834	2246	481	131	364	976	5,728	58	73	119	250.0	92
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.0	0
17	0	0	0	0	0	5	0	5	22	0	0	0	0.0	0
530	186	374	224	784	413	124	265	802	2,471	91	60	0	151.0	54
48	28	48	19	95	4	2	10	16	187	1.0	4.0	5.0	10.0	0
299	90	93	93	276	93	93	93	280	1,142	93	96	94	283.0	5
268	212	187	96	495	184	156	187	527	1,389	109	138	137	384.0	62
106	32	32	33	98	33	35	36	103	443	34	31	27	92.0	39
-4,970	-1,745	-1,873	-1,134	-4,753	-591	177	-497	-913	-12,387	-120	-172	1,161	869	-1,108
4,970	1,745	1,873	1,134	4,753	591	-177	497	913	12,387	120	172	-1,161	-869	1,108
3,930	2,582	1,191	1,380	5,154	585	-183	606	1,010	10,114	994	294	-1,259	29	247
1,179	2,213	1,323	1,134	4670	577	-352	2,096	2,321	7,989	910	31	-794	147	1,074
-564	-339	435	596	692	-92	166	407	481	886	0	0	0	0	0
-185	708	-567	-350	-208	100	3	-1,897	-1,792	-2,261	84	263	-465	-118	-827
3,500	0	0	0	0	0	0	0	0	3,500	0	0	0	0	0
764	-886	-153	-449	-1488	0	0	-115	-115	862	-873	-121	99	-895	861
957	0	0	0	0	0	0	0	0	4,222	0	0	668	668	0
928	0	0	0	0	0	0	0	0	2,641	0	0	668	668	0
29	0	0	0	0	0	0	0	0	1,583	0	0	0	0	0
-193	-886	-153	-449	-1488	0	0	-115	-115	-3,360	-951	-121	-569	-1,641	-134
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	78	0	0	78	995
276	49	835	203	1,087	6	6	6	18	1,411	0	0	0	0	0

3) Приходи (салда) на другите сметки на централниот буџет. На пример, сметките на сопствените приходи на буџетските корисници

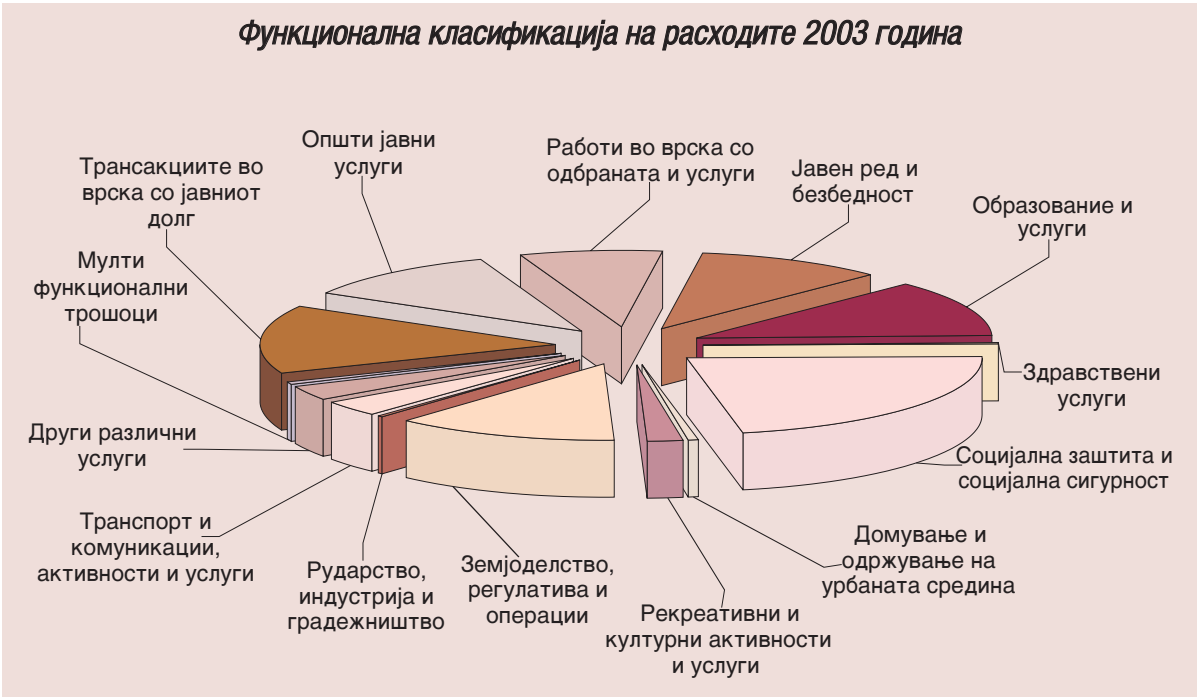
БУЏЕТ - ЦЕНТРАЛНА ДРЖАВНА ВЛАСТ

	1999	2000	2001	2002	2003
	Завршна сметка	Завршна сметка	Завршна сметка	Завршна сметка	Буџет
ВКУПНИ ПРИХОДИ	50,493,469,454	65,713,522,924	69,688,034,455	71,981,222,939	67,374,067,000
изворни приходи	44,728,175,441	56,760,081,090	50,447,329,542	58,914,452,219	54,626,067,000
даночни приходи	41,858,828,319	51,120,246,193	47,715,732,355	54,389,136,894	51,819,067,000
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	12,793,078,777	13,585,772,246	10,254,737,418	10,137,596,494	10,686,067,000
Персонален данок од доход	10,233,016,110	10,792,594,721	7,248,441,986	7,513,310,319	7,902,067,000
Данок од добивка	2,559,325,945	2,793,156,390	3,006,295,432	2,624,286,175	2,784,000,000
Други даноци од добивка и од капитални добивки	736,722	21,135	0	0	0
Домашни даноци на стоки и услуги	20,631,883,947	29,733,381,841	27,961,320,393	31,235,879,139	34,678,000,000
Данок на промет и ДДВ (од 1.4.2000)	9,958,866,206	17,452,340,371	17,131,342,296	20,521,036,109	23,582,000,000
Акцизи	10,673,017,741	12,281,041,470	10,829,978,097	10,714,843,030	11,096,000,000
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки)	8,302,773,971	7,733,381,467	6,110,877,520	6,336,011,440	6,151,000,000
Увозни давачки	6,802,005,702	6,040,495,875	4,819,861,730	5,230,636,744	5,077,902,000
Други увозни давачки и такси	1,500,768,269	1,692,885,592	1,291,015,790	1,105,374,696	1,073,098,000
Други даноци	123,627,594	62,644,972	168,830	4,430,649	4,000,000
Даноци од специфични услуги	7,464,030	5,065,667	2,619,857	3,359,937	2,969,000
Такси за користење или дозволи за вршење на дејност	-	-	274,734,772	336,132,096	297,031,000
Данок на финансиски трансакции	-	-	3,111,273,565	6,335,727,139	0
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	2,869,347,122	5,639,834,897	2,731,597,187	4,525,315,325	2,807,000,000
Претприемачки приход и приход од имот	798,125,658	1,133,367,383	1,151,786,583	931,379,088	970,000,000
Такси и надоместоци	1,156,606,788	1,215,770,217	1,061,498,244	1,091,976,541	1,120,000,000
Други Владини услуги	127,316,281	324,812,933	486,087,458	205,764,069	482,000,000
Други неданочни приходи	632,921,803	349,306,600	32,224,902	2,296,195,627	235,000,000
КАПИТАЛНИ ПРИХОДИ	15,437,592	2,616,577,764	10,660,015,021	7,193,569,640	3,685,000,000
Продажба на капитални средства	15,437,592	2,616,577,764	9,714,039,661	6,244,440,021	3,322,000,000
Продажба на земјиште и нематеријални вложувања	-	-	945,975,360	949,129,619	363,000,000
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	2,419,089,626	4,155,269,452	6,484,077,606	3,808,557,430	4,105,000,000
Трансфери од други нивоа на власт	32,283,095	716,822,828	5,407,618,545	1,167,411,039	1,250,000,000
Донации од странство	2,386,806,531	3,438,446,624	1,076,459,061	2,641,146,391	2,855,000,000
ДОМАШНО ЗАДОЛЖУВАЊЕ	0	0	1,333,471,478	480,521,896	0
ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	3,330,766,795	2,181,594,618	763,140,808	1,584,121,754	4,958,000,000
ВКУПНИ РАСХОДИ	49,761,209,035	57,689,326,704	68,520,623,429	71,700,272,895	67,374,067,000
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	42,088,365,187	46,985,485,342	57,496,087,268	56,314,747,304	52,973,090,000
Плати, наемнини и надоместоци	15,996,631,927	16,285,267,541	16,407,589,066	18,337,661,335	20,952,657,000
Стоки и останати услуги	5,646,765,633	6,293,788,729	19,985,061,676	13,991,420,289	7,545,858,000
Тековни трансфери	18,227,967,627	22,790,409,470	17,494,812,744	20,586,832,339	21,585,221,000
Каматни плаќања	2,217,000,000	1,616,019,602	3,608,623,782	3,398,833,341	2,889,354,000
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	2,407,296,601	5,186,477,309	7,140,072,243	8,366,132,516	5,608,190,000
Купување на капитални средства	1,312,799,356	3,230,738,464	5,117,069,331	5,418,620,859	3,060,116,000
Капитални трансфери	1,094,497,245	1,955,738,845	2,023,002,912	2,947,511,657	2,548,074,000
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИНА	5,265,547,247	5,517,364,053	3,884,463,918	7,019,393,075	8,792,787,000
Давање на заеми и учество во дел од хартиите од вредност	2,942,547,247	3,956,462,261	334,943,165	931,369,212	717,000,000
Амортизација (отплата на главнина)	2,323,000,000	1,560,901,792	3,549,520,753	6,088,023,863	8,075,787,000

ФУНКЦИОНАЛНА КЛАСИФИКАЦИЈА НА РАСХОДИТЕ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ

		Завршна сметка 1999	Завршна сметка 2000	Завршна сметка 2001	Буџет 2002	Буџет 2003	1999	2000	2001	2002	2003	1999	2000	2001	2002	2003
		во милиони денари					структура					% од БДП				
ВКУПНО		49,761	57,689	68,521	72,565	75,802	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	23.8	24.4	29.3	30.3	29.8
1	Општи и јавни услуги	8,707	12,985	7,767	10,232	8,411	17.5	22.5	11.3	14.1	11.1	4.2	5.5	3.3	4.3	3.3
2	Работа во врска со одбраната и услуги	3,804	4,613	14,351	8,049	5,889	7.6	8.0	20.9	11.1	7.8	1.8	2.0	6.1	3.4	2.3
3	Јавен ред и безбедност	4,634	5,741	10,222	10,101	7,753	9.3	10.0	14.9	13.9	10.2	2.2	2.4	4.4	4.2	3.0
4	Образование и услуги	7,905	8,055	7,767	9,009	9,044	15.9	14.0	11.3	12.4	11.9	3.8	3.4	3.3	3.8	3.6
5	Здравствени услуги	291	314	338	365	333	0.6	0.5	0.5	0.5	0.4	0.1	0.1	0.1	0.2	0.1
6	Социјална заштита и социјална сигурност	14,671	14,410	14,295	16,697	16,875	29.5	25.0	20.9	23.0	22.3	7.0	6.1	6.1	7.0	6.6
7	Домување и одржување на урбаната средина	157	303	301	677	381	0.3	0.5	0.4	0.9	0.5	0.1	0.1	0.1	0.3	0.1
8	Рекреативни и културни активности и услуги	1,206	1,346	1,320	1,515	1,428	2.4	2.3	1.9	2.1	1.9	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6
9	Активности со гориво и енергија	15	5	5	5	5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
10	Земјоделство, регулатива и операции	527	743	826	970	9,364	1.1	1.3	1.2	1.3	12.4	0.3	0.3	0.4	0.4	3.7
11	Рударство, индустрија и градежништво	250	264	65	152	134	0.5	0.5	0.1	0.2	0.2	0.1	0.1	0.0	0.1	0.1
12	Транспорт и комуникации, активност и услуги	1,545	2,297	2,152	1,984	2,408	3.1	4.0	3.1	2.7	3.2	0.7	1.0	0.9	0.8	0.9
13	Други различни услуги	2,241	2,843	1,408	2,594	2,508	4.5	4.9	2.1	3.6	3.3	1.1	1.2	0.6	1.1	1.0
14	Мулти функционални трошоци	478	593	578	874	406	1.0	1.0	0.8	1.2	0.5	0.2	0.3	0.2	0.4	0.2
15	Трансакциите се во врска со јавниот долг кои не се класифицираат по функции	3,331	3,177	7,127	9,341	10,863	6.7	5.5	10.4	12.9	14.3	1.6	1.3	3.0	3.9	4.3

Забелешка: Функционалната класификација на расходите на централниот буџет е подготвена според меѓународните стандарди

ПЛАТЕН БИЛАНС НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (годишни податоци)¹

(Во милиони УСД)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ТЕКОВНИ ТРАНСАКЦИИ										
Стоки, нето	-82.54	-282.94	-298.91	-339.85	-286.14	-289.29	-32.46	-75.28	-235.43	-324.48
Извоз, f.o.b.	42.82	-184.92	-222.78	-314.67	-386.13	-515.09	-495.81	-690.41	-523.23	-767.56
Увоз, f.o.b. ²	1055.30	1086.35	1204.05	1147.44	1236.81	1291.52	1189.98	1320.73	1153.33	1110.49
Услуги, нето	-1012.48	-1271.27	-1426.83	-1462.11	-1622.94	-1806.61	-1685.79	-2011.14	-1676.56	-1878.05
Доход, нето	-154.47	-155.12	-200.51	-156.16	-137.74	-59.60	41.83	47.05	-15.79	-24.63
од кој: камата, нето	-56.69	-46.60	-39.57	-51.35	-54.90	-44.82	-42.15	-45.44	-39.46	-30.61
Тековни трансфери, нето	-56.69	-46.60	-39.73	-56.42	-54.88	-44.34	-41.41	-39.15	-33.59	-20.26
Официјални	85.80	123.70	163.95	182.34	292.63	350.21	463.66	613.53	343.06	498.32
Приватни	28.00	44.00	27.01	51.58	7.46	37.39	72.69	132.30	48.65	100.37
КАПИТАЛНА И ФИНАНСИСКА СМЕТКА										
Капитална сметка, нето	-12.85	162.37	280.65	318.23	327.15	281.84	-128.46	11.28	178.23	353.88
Капитални трансфери, нето	0.00	30.04	1.70	0.00	0.00	-1.79	0.00	0.31	1.30	8.06
Официјални	0.00	30.04	1.70	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	9.93
Други	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.31	0.00	-0.11
Стекување/располагање со непроизводни, нефинансиски средства	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	-1.79	0.00	0.00	-2.34	-1.76
ФИНАНСИСКА СМЕТКА, нето										
Директни инвестиции, нето	-12.85	132.33	278.95	318.23	327.15	283.63	-128.46	10.97	176.93	345.82
Портфолио инвестиции, нето	0.00	24.02	9.51	11.23	15.74	117.72	31.80	176.23	442.32	77.32
Други инвестиции, нето	0.00	0.00	2.68	0.31	2.08	7.79	0.14	-0.09	0.36	0.59
Трговски кредити, нето	43.98	150.22	367.35	300.78	341.14	226.66	-32.01	85.05	-183.27	137.34
Заеми, нето	-82.02	97.97	144.58	76.94	267.44	45.39	7.13	146.54	-125.08	65.66
Валутни и депозити, нето	-91.00	-96.83	29.31	41.51	75.39	219.87	54.83	13.51	-107.31	-26.28
од ком: монетарна власт, нето	81.00	38.09	86.66	113.77	-9.81	-40.62	-135.01	-122.53	27.09	69.49
комерцијални банки, нето	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	21.20	-0.19	-77.08	68.79
население, нето	-17.00	-69.64	23.43	61.37	-29.14	-28.77	-51.28	-93.26	-272.39	137.03
Други, нето	98.00	107.73	63.23	52.40	19.33	-11.85	-62.52	-29.08	376.56	-136.33
Бруто официјални резерви ("-" значи зголемување) ³	136.00	110.99	106.81	68.56	8.12	2.03	41.04	47.53	22.03	28.48
ГРЕШКИ И ПРОПУСТИ	-56.83	-41.91	-100.59	5.91	-31.81	-68.54	-128.39	-250.22	-82.48	130.57
	95.39	100.58	18.26	21.62	-41.02	-12.55	160.92	64.00	57.19	-29.39

Извор: Народна Банка на Република Македонија

1) Ревидирана временска серија - претходни податоци

2) Увозот е прикажан на ф.о.б. паритет согласно V издание на прирачникот за платен биланс од ММФ. Пресметката на с.и.ф. - f.o.b. факторот како процент од увозот с.и.ф. по години изнесува: 1993-20%, 1994-20%, 1995-20%, 1996-14%, 1997-10%, 1998-5.02%, 1999-4.86%, 2000-3.90%, 2001-4.20% и 2002-4.20%.

3) Без монетарно злато и курсни разлики

ФОНД ЗА ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ

Фондот за пензиско и инвалидско осигурување во периодот јануари-април 2003 година оствари приходи во износ од 8,562 милијарди денари што во однос на истиот период од минатата година претставува пад од 6,0%. Притоа, намалувањето на вкупните приходи се должи на намалувањето на сите приходи на фондот освен приходите од акцизи и приходите од дивиденди и продажба на хартии од вредност. Така, придонесите од плати и доход за забележаа пад од 5,2%, односно 11%, респективно, а позабележително намалување забележаа и приходите од буџетот за 8,1%.

Структурната анализа на дотациите од Буџетот на Република Македонија покажува дека, исто како и во изминатиот период, најголемиот дел од дотациите е наменет за покривање на тековниот дефицит на Републичкиот завод за вработување (1,243 милијарди денари).

Вкупните расходи на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Република Македонија во првите четири месеци од 2002 година достигнаа ниво од 8,313 милијарди денари, што во однос на истиот период од минатата година претставува намалување од 8%. Намалувањето на вкупните расходи се должи на намалувањето на сите расходи на фондот за пензиско и инвалидско осигурување, освен расходите за вработување и интернатско сместување на деца инвалиди кои забележаа **поработ од 58%**.

Оттука, во периодот јануари април 2003 година, Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Република Македонија оствари дефицит од 514 милиони денари, со што дефицитот во првите четири месеци од 2003 година е за 245 милиони денари или 91% поголем од истиот период од минатата година.

во милиони денари

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан - Април
ПРИХОДИ	20,717	21,229	22,883	24,289	25,811	8,562
Придонес од плати	13,373	14,316	15,722	15,671	15,784	5,220
Придонес од доходот	239	311	311	331	283	100
Приходи од Буџетот на Републиката	3,618	3,266	4,174	5,744	6,961	2,380
Приходи од приватен сектор	400	439	404	377	409	119
Приходи од индивидуални земјоделци	74	65	58	41	61	26
Приходи од акцизи	691	632	804	716	688	203
Придонес од Заводот за вработување за невработени лица	961	868	1,101	1,126	1,404	495
Други приходи	122	45	74	73	29	9
Приходи од дивиденди и од продажба на хартии од вредност	619	245	68	209	192	10
Приходи по основ на нови вработувања	419	841	167	0	0	0
Пренесени приходи од претходна година	201	201	0	0	0	0
РАСХОДИ	20,521	20,669	22,940	24,697	25,889	9,076
Пензии	17,730	17,756	19,774	21,278	22,255	7,866
Редовни пензии	16,912	16,977	18,948	19,041	19,982	7,096
Воени пензии	464	458	505	514	518	173
Земјоделски пензии	354	321	321	297	262	86
Ретроактивна исплата на 8%	0	0	0	1,167	1,136	381
Предвременно пензионирање според Законот од 2000 година	0	0	0	112	103	37
Предвременно пензионирање според Законот од 2001 година	0	0	0	148	254	93
Надоместок за телесно оштетување	63	69	72	72	83	27
Надоместоци од инвалидско осигурување	98	95	94	91	76	31
Вработување и интернатско сместување на деца инвалиди	15	13	12	7	9	2
Придонес за здравствена заштита	2,321	2,450	2,672	2,805	2,934	1,043
Надоместок на стручната служба	133	132	141	153	165	57
Други расходи	161	154	175	254	222	50
Капитални средства	-	-	-	37	145	0
РАЗЛИКА						
Дефицит / Суфицит	196	560	-57	-408	-78	-514

ФОНД ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

Во периодот јануари - април од 2003 година, вкупните приходи на Фондот за здравствено осигурување на Република Македонија изнесуваа 4,360 милијарди денари, што во однос на истиот период од претходната година претставува пораст од 147 милиони денари или 3,5%. Притоа, порастот воглавно се должи на порасто на придонесите од 10%, како и порастот на придонесите од Министерството за Труд и социјална политика од 17%. Истовремено, намалување забележаа Придонесите од Заводот за вработување од 2,4% и Придонесите од Пензискиот фонд од -1,8%.

Инаку во структурата на приходите на Фондот за здравствено осигурување доминираат придонесите од плати, кои во разгледуваниот период достигнаа ниво од 2,620 милијарди денари денари.

Во исто време, Фондот за здравствено осигурување во периодот јануари-април 2003 година оствари расходи

во висина од 4,298 милијарди денари, што во однос на истиот период од минатата година претставува пораст од 180 милиони денари или 4%. Ваквото зголемување е како резултат на: а) Пораст од 24% на амбулантните трошоци, б) Пораст на трошоците на забна заштита за 21,5% в) Зголемување на трошоците за лекување во странство од 31%, г) Намалување на трошоците за Болничко лекување за 10%, д) Пад на Ортопедските трошоците за 30%. Во структурата на расходите на Фондот за здравствено осигурување и понатаму доминираат трошоците за болничко лекување и амбулантните трошоци.

Во првите четири месеци од 2003 година, Фондот за здравствено осигурување на Република Македонија оствари суфицит од 65 милиони денари.

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан - Април
ПРИХОДИ	11,087	12,068	12,790	12,295	13,656	4,360
Придонеси	6,736	7,363	7,745	7,528	7,823	2,620
Придонеси од Пензискиот Фонд	2,309	2,417	2,649	2,616	3,075	888
Придонеси од Заводот за вработување	1,037	1,350	1,941	1,554	1,763	610
Придонеси од Министерството за труд	45	0	0	48	54	20
Други приходи	851	938	455	70	734	26
Приходи по договори за сини картони	109	0	0	0	0	0
Средства од Буџетот на РМ за задолжително здравствено осигурување	-	-	-	166	111	105
Пренесен вишок од претходната година	0	0	0	313	96	91
РАСХОДИ	13,689	11,692	12,463	12,205	13,611	4,298
Амбулантни трошоци	5,303	2,491	2,486	2,505	4,430	1,593
Болничко лекување	4,702	5,482	5,737	5,919	4,929	1,524
Трошоци по програми	214	125	105	306	123	1
Лекови	1,214	1,249	1,681	1,555	1,305	428
Забна заштита	638	667	687	522	521	164
Ортопедски трошоци	208	154	143	111	134	46
Лекување во странство	290	161	70	90	144	63
Друг вид лекување (надоместоци)	719	801	694	769	832	299
Администрација	326	288	250	268	360	91
Опрема и одржување	36	39	90	44	656	14
Други трошоци	41	234	200	48	23	5
Кредити и камати	0	0	321	71	154	70
РАЗЛИКА						
Дефицит/суфицит	-2,602	376	326	90	45	62

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

ЗАВОД ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

Во периодот јануари-април 2003 година, вкупните приходи на Заводот за вработување достигнаа ниво од 1,959 милијарди денари, што во однос на истиот период од минатата година претставува пораст од 2,8%. Ова зголемување главно е резултат на зголемувањето на приходите од придонеси за 6% и зголемувањето на дотациите од централниот буџет за 2%. Притоа, во рамките на приходите од плати, зголемување постои кај приходите од придонеси од плати, како и кај придонесите од работните луге кои самостојно вршат дејност, додека намалување постои кај придонесите кои ги уплатуваат работниците кои се на привремена работа во странство.

Структурната анализа на дотациите од Буџетот на Република Македонија покажува дека, исто како и во изминатиот период, најголемиот дел од дотациите е наменет за покривање на тековниот дефицит на Републичкиот завод за вработување (1,243 милијарди денари).

Вкупните расходи на Заводот за вработување на Република Македонија во периодот јануари-април 2003 година изнесуваат 1,961 милиони денари, што во однос на истиот период од минатата година претставува пораст од 69 милиони денари односно 3,6%. Притоа, Расходата за функција се зголемени за 3%, додека расходите за стручна служба се намалени за 14%.

Во рамките на расходите за функција, средствата за обезбедување паричен надоместок на невработените лица забележаа пораст од 1,1%, придонесите од здравственото осигурување забележаа пад од 1,9%, а средствата за придонес на пензиско и инвалидско осигурување бележат пад од 2% во однос на истиот период од минатата година.

Заводот за вработување на Република Македонија, во првите четири месеци од 2003 година има остварено дефицит од само 2 милиони денари.

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан - Април
ПРИХОДИ	4,260	4,129	5,119	4,827	5,918	1,959
Приходи од придонеси	990	1,058	1,121	1,136	1,180	392
Придонес од плати	969	1,037	1,098	1,113	1,178	392
Придонес од работни луге кои самостојно вршат дејност	22	21	22	23	2	0
Придонес што го уплатуваат работниците на привремена работа во странство	0	0	0	0	0	0
Дотации од Буџетот на Републиката	3,261	3,066	3,990	3,677	4,726	1,561
За покривање на дефицитот на Републичкиот завод за вработување	2,737	2,575	3,470	3,170	3,742	1,243
За исплата на паричен надомест на вработените од претпријатијата кои во своето работење искажуваат загуба (загубари)	524	490	516	481	944	316
Реформа на јавната администрација	-	-	-	26	19	2
По други основи	0	0	3	26	21	0
Други приходи	9	6	8	13	12	6
РАСХОДИ	4,264	4,135	5,110	4,749	5,868	1,961
Расходи за функцијата	4,084	3,970	4,913	4,571	5,658	1,891
Средства за обезбедување паричен надоместок на невработени лица	2,073	1,755	1,875	1,879	2,273	733
Придонеси за здравствено осигурување	1,039	1,347	1,936	1,555	1,763	610
Придонеси за пензиско и инвалидско осигурување	972	868	1,102	1,138	1,453	506
Средства за вработување на инвалидни лица	-	-	-	-	128	32
Надоместок за преквалификација	-	-	-	-	41	10
Расходи за стручната служба	180	165	198	178	210	70
Основни плати и наемнини	99	105	118	116	124	44
Надоместоци	14	17	19	18	22	7
Стоки и останати услуги	43	34	54	43	42	18
Тековни трансфери	0	0	0	0	0	0
Каматни плаќања	0	0	1	0	0	0
Капитални трошоци	24	8	6	2	22	1
РАЗЛИКА						
Дефицит / Суфицит	-4	-6	9	78	50	-2

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

ФОНД ЗА МАГИСТРАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПАТИШТА

Во периодот јануари-април 2002 година Фондот за магистрални и регионални патишта реализираше приходи во износ од 686 милиони денари, што во однос на истиот период од минатата година претставува намалување од 14%. Намалувањето се должи пред се на намалувањето на дотациите од буџетот за 55%, како и на намалувањето на Надоместокот за употреба на патиштата од 43%. Истовремено, годишниот надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација, надоместокот за употреба на автопат како и приходите по основ на користење на странски кредити забележаа значителен пораст.

Вкупните расходи на Фондот за магистрални и регионални патишта во првите четири месеци од 2003 го-

дина изнесуваа 680 милиони денари, што во однос на истиот период од минатата година претставува намалување од 25%. Притоа, намалувањето се должи на падот на сите составни компоненти на вкупните расходи, освен расходите за отплата на кредитите кои забележаа пораст од 8,5%.

Најголем дел од расходите на Фондот за магистрални и регионални патишта се однесуваат на одржувањето на патиштата и тоа во износ од 323 милиони денари односно 47,5%.

Во првите четири месеци од 2003 година, Фондот за магистрални и регионални патишта забележа суфицит од 6 милиони денари.

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан - Април
ПРИХОДИ	2,660	3,793	3,506	4,012	3,434	686
Приходи од Буџет	668	924	1,590	1,655	1,305	149
Надоместок за употреба на патишта што ги користат странските моторни возила	49	54	82	73	87	15
Годишен надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација	524	518	746	704	761	247
Надоместок за употреба на автопат	468	492	537	375	381	171
Странски кредит	939	1,793	538	1,098	862	97
Други приходи	12	13	14	21	2	6
Грант	-	-	-	87	36	1
РАСХОДИ	2,660	3,793	3,506	4,013	3,420	680
Инвестиции	1,203	1,985	1,662	1,756	1,250	140
Расходи за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци	0	0	179	286	289	81
Одржување на патиштата	784	790	952	926	900	323
Отплата на кредити	264	148	212	299	304	63
Средства за локални патишта	321	386	502	596	528	73
Останати трошоци	89	142	0	0	0	0
Обврски од претходната година	0	342	0	0	0	0
Обврски спрема Агенцијата за санација на банки	0	0	0	150	149	0
Разлика						
Дефицит / суфицит	0	0	0	-1	14	6

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

МАКЕДОНСКА БЕРЗА ЗА ДОЛГОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Берзански показатели - април 2003 година

Во април 2003 година, вкупниот промет на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност е зголемен за 22,4%, во однос на март и изнесува 236 милиони денари. Врз основа на вкупниот промет, зголемување бележи и просечниот дневен промет кој достигна 13 милиони денари дневно.

Вкупниот промет на акции во анализираниот период изнесува 58 милиони денари што претставува намалување за 49,1% во однос на прометот во претходниот месец.

За разлика од намалувањето на вкупниот промет на акциите, вкупниот промет на обврзници во април бележи забележително зголемување од 142,6% во однос на март 2003 и истиот изнесува 131 милион денари, при што просечната цена на државните обврзници за "старо" девизно штедење изнесува 57,2% од номиналната вредност, што претставува намалување за 6,6 процентни поени во однос на март оваа година. Истовремено, просечната цена на државните обврзници од денационализацијата од првата емисија достигна вредност од 55,2% од номиналната вредност, што претставува намалување на просечната цена за 6,87 процентни поени во однос на претходниот месец. Просечната цена пак на државните обврзници од денационализацијата од втората емисија изнесува 50,8% од номиналната вредност, што претставува намалување на цената за 1,5 процентен поен во однос на месец март оваа година. Цената на конвертибилните сертификати во април 2003 година изнесува 35,5% од номиналната вредност, што претставува намалување за 2,4 процентни поени во однос на март оваа година.

Во април 2003 година најголем промет е остварен на официјалниот пазар, во вредност од 163 милиони денари, што претставува 69,13% од вкупниот промет. Во исто време, на неофицијалниот пазар на Берзата остварен е промет во вредност од 27 милиони денари или пак 11,4% од вкупниот промет на Берзата. Прометот со другите хартии од вредност изнесуваше 45 милиони денари или 19,43% од вкупниот промет на Берзата.

Во анализираниот период, најголемо процентуално учество во прометот на официјалниот пазар на Берзата имаат акциите на Топлификација АД Скопје, Макпетрол Скопје и Земјоделски комбинат Пелагонија Битола.

Во април 2003 година реализирани се вкупно 9 блок трансакции во вредност од 241 милиони денари, при

Берзански показатели - Април 2003 година

	Март 2003	Април 2003	% промена
ПРОМЕТ			
Акции	115,506,540	58,768,944	-49.1
Обврзници	54,220,176	131,515,199	142.6
Други хартии од вредност	23,179,623	45,894,633	98.0
ВКУПНО	192,906,339	236,178,776	22.4
ОБЕМ (хартии од вредност)			
Акции	556,257	258,121	-53.6
Обврзници (НВ во ЕВРА)	1,492,609	4,201,983	181.5
Други хартии од вредност (НВ во МКД)	59,612,733	119,832,561	101.0
МБИ	1,081	1,066	-1.4
ВКУПЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	1,777	1,500	-15.6
БРОЈ НА КОТИРАНИ ХВ	99	99	0.0
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (Денари)			
Акции	14,166,794,628	14,425,506,770	1.8
Обврзници (НВ во ЕВРА)	22,730,863,833	20,416,398,996	-10.2
ВКУПНО	36,897,658,461	34,841,905,766	-5.6
БРОЈ НА ИСТРГУВАНИ ХВ НА НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	25	27	8.0
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	17	17	58.8
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН			
Промет (денари)	11,347,432	13,892,869	22.4
Број на трансакции	105	88	-16.2
Број на пријавени трансакции	7	9	28.6
Вредност на пријавени трансакции	66,219,464	241,096,813	264.1
Број на трансакции на државен сегмент	7	2	-71.4
Вредност на трансакции на државен сегмент	26,334,144	101,616,089	285.9

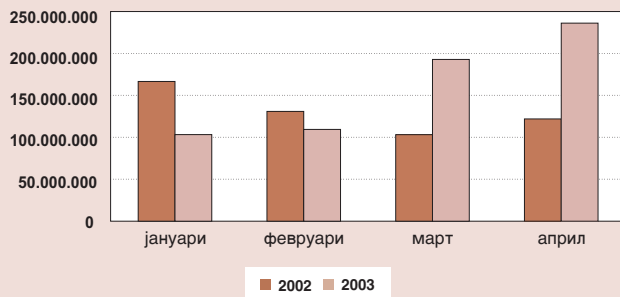
што најзабележителни се тргувањата со акциите на Извозна и кредитна банка А.Д. Скопје, Г.П. Пелагонија АД Штип и на Алкалоид А.Д. Скопје. Вредноста на пријавените блок трансакции е зголемена за 264,1% во однос на месец март 2003 година.

Во април се тргуваше и со хартиите од вредност на двете претпријатија кои се во државна сопственост: Макотекс А.Д. Скопје и 9 Мај А.Д. Неготино. Нивната вкупна вредност изнесува 101 милион денари, што претставува зголемување на вредноста на трансакциите на државниот сегмент за 285,9% во однос на претходниот месец.

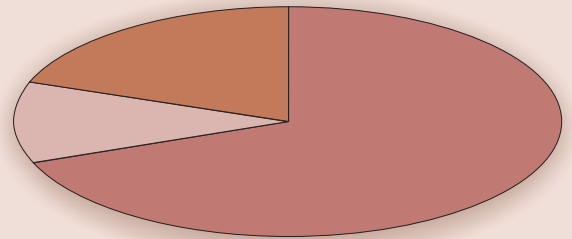
Во анализираниот период, на Берзата се котирали 99 хартии од вредност, исто како и во претходниот месец, а се тргуваше 17 дена.

МАКЕДОНСКА БЕРЗА АД СКОПЈЕ

Тргување по месеци

Структура на прометот

Неофицијален пазар 11,4%
 Официјален пазар 69,1%
 Други ХВ 19,4%

СТРУКТУРА НА ПРОМЕТОТ

Пазарен сегмент	промет во денари	промет во евра	%	Број на трансакции
Официјален пазар	163,274,199	2,665,637	69.1	▼ 1,239
Неофицијален пазар	27,009,944	441,099	11.4	▼ 75
Други ХВ	45,894,633	749,395	19.4	▼ 186
ВКУПНО	236,178,776	3,856,131	100	▼ 1,500

ПРЕГЛЕД НА ТРГУВАЊЕТО СО АКЦИИ СО НАЈГОЛЕМО УЧЕСТВО ВО ПРОМЕТОТ (официјален пазар) Април 2003

Ред. бр.	Акција	Промет (денари)	Промет (Евра)	Учество во прометот(%)	Број на трансакции	Пазарна капитализација (денари)
1.	Макпетрол Скопје	3,887,761	63,480	12.24	52	1,131,835,084
2.	Топлификација Скопје	6,717,943	109,643	21.15	43	696,924,000
3.	Комерцијална банка Скопје - обични	2,427,053	39,629	7.64	25	668,467,890
4.	Жито Лукс Скопје	1,387,000	22,643	4.37	8	454,100,350
5.	Охридска банка Охрид	1,511,000	24,680	4.76	11	363,150,260
6.	Европа Скопје	1,576,066	25,732	4.96	17	281,141,300
7.	Реплек Скопје	1,473,200	24,063	4.64	1	197,432,000
8.	Комерцијална банка Скопје - приоритетни	1,390,660	22,703	4.38	20	146,368,560
9.	Земјод. комб. Пелагонија Битола	3,461,363	56,490	10.90	5	89,144,469
10.	Киро Кучук Велес	1,767,000	28,843	5.56	1	80,497,700
	Останати	6,159,954	100,618	19.40	288	10,316,445,157
	ВКУПНО ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	31,759,000	518,524	100.00	471	14,425,506,770

ПРЕГЛЕД НА ТРГУВАЊЕ СО ОБВРЗНИЦИ И ДРУГИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

	Највисока	Најниска	Почетна	Последна	Просечна цена	Обем	Промет (денари)	Промет (Евра)
Обврзници на РМ (старо девизно Штедње) РМ01	63.1	55.1	62.5	56.7	57.16	407,124	14,529,174	237,222
Обврзници на РМ (денационализација) РМДЕН01	55.2	55.1	55.2	55.1	55.16	4,204	141,976	2,319
Обврзници на РМ (денационализација) РМДЕН02	55.1	47	49.9	55	50.78	3,790,655	116,844,049	1,907,572
Конвертибилни сертификати (штедилници) РМКСФ	39.8	33.6	36	35	35.54	119,832,561	45,894,633	749,395

ПРЕГЛЕД НА ТРГУВАЊЕ СО ХВ ВО ДРЖАВНА СОПСТВЕНОСТ

Април 2003

Назив на издавачот	Датум на трансакција	Номинална вредност	Цена по акција (денари)	Промет (акции)	Промет (денари)	% од номинална вредност	Начин на плаќање
Макотекс АД Скопје	08/04/03	35,9 ЕМУ	2,195	40,151	88,131,445	100	безготовинско
9 Мај АД Неготино	24/04/03	100 ДЕМ	2,188	6,163	13,484,644	70	безготовинско
ВКУПНО				46,314	101,616,089		

ПРЕГЛЕД НА ПРИЈАВЕНИ БЛОК ТРАНСАКЦИИ

Април 2003

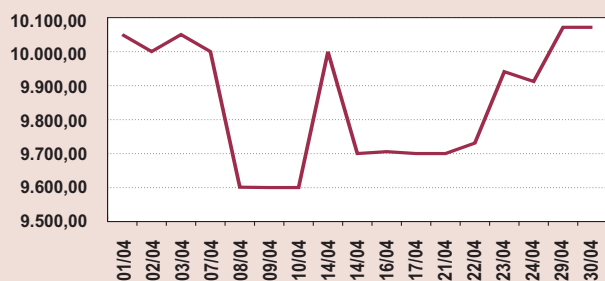
Назив на издавачот	Датум на трансакција	Номинална вредност	Цена по акција (денари)	% од основната главнина	Обем (акции)	Промет (денари)
Мокел ЕЕ II АД Битола	03/04/03	100 ДЕМ	250	86.32	14,200	3,550,000
Алкалоид АД Скопје	07/04/03	25,56 ЕМУ	2,000	0.2	2,634	5,268,000
Алкалоид АД Скопје	14/04/03	25,56 ЕМУ	2,000	0.22	2,885	5,770,000
Извозна и кредитна банка АД Скопје	15/04/03	10.000 ДЕН	11,120	2.2	900	10,008,000
Извозна и кредитна банка АД Скопје	15/04/03	10.000 ДЕН	11,120	3.3	1,350	15,012,000
Алкалоид АД Скопје	17/04/03	25,56 ЕМУ	2,000	0.29	3,757	7,514,000
Биљана конфекција и трикотажа банка АД Скопје	22/04/03	100 ДЕМ	343	44.33	5,068	1,738,324
ГП Пелагонија АД Штип	22/04/03	500 ДЕМ	120.75	64.65	72,923	8,805,452
Тутунска Банка АД Скопје	29/04/03	1.000 ДЕН	3,069.77	11.2	59,754	183,431,037
ВКУПНО					163,471	241,096,813

МАКЕДОНСКА БЕРЗА НА ДОЛГОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ АД СКОПЈЕ
ИЗВЕШТАЈ ЗА ТРГУВАЊЕ 01.04.2003 30.04.2003 ГОДИНА

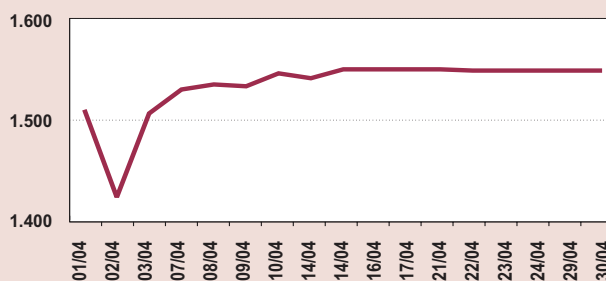
Опис на хв	Номинална вредност	Мак.	Мин.	Почетна цена	Последна цена	Број на трансакции	Вредност	Количина	Бр. на ден. на тргув.
Официјален пазар									
Официјален пазар - обични акции									
Алгрета Ресен	100 ДЕМ	1,400.00	1,400.00	1,400.00	1,400.00	1	84,000	60	1
Алкалоид Скопје	25,56 ЕМУ	1,829.00	1,512.00	1,665.00	1,667.00	12	19,150,901	9,635	8
Благој Ѓорев Велес	25,56 ЕМУ	569	518	518	569	3	108,700	200	2
Бетон Скопје	255,65 ЕМУ	1,500.00	1,400.00	1,400.00	1,500.00	65	1,071,800	715	13
Галеб Охрид	50 ЕМУ	2,134.00	2,000.00	2,000.00	2,134.00	4	238,338	112	1
Град. институт Македонија Скопје	100 ДЕМ	6,300.00	6,300.00	6,300.00	6,300.00	1	88,200	14	1
Гранит Скопје	5 ЕМУ	88	75	80	88	27	624,627	7,787	9
Металец Битола	51,13 ЕМУ	1,600.00"	1,500.00	1,500.00	1,600.00	2	77,600	49	2
Европа Скопје	51,13 ЕМУ	1,150.00"	1,099.00	1,109.00	1,100.00	17	1,576,066	1,416	9
ЕМО Охрид	60 ДЕМ	380	380	380	380	2	36,100	95	2
Жито Лукс Скопје	100 ДЕМ	550	500	500	550	8	1,387,000	2,531	2
Жито Вардар Велес	50 ЕМУ	885	885	885	885	1	70,800	80	1
Земјод. комб. Пелагонија Битола	51,13 ЕМУ	330	305	311	305	5	3,461,363	11,333	2
Јака табак Радовиш	51,13 ЕМУ	1,100.00	1,100.00	1,100.00	1,100.00	1	22,000	20	1
Киро Кучук Велес	153,38 ЕМУ	3,100.00	3,100.00	3,100.00	3,100.00	1	1,767,000	570	1
Комерцијална банка Скопје	5000 ДЕН	2,000.00	1,830.00	1,900.00	1,830.00	25	2,427,053	1,277	12
ГП Маврово Скопје	51,13 ЕМУ	1,500.00	1,500.00	1,500.00	1,500.00	1	1,500	1	1
Млаз Богданци	35 ЕМУ	494	450	450	490	4	158,560	328	4
Макпетрол Скопје	511,29 ЕМУ	10,120.00	9,600.00	10,050.00	10,001.00	52	3,887,761	393	16
Македонија Турист Скопје	25,56 ЕМУ	970	850	900	900	9	1,123,110	1,266	4
Охридска банка Охрид	2650 ДЕН	1,930.00	1,320.00	1,320.00	1,930.00	11	1,511,000	977	7
ОХИС Скопје	100 ДЕМ	342	342	342	342	1	2,394	7	1
Раде Кончар Скопје	25 ЕМУ	160	160	160	160	17	243,520	1,522	6
Реплек Скопје	562,42 ЕМУ	11,600.00	11,600.00	11,600.00	11,600.00	1	1,473,200	127	1
РЖ Економика Скопје	5,11 ЕМУ	91	68	91	70	112	1,169,648	13,564	16
Стопанска банка Битола	3000 ДЕН	2,900.00	2,900.00	2,900.00	2,900.00	2	87,000	30	2
Силекс Кратово	43,77 ЕМУ	64	64	64	64	1	17,920	280	1
Скопски Пазар Скопје	51,13 ЕМУ	2,300.00	2,200.00	2,300.00	2,200.00	2	45,000	20	2
Технометал Вардар Скопје	51,13 ЕМУ	693	600	603	605	22	268,036	437	11
Топлификација Скопје	100 ДЕМ	1,550.00	1,405.00	1,519.00	1,549.00	43	6,717,943	4,378	12
Транскоп-Патнички сооб. Битола	100 ДЕМ	600	600	600	600	1	22,200	37	1
Официјален пазар - приоритетни акции									
Комерцијална банка Скопје	1000 ДЕН	870	780	830	780	20	1,390,660	1,667	9
Официјален пазар - обврзници									
Р. Македонија - девизни влогови		63.1	55.1	62.5	56.7	314	14,529,174	407,124	16
Р.Македонија - денационализација 01		55.2	55.1	55.2	55.1	2	141,976	4,204	1
Р.Македонија - денационализација 02	1 ЕУР	55.1	47	49.9	55	452	116,844,049	3,790,655	17
Вкупно Официјален пазар						1,242	181,826,199	4,262,911	
Неофицијален пазар									
Неофицијален пазар - обични акции									
29 Ноември Скопје	460 ДЕМ	2,000.00	2,000.00	2,000.00	2,000.00	5	64,000	32	4
Живин. фарма Белимбегово Скопје	10 ДЕМ	47	47	47	47	1	64,813	1,379	1
Билјана Конфекција Прилеп	100 ДЕМ				343	1	1,738,324	5,068	1
Вардар Градско	10 ДЕМ	45	45	45	45	1	7,335	163	1

Опис на хв	Номинална вредност	Мак.	Мин.	Почетна цена	Последна цена	Број на трансакции	Вредност	Количина	Бр. на ден. на тргув.
ДЗСПП Гоце Делчев с. Трубареве	100 ДЕМ	2,200.00	2,200.00	2,200.00	2,200.00	1	79,200	36	1
Градски Трговски Центар Скопје	100 ДЕМ	1,900.00	1,900.00	1,900.00	1,900.00	1	100,700	53	1
Жито Југ Кавадарци	100 ДЕМ	1,550.00	1,550.00	1,550.00	1,550.00	3	212,350	137	2
Извозно и кредитна банка Скопје	10000 ДЕН				11,120.00	2	25,020,000	2,250	1
Инекс Дрим Струга	100 ДЕМ	3,200.00	3,200.00	3,200.00	3,200.00	1	1,056,000	330	1
Југотутун Скопје	153,27 ДЕМ	3,200.00	3,200.00	3,200.00	3,200.00	2	233,600	73	1
Караорман Скопје	100 ДЕМ	166	166	166	166	1	94,952	572	1
КЈУБИ Македонија Скопје	100 ДЕМ	499	450	499	450	4	74,401	160	2
Машински сервис Кавадарци	100 ДЕМ	979	600	979	600	4	1,827,056	1,994	2
Металпромет Прилеп	100 ДЕМ	390	390	390	390	1	345,150	885	1
Македонска банка Скопје	4000 ДЕН	2,000.00	1,890.00	2,000.00	1,890.00	2	1,671,150	876	2
Македонија Гостивар	100 ДЕМ	2,302.00	2,302.00	2,302.00	2,302.00	1	140,422	61	1
Макметал Скопје	100 ДЕМ	3,150.00	3,150.00	3,150.00	3,150.00	1	28,350	9	1
Македонија сообраќај Скопје	100 ДЕМ	1,000.00	1,000.00	1,000.00	1,000.00	1	70,000	70	1
Мокел ЕЕ II АД Битола	100 ДЕМ				250	1	3,550,000	14,200	1
Напредок Гостивар	10 ДЕМ	1,200.00	1,200.00	1,200.00	1,200.00	1	148,800	124	1
Пелагонија Штип	500 ДЕМ				120.75	1	8,805,452	72,923	1
ПКБ Скопје Скопје	90 ДЕМ	694	694	694	694	1	152,680	220	1
Пелагонија Транс Прилеп	100 ДЕМ	1,500.00	1,500.00	1,500.00	1,500.00	16	501,000	334	12
Рудник Демир Хисар с. Сопотница	10 ДЕМ	250	250	250	250	5	155,000	620	3
Скопски саем Скопје	100 ДЕМ	2,287.00	2,287.00	2,287.00	2,287.00	1	571,750	250	1
Современ дом Прилеп	5,11 ЕМУ	40	40	40	40	6	6,763,160	169,079	6
Словин Југоокта Скопје	10 ДЕМ	276	180	276	180	2	6,994,908	25,443	2
Табак осигур. и реосигур. Скопје	1000 ДЕМ	31,000.00	31,000.00	31,000.00	31,000.00	1	1,860,000	60	1
Тутунска банка Скопје	1000 ДЕН	1,900.00	1,601.00	1,900.00	1,900.00	4	184,787,017	60,496	3
Тргојуг Скопје	50.30 ДЕМ	500	500	500	500	1	1,068,000	2,136	1
Црвен трендафил Скопје	32 ДЕМ	300	300	300	300	2	25,800	86	1
Неофицијален пазар - приоритетни акции									
Тутунска банка Скопје	1000 ДЕН	3,070.00	1,603.00	1,900.00	3,070.00	6	1,343,387	545	5
Вкупно Неофицијален пазар						81	249.554.757	360.664	
Други хартии од вредност									
Државни хартии од вредност									
Конвертибилен сертификат - за штедилници	1 Денар	39.8	33.6	36	35	186	45,894,633	119,832,561	14
Вкупно Други хартии од вредност						186	45,894,633	119,832,561	
Државен пазар									
Држава - безготовинско плаќање									
9-ти Мај Неготино	100 ДЕМ	2,188.00	2,188.00	2,188.00	2,188.00	1	13,484,644	6,163	1
Макотекс Скопје	70 ДЕМ	2,195.00	2,195.00	2,195.00	2,195.00	1	88,131,445	40,151	1
Вкупно Државен пазар						2	101,616,089	46,314	
Вкупно сите пазари						1,511	578,891,678		

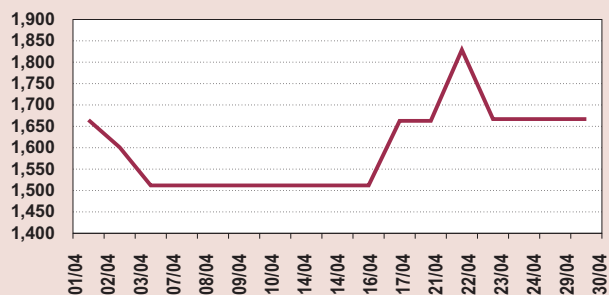
Макпетрол АД Скопје - обични акции

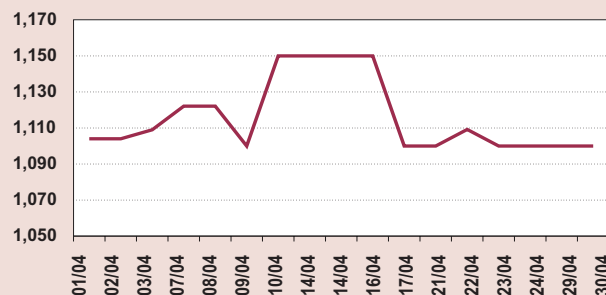
Топлификација АД Скопје - обични акции

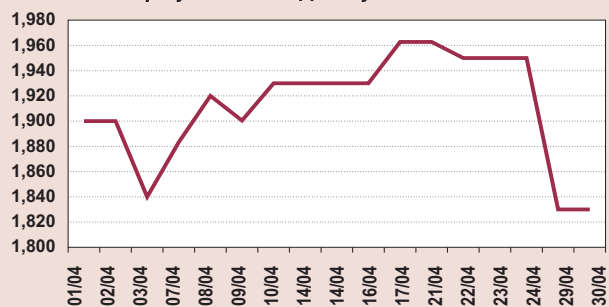
Алкалоид АД Скопје - обични акции

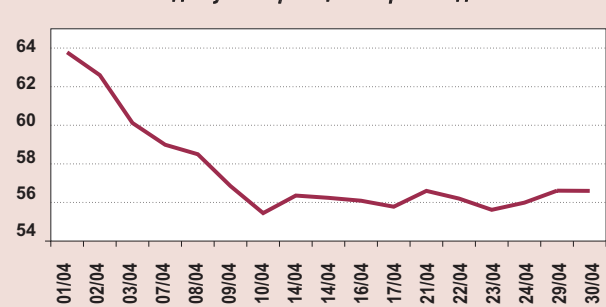
Европа АД Скопје - обични акции

Комерцијална банка АД Скопје - обични акции

Р. Македонија - обврзници за заробени девизи

ПРОМЕТ НА ЧЛЕНКИТЕ НА МАКЕДОНСКА БЕРЗА А.Д СКОПЈЕ // во денари*

Април 2003

Ранг	Членка	Класично тргување	% од класично тргување	Блок	% од блокови	Државен сегмент	% од државен сегмент	Вкупно
1	ТН	201,080,885	42.57	101,616,089	50	384,472,978	79.73	687,169,951
2	МИ	37,024,993	7.84	88,131,445	43.36	26,154,000	5.42	151,310,438
3	КБ	89,823,385	19.02	0	0	21,526,648	4.46	111,350,033
4	БД	30,385,586	6.43	13,484,644	6.64	50,040,000	10.38	93,910,230
5	ФР	34,804,842	7.37	0	0	0	0	34,804,842
6	МК	28,387,470	6.01	0	0	0	0	28,387,470
7	ББ	20,029,804	4.24	0	0	0	0	20,029,804
8	БЛ	13,285,906	2.81	0	0	0	0	13,285,906
9	СБ	10,669,499	2.26	0	0	0	0	10,669,499
10	СЛ	6,491,911	1.37	0	0	0	0	6,491,911
11	ПТ	373,272	0.08	0	0	0	0	373,272
	ВКУПНО	472,357,552	100	203,232,178	100	482,193,626	100	1,157,783,356

* двојно пресметување (и при купување и при продавање)

ЧЛЕНКИ НА МАКЕДОНСКАТА БЕРЗА АД СКОПЈЕ

Бро-дил АД

Адреса: ул."Партизански одреди", бр.3 блок 11, 1000 Скопје
Тел: 02/298 851, 298 852; факс: 02/118670"
e-mail: hari@bro-deal.com.mk

Брокер СБ АД

Адреса: Градски сид блок 10, 1000 Скопје
Тел: 02/295 295; факс 02/295551
e-mail: hljana@stb.com.mk

КБ Брокер АД

Адреса: Кеј Димитар Влахов бр. 4, 1000 Скопје
тел: 02/107 356; факс: 120 236
e-mail: kbbroker@on.net.mk

Макос-Инвест Брокер АД

Адреса: ул."Мито Хацивасилев Јасмин", бр.20, 1000 Скопје
тел: 02/110290; факс: 110 290
e-mail: ib-mit@unet.com.mk

МАК Брокер АД

Адреса: ул."Партизански одреди", бр.3, 1000 Скопје
тел: 02/116213; факс: 116 213
e-mail: alexp@makbanka.com.mk

Тутунскаброкер АД

Адреса: ул."Даме Груев", бр.14, 1000 Скопје
тел: 02/133305; факс: 133464
e-mail: tutbrok@mt.net.mk

Балканска Банка Скопје АД

Адреса: ул."Максим Горки", бр.6, 1000 Скопје
тел: 02/286109; факс: 286030
e-mail: звонкоЖббс.цом.мк

Фершпед Брокер АД

Адреса: ул."Народен Фронт", бр.6, 1000 Скопје
тел: 02/149336; факс: 149383
e-mail: broker@fersped.com.mk

Поштел Брокер АД

Адреса: ул."Орце Николов", б.б, 1000 Скопје
тел: 02/224300; факс: 112862
e-mail: palevski@postbank.com.mk

Битола Брокер АД

Адреса: ул."Васко Карангелески", Хотел Битола б.б 7000 Битола
тел: 047/258830; факс: 258840
e-mail: bbbroker@mt.net.mk

Експорт Импорт Банка АД

Адреса: ул."Даме Груев", бр.14, 1000 Скопје
тел: 02/134346; факс: 112744

Силекс Банка АД

Адреса: ул."Васил Главинов", бр.28/2, 1000 Скопје
тел: 02/112297; факс: 224844
e-mail: silbank@unet.com.mk

ПАЗАР НА ПАРИ И КРАТКОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Во **април 2003** година пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност бележи намалена активност во споредба со месец март 2003 година, која се манифестира преку намален вкупен промет на пари остварен меѓу деловните банки. Во анализираниот период, вкупниот промет реализиран на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност изнесува 1,3 милијарди денари, и во однос на март 2003 година е намален за 143 милиони денари односно за 9,6%.

Просечната дневна реализација на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност во април 2003 година изнесува 64 милион денари и е намалена во однос на претходниот месец, кога истата изнесуваше 116 милиони денари.

Вкупната побарувачка на ликвидни средства овој месец изнесува 1,5 милијарди денари што претставува намалување за 7,4 милиони денари споредено со побарувачката на ликвидни средства во март 2003 година, односно намалување за 0,47% на вкупната побарувачка. Исто така, и вкупната понуда на ликвидни средства на пазарот на пари овој месец бележи намалување за 8% во однос на март 2003 година и истата изнесува 1,8 милијарди денари.

Во анализираниот период просечната пондерирана каматна стапка изнесува 10,59% и е намалена за 1,6 процентни поени во однос на март 2003 година.

Во април 2003 година реализирани се вкупно 280 трансакции за период од 21 ден, во кои се вршело тргување на пазарот на пари.

Вкупниот реализиран промет во **мај 2003** година изнесува 979 милиони денари што претставува намалување за 27,5% во однос на реализираниот промет во претходниот месец.

Врз основа на намалувањето на вкупниот реализиран промет и просечниот дневен промет бележи пад и изнесува 48,9 милиони денари.

Во анализираниот период вкупната побарувачка на ликвидни средства изнесува 1,2 милијарди денари што претставува намалување за 334 милиони денари, односно за 21,6% во однос на април 2003 година. Исто така, и вкупната понуда на ликвидни средства во мај 2003 година е намалена за 41,1% во однос на претходниот месец и истата изнесува 1,07 милијарди денари.

Бидејќи во мај 2003 година значително е намалена понудата на ликвидни средства во однос на претходниот месец, просечната пондерирана каматна стапка е намалена за 1,23 процентни поени и изнесува 9,36%.

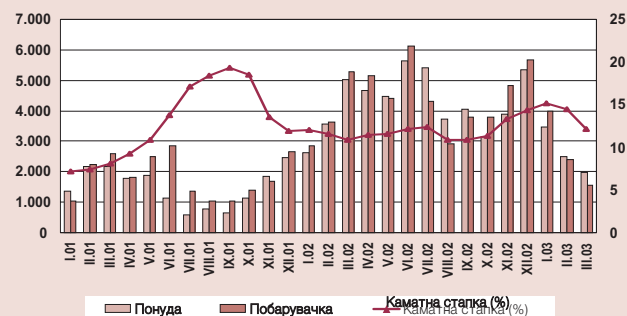
Во анализираниот период реализирани се вкупно 235 трансакции за период од 20 дена, во кои се вршело тргување на пазарот на пари.

Активни каматни стапки на комерцијалните банки и каматна стапка на пазарот на пари

Извор: Народна банка на Република Македонија

Пазар на пари (во милиони денари)

Извор: Народна банка на Република Македонија

Пазар на пари во 2002 и 2003 година (по месеци)

	I.02	II.02	III.02	IV.02	V.02	VI.02	VII.02	VIII.02	IX.02	X.02	XI.02	XII.02	I.03	II.03	III.03	IV.03
Вкупен промет (во милиони денари)	2,491	3,390	4,888	4,473	4,145	5,631	3,938	2,460	3,008	2,970	3,843	5,213	3,224	2,330	1,493	1,350
Каматна стапка (% на годишно ниво)	12.03	11.62	10.85	11.41	11.62	12.11	12.33	10.84	10.83	11.35	13.36	14.36	15.20	14.44	12.19	10.59

Извор: Народна банка на Република Македонија

ДЕПОЗИТИ НА ФИЗИЧКИТЕ ЛИЦА КАЈ БАНКИТЕ И ШТЕДИЛНИЦИТЕ

Во **април 2003** година, депозитите на физичките лица кај банките и штедилниците достигнаа вредност од 36,6 милјарди денари, односно 599,3 милиони евра, што претставува зголемување за 3,6% во однос на март 2003 година.

Споредено со април 2002 година, депозитите на граѓаните во април 2003 година се поголеми за 4,5 милјарди денари односно за 12,5%.

При анализата на валутната структура на депозитите, во април оваа година се забележува дека 30,8% од вкупните депозити се денарски депозити што претставува зголемување за 1,4 процентни поени во однос на претходниот месец, додека пак, девизните депозити во вкупните се застапени со 69,2%.

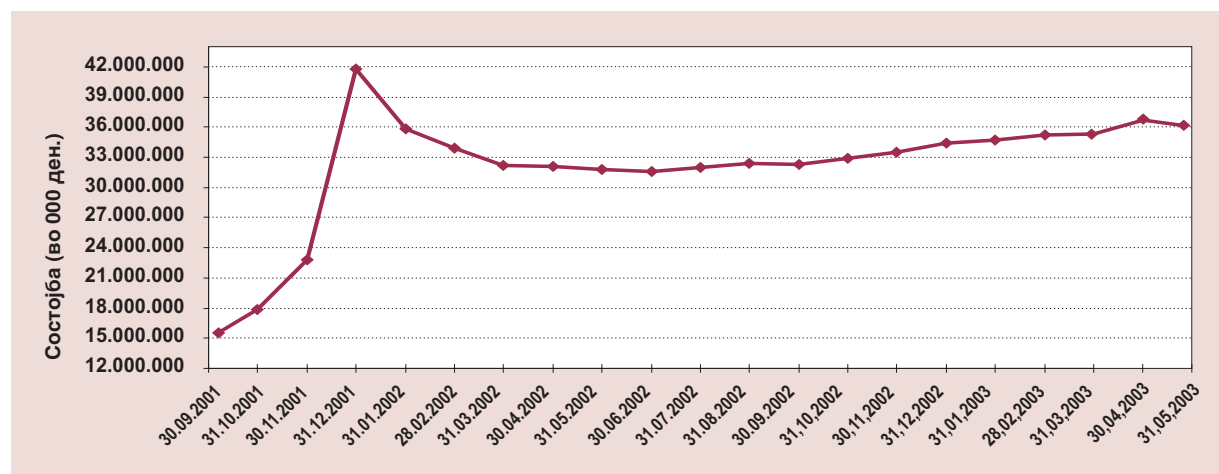
Во однос на рочноста на депозитите во април 2003 година, 56,3% од вкупните депозити се депозити по видување и изнесуваат 20 милјарди денари. Останатите 43,7% од вкупните депозити се орочени депозити и истите изнесуваат 16 милјарди денари. Споредено со март, во април 2003 година за 0,94 процентни поени зголемено е учеството на депозитите по видување за сметка на намалувањето на учеството на орочените депозити во вкупните депозити.

Депозитите на физичките лица кај банките и штедилниците во **мај 2003** година изнесуваат 36,7 милијарди денари, односно 598,8 милиони евра, што претставува незначително зголемување на вкупните депозити кај банките и штедилниците за 0,2% во однос на април 2003 година.

Споредено со мај 2002 година, депозитите на граѓаните во мај оваа година се поголеми за 5,01 милијарда денари односно за 15,8%.

Од аспект на валутната структура на депозитите 30,7% од вкупните депозити се денарски, а останатите 69,3% се девизни депозити. Во однос на претходниот месец, во мај 2003 година учеството на денарските депозити во вкупните депозити е намалено за незначителни 0,08 проценти поени за сметка на зголемувањето на девизните депозити.

Според рочноста на депозитите, во мај 2003 година, 56,2% од вкупните депозити се депозити по видување и изнесуваат 20,6 милијарди денари, додека останатите 43,8% се орочени депозити во вредност од 16 милијарди денари. Во анализираниов период за 0,11 процентни поени е зголемена застапеноста на орочените депозити за сметка на депозитите по видување.

Извор: Фонд за осигурување на депозитите на Република Македонија

КРЕДИТНИ ЛИНИИ ЗА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА

обезбедени и гарантирани од Владата на Република Македонија
(податоците се од информативен карактер, деталните услови се достапни за деловни банки)

Кредитна линија	Стоковна кредитна линија од Италија (за опрема од италијанско производство) Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на КФВ од Германија. Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на КФВ од Германија. Банка агент - МБПР
Износ	50,000 - 2,000,000 €	50,000 - 400,000 €	10,000 - 150,000 €
Рок на враќање	до 5,5 години	до 4 години	до 8 години
Грејс период	до 1,5 години	до 1 година	до 2 години
Годишна каматна стапка	фиксна 7% годишно	Променлива, (зависи од шестмесечна ЕУРИБОР камата). Во моментот 11 % годишно.	фиксна 8% годишно
Обезбедување	хипотека, банкарска гаранција, депозит хартии од вредност	Хипотека, меници, залог на подвижни предмети, права и хартии од вредност, залог на недвижен имот	Хипотека на недвижен имот, задолжително со облигаторен однос или банкарска гаранција, депозит, хартии од вредност
Намена на кредитот	проекти со кои се обезбедува производство, модернизација, заокружување на технолошкиот процес и одстранување од тесни грла	Модернизација и проширување на постоечки приватни МСП, и основање на нови. Минимум 70% од кредитот за основни средства. Максимум 30% од кредитот може да се користи за обртни средства.	Отпочнување со работа на нови трговски друштва, превземање на постоечки трговски друштва, активно партнерство на постоечки трговски друштва експанзија на постоечки трговски друштва не постари од 3 години
Целни групи	МСП кои ги исполнуваат условите на кредитната политика на МБПР	МСП кои се над 51% во приватна сопственост.	Производни, услужни, градежни или аграрни МСП, над 51% приватни (трговијата е исклучена). Основачот мора да биде повратник од Германија, вратен по 01.01.1991 година
Извор на средства	Италија обезбеди 12,7 милиони € од кои остануваат за користење 9 милиони €. Од средствата ќе се креира револвинг фонд.	КФВ од Германија обезбеди 15 милиони € од кои остануваат за користење 3,2 милиони €.	ДФГ од Германија и Министерството за финансии на Македонија обезбедија 10,2 милиони €, од кои остануваат за користење 9,8 милиони €.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Балканска банка Скопје, Експорт Импорт банка Скопје, Извозна и кредитна банка Скопје, Инвест банка Скопје, Комерцијална банка Скопје, Македонска банка Скопје, Охридска банка Скопје, Радобанк Скопје, Стопанска банка Скопје, Тетовска банка Битола, Тетовска банка Скопје	Балканска банка АД Скопје, Експорт импарт банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Скопје, Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје	Балканска банка АД Скопје, Експорт импарт банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Скопје, Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје
Забелешка			

Кредитна линија	Кредитирање на мали бизниси (микро и мали кредити)	Кредитирање на производство наменето за извоз, од средствата на Македонска банка за поддршка и развој	Програма за кредитирање на инвестиции на мали и средни претпријатија, од средствата на Македонска банка за поддршка и развој
Износ	50,000 - 15,000 € микро кредити, до 50,000 € мали кредити,	50,000 - 400,000 €	50,000 - 400,000 €
Рок на враќање	До 2 години	4 - 15 месеци (за извозни аранжмани)	до 4 години
Грејс период	До 3 месеци	/	до 1 година
Годишна каматна стапка	До 20% на годишно ниво за макро кредити, до 15% на годишно ниво за мали кредити	Фиксна 11% годишна	11%
Обезбедување	Бланко меница со изјава заверена кај нотар, со најмалку 2 жиранти; бариран чек со изјава заверена кај нотар, меница и/или бариран чек од други бонитетни правни лица - гаранти; хипотека; рачна залога на подвижни предмети и права; депо на вредносни предмети и хартии од вредност; граѓански чекови; друго по потреба, прифатливо за банката при проценување на кредитите се применува посебна кредитна технологија која е фокусирана на социо-економската состојба на претприемачот и неговиот бизнис, во однос на колатералот		Хипотека на недвижен имот, меници, залог на подвижни предмети, права и хартии од вредност, залог на недвижен имот
Намена на кредитот	Финансирање на основни средства (набавка на опрема, машини, алати, инсталации, градежно земјиште, реновирање и модернизација, финансирање на обртни средства (суровини, репроматеријали, трговска стока ...)	финансирање обртни средства за подготтовка на производството наменето за извоз	Набавка на машини, алати, лиценци и слично до 70 % од кредитот, уредување и адаптација на градежни објекти кои се во склоп на планираниот проект, до 20% од кредитот, финансирање на обртни средства, до 30% од кредитот.
Целни групи	Приватни трговски друштва, поединци, индивидуални претприемачи, занаетчи, продавачи на пазар и самостојни вршители на дејност	Приватни трговски друштва кои имаат производство наменето за извоз	Правни лица кои се над 50% во приватна сопственост новоосновани друштва - инвеститорот треба да има претходно искуство како физичко лице најмалку 4 години во дејноста и да гарантира за сит свој личен имот
Извор на средства	Кредитната банка за обнова КФњ од Германија обезбеди 6,7 милиони €, од кои остануваат за користење 5,7 милиони €. Од средствата ќе се креира револвинг фонд	Македонска банка за поддршка и развој обезбеди средства за оваа кредитна линија. Од нив досега се искористени 31,5 милиони €.	Македонска банка за поддршка и развој обезбеди средства за оваа кредитна линија. Од нив досега се искористени 4,5 милиони €. Средствата од отплатите на кредитите ќе бидат наменети за Програмата за финансирање производство наменето за извоз
Деловни банки кои го нудат кредитот	Извозна и кредитна банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје,	Балканска банка АД Скопје, Експорт импортер банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје	Балканска банка АД Скопје, Експорт импортер банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје
Забелешка		Сопствено учество 15%, други трроршоци 2%, провизија на ангажирани средства 0,50% годишно на одобриениот а неискористен кредит	Сопствено учество најмалку 15%

Кредитна линија	Кредити од кредитната линија на Меѓународен фонд за развој на земјоделството ИФАД 1, Мали и големи кредити за индивидуални земјоделци	Кредити од кредитната линија на Меѓународен фонд за развој на земјоделството ИФАД 1, Кредити за мали и средни претпријатија	Кредити од кредитната линија на Меѓународен фонд за развој на земјоделството ИФАД 2, Финансиски услуги во земјоделството
Износ	1,000 - 10,000\$ (мали) 1.000 - 30,000\$ (големи)	1,000 - 75,000\$	2,000\$ микро кредити, 25,000\$ за примарно земјоделско производство, 75,000\$ за преработка на земјоделски производи
Рок на враќање	Од 1 до 6 години, зависно од намената	Од 1 до 6 години, зависно од намената	
Грејс период	Од 3 месеци до 3 години, зависно од намената	Од 3 месеци до 3 години, зависно од намената	
Годишна каматна стапка	6% годишно	6% годишно	
Обезбедување	Хипотека во однос 2:1 (за мали кредити), Хипотека во однос 2:1 (за големи кредити), банкарски чекови, девизни средства, гаранција од ликвидна организација, банкарска гаранција, акцептивни налози од ликвидно претпријатие	Хипотека во однос 2:1, банкарски чекови, девизни средства, гаранција од ликвидна организација, банкарска гаранција, акцептивни налози од ликвидно претпријатие	
Намена на кредитит			Подобрување на животниот стандард на популацијата од целната група.
Целни групи	Индивидуални земјоделци од определени подрачја во источниот и југоисточниот дел на Македонија	Мали и средни претпријатија (на ниво на село)	Невработени лица од земјоделските неразвиени средини, сиромашни земјоделски домаќинства како и мали и средни претприемачи
Извор на средства	ИФАД (Меѓународен фонд за развој на земјоделството) обезбеди 6,7 милиони \$ од кои остануваат за користење 4,9 милиони \$. Од средствата ќе се креира револвинг фонд	ИФАД (Меѓународен фонд за развој на земјоделството) обезбеди 6,7 милиони \$ од кои остануваат за користење 4,9 милиони \$. Од средствата ќе се креира револвинг фонд	ИФАД (Меѓународен фонд за развој на земјоделството) обезбеди 7,5 милиони \$. Од средствата ќе се креира револвинг фонд
Деловни банки кои го нудат кредитот	Инвестбанка А.Д. Скопје	Инвестбанка А.Д. Скопје	
Забелешка	Критериуми: инвестициона програма за големите кредити, задолжително учество од 30%, во опрема, згради и задолжително осигурување на стоката во осигурителна компанија и винулирање на Полисата во корист на Банката не одобрува готовински средства, туку врши набавка за сметка кој го бира самиот клиент	Критериуми: инвестициона програма за големите кредити, задолжително учество од 30%, во опрема, згради и задолжително осигурување на стоката во осигурителна компанија и винулирање на Полисата во корист на Банката не одобрува готовински средства, туку врши набавка за сметка на клиентот од добавувач кој го бира самиот клиент	Имплементација на оваа кредитна линија е во почетна фаза. Во тек е дефинирање на условите под кои ќе се доделуваат кредитите, како и избор на деловни банки

Кредитна линија	Кредити од кредитната линија на Меѓународна банка за обнова и развој (МБОР) за развој на приватниот сектор РЕВОЛВИНГ ФОНД	Проект за развој на приватниот сектор на Фондот за меѓународна соработка и развој од Тајван	Кредитна линија за креирање нови работни места во мали и средни претпријатија РЕВОЛВИНГ ФОНД
Износ	До 1,125,000 € за МСП до 75,000 € за индивидуални земјоделски производители	До 400,000\$ за мали и средни претпријатија до 200,000\$ за земјоделство	Нема лимит
Рок на враќање	Од 1 до 10 години	До 7 години за МСП до 5 години за земјоделство	Од 5 до 10 години
Грејс период	До 3 години (за основни средства) до 2 години (за индивидуални земјоделски производители)	1 - 3 години	1 - 3 години
Годишна каматна стапка	Променлива околу 7% (ЛИБОР + 3% + банк. Трошоци)	ЛИБОР + 2,5%	Околу 9% (ЕУРИБОР + 5,3%)
Обезбедување	Хипотека, залог	Хипотека на недвижен имот, залог на опрема	Хипотека, залог на опрема, др. инструменти прифатливи за Банките
Намена на кредитот	Набавка на нова опрема, тековни обртни средства, градежни работи, инжинеринг, консултантски услуги и лиценци Трајни обртни средства	Набавка на машини, опрема, градежни работи, други основни средства (освен стекнување на земја) набавка на суровини, репродуктивни материјали (за мали и средни претпријатија), набавка на земјоделска механизација, основно стадо, оранжерии, подигање на насади, опрема, набавка на суровини, репродуктивни материјали (за кредити во областа на земјоделството)	Изградба / набавка на имот, набавка на машини и опрема, набавка на суровини и резервни делови Едукативен тренинг
Целни групи			МСП од текстилна кожа, прехранбена индустрија и други гранки кои би овозможиле креирање нови работни места, освен примарно земјоделско производство
Извор на средства	Револвинг фонд од искористената кредитна линија од Меѓународната банка за обнова и развој	Фонд за меѓународна соработка и развој (ИЦДФ) - Тајван	Средства од Банката за развој при Советот на Европа (ЦЕБ) во износ од 5 милиони € се целосно искористени. Од нив се создаде револвинг фонд кој продолжува да се користи под истите услови
Деловни банки кои го нудат кредитот	Инвестбанка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Битола	Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Охридска банка АД Охрид, Македонска банка АД Скопје	Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Балканска банка АД Скопје
Забелешка	Сопствено учество 20% од пресметк. вредност на проектот. Провизија на ангажирани средства 0,75% на одобреност а неискористен кредит		Средствата не може да се користат за проекти од земјоделството, освен за преработка и доработка на земјоделски производи

Кредитна линија	АПЕКС глобален заем од Европската Инвестициона банка	Поддршка на развојот на мали и средни претпријатијат. од Владата на Холандија. Имплементатор – Македонска развојна фондација за претпријатија	Поддршка на мали и средни претпријатија преку компензациони фондови создадени од странска помош од Јапонија и од други држави
Износ	20,000 € до 12,500,000 €	10,000 € за индивидуални земјоделци со 7,25% камата, годишно 17,000 € за микро претприемачи со 18% камата годишно, 50,000 € за мали претпријатија со 8 - 12% камата годишно	Износот не е дефиниран, се определува во зависност од конкретниот проект
Рок на враќање	Од 5 до 7 години	Од 3 до 5 години	Од 9 месеци до 5 години
Грејс период	1 година	6 месеци до 1 година	Од 3 месеци до 1 година
Годишна каматна стапка	Околу 8% или 9% (преку МБПР)	Од 7,25% до 12%	0 - 3%
Обезбедување	Согласно кредитната политика на деловните банки учеснички во реализација на кредитот	Согласно кредитната политика на деловните банки учеснички во реализација на кредитот	Хипотека на недвижен имот во однос 2:1 за опрема Банкарска гаранција за рез. делови и сировини
Намена на кредитит	Основни средства и зголемување на постојаниот обртен капитал поврзан со проектот	Поддршка на можностите за вработување и развој на микро и мали бизниси	Сировини, репроматеријали, резервни делови
Целни групи	Мали и средни претпријатија од сите производни дејности	Микро и мали претпријатија и индивидуални земјоделци	
Извор на средства	Европска инвестициона банка обезбеди 20 милиони € од кои остануваат за користење 17, милиони €. Од средствата ќе се креира револвинг фонд	Владата на Холандија обезбеди 7 милиони € од кои остануваат за користење 4 милиони €. Од пласираните средства ќе се создаде револвинг фонд кој обезбедува 2,5 милиони €.	Од компензациониот фонд од Јапонија и од друга странска помош во моментов има нераспределени 9 милиони денари
Деловни банки кои го нудат кредитот	Комерцијална банка АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје	Тутунска банја АД Скопје, Радобанк АД Скопје, Штедилница Можности	Средствата се пласираат преку Одделението за компензациони фондови при Министерството за финансии согласно наведените одлуки на Владата
Забелешка			Во некои случаи 50% сопствено учество.

Кредитна линија	Кредитна програма за мали претпријатија од ФАРЕ / НЕПА	Микро - кредитна линија за мали претпријатија од CARDES - EU
Износ	До 1,800,000 МКД	До 30,000 €
Рок на враќање	Од 3 до 5 години	До 5 години
Грејс период	До 6 месеци	До 6 месеци
Годишна каматна стапка	Не пониска од 10%	До 10%
Обезбедување	Бланко меница со менична изјава заверена кај нотар, бариран чек со изјава заверена кај нотар, хипотека на недвижен имот, минимум 130% од износот на кредитот, депонирање на вредносни предмети и хартии од вредност и друго.	Бланко меница со менична изјава заверена кај нотар, бариран чек со изјава заверена кај нотар, меница и/или бариран чек од други бонитетни правни лица - гарант хипотека, минимум 130% од износот на кредитот рачна залога, минимум 130% од износот на кредитот, депонирање на вредносни предмети и хартии од вредност, банкарска гаранција. Самиот ФАРЕ фонд обезбедува гарантен фонд за обезбедување на колатерала.
Намена на кредитот	Купување на опрема или машини, долгорочно финансирање на нови проекти, со одобрение на НЕПА банката може да се дозволи најмногу 10% од вкупно одобриениот кредит да биде наменет за обртен капитал	Купување на опрема или машини, долгорочно финансирање на нови проекти, 20% од вкупно одобриениот кредит да биде наменет за обртен капитал
Целни групи	Правни лица кои вработуваат најмногу 20 лица, бизнисот да е започнат најмногу пред 5 години, најмалку 51% од главницата да е во приватна сопственост	Правни лица кои вработуваат најмногу 20 лица, кај кои бизнисот е започнат најмногу пред 5 години и најмалку 51% од главницата да е во приватна сопственост или кои се на почетокот на бизнисот.
Извор на средства	ФАРЕ - НЕПА аранжман	CARDS - EU
Деловни банки кои го нудат кредитот	Извозна и кредитна банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Комерцијално инвестициона банка АД Куманово, Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Битола, Тулунска банка АД Скопје	Потребно е да се изврши селекција
Забелешка	Надомест на трошоци 1% еднакратно	70% посто од трошокот го носи самиот фонд ФАРЕ, а 30% од пласманот деловните банки, 20% од вкупните средства претставуваат сопствен гарантен фонд на ФАРЕ

ФАКТИ ЗА ПРИВАТИЗАЦИЈА

СОСТОЈБА 31.3.2003

СОСТОЈБА НА ПОЧЕТОК НА ПРИВАТИЗАЦИЈАТА

Сектор	Бр. на претпр.	Бр. на вработ.	Вредност (ЕУР)
Индустрија	403	149,174	1,101,109,147
Градежништво	117	33,499	118,205,995
Трговија	385	20,773	252,619,574
Транспорт и сообраќај	63	12,080	67,505,331
Финансии и услуги	120	4,417	26,247,146
Занаетчиство	58	3,017	9,376,752
Угостителство и туризам	70	5,890	111,824,957
ВКУПНО	1,216	228,850	1,686,888,902

Извор: Изработено врз основа на завршни сметки од претпријатијата (според ЗПП) со состојба 31/12/1994

ПРИВАТИЗАЦИЈА ВО ТЕК ДО 31/3/2003

Сектор	Бр. на претпр.	Бр. на вработ.	Вредност (ЕУР)
Индустрија	25	5,348	16,878,118
Земјоделе	16	1,240	10,457,074
Градежништво	6	146	4,773,549
Трговија	22	2,968	6,957,661
Транспорт и сообраќај	1	43	484,391
Финансии и услуги	10	167	522,614
Занаетчиство	1	75	184,065
Угостителство и туризам	3	202	1,703,927
ВКУПНО	84	10,189	41,961,399

ЗАВРШЕНА ПРИВАТИЗАЦИЈА ДО 31/3/2003

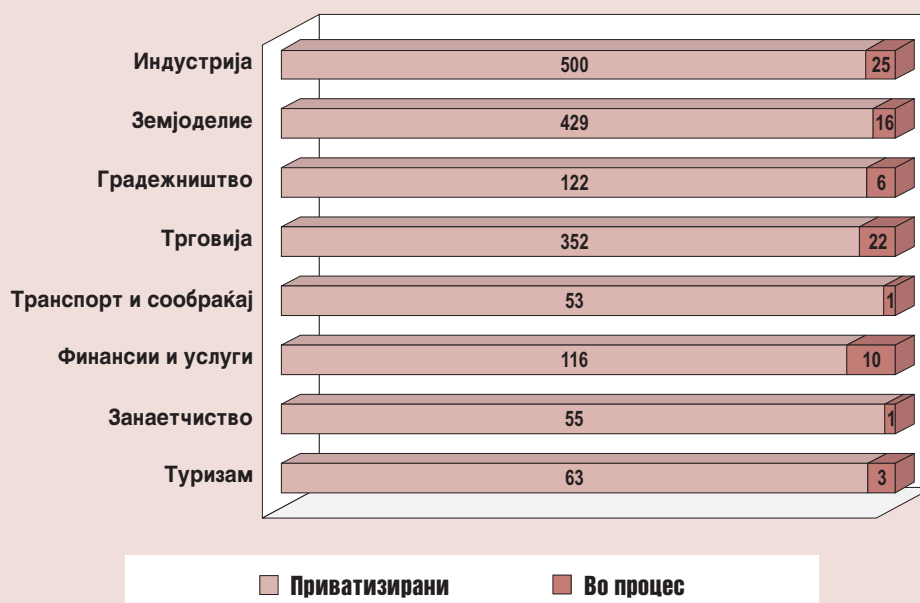
Сектор	Бр. на претпр.	Бр. на вработ.	Вредност (ЕУР)
Индустрија	500	137,603	1,476,089,764
Земјоделе	429	20,593	201,535,330
Градежништво	122	31,877	120,064,477
Трговија	352	17,682	257,511,836
Транспорт и сообраќај	53	7,322	40,487,806
Финансии и услуги	116	7,350	122,516,046
Занаетчиство	55	2,914	24,639,230
Угостителство и туризам	63	4,281	93,216,876
ВКУПНО	1,690	229,622	2,336,061,365

ПРИВАТИЗАЦИЈА ВО ТЕК - БРОЈ НА ПРЕТПРИЈАТИЈА ПО СЕКТОРИ

Сектор	Приватизирани	Приватизирани
Индустрија	500	25
Земјоделе	429	16
Градежништво	122	6
Трговија	352	22
Транспорт и сообраќај	53	1
Финансии и услуги	116	10
Занаетчиство	55	1
Туризам	63	3
ВКУПНО	1,690	84

ПРИВАТИЗАЦИЈА ВО ТЕК - БРОЈ НА ВРАБОТЕНИ ПО СЕКТОРИ

Сектор	Приватизирани	Во процес
Индустрија	137,603	5,384
Земјоделе	20,593	1,240
Градежништво	31,877	146
Трговија	17,682	2,968
Транспорт и сообраќај	7,322	43
Финансии и услуги	7,350	167
Занаетчиство	2,914	75
Туризам	4,281	202
ВКУПНО	229,622	10,225

Приватизација во тек - број на претпријатија по сектори**ПРИВАТИЗАЦИЈА - ТЕКОВНА СОСТОЈБА****(ЕУР)**

Сектор	Приватизирани	Во процес
Индустрија	1,476,089,764	16,878,118
Земјоделе	201,535,330	10,457,074
Градежништво	120,064,477	4,773,549
Трговија	257,511,836	6,957,661
Транспорт и сообраќај	40,487,806	484,391
Финансии и услуги	122,516,046	522,614
Занаетчиство	24,639,230	184,065
Туризам	93,216,876	1,703,927
ВКУПНО	2,336,061,365	41,961,399

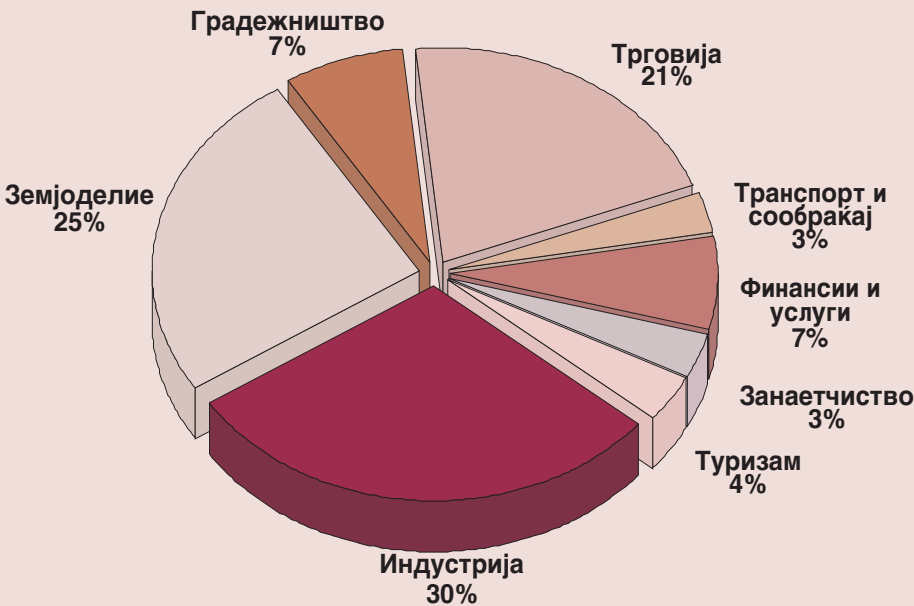
Приватизација во тек - број на вработени по сектори

БРОЈ НА ПРИВАТИЗИРАНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА ПО СЕКТОРИ

Сектор	Приватизирани
Индустрија	500
Земјоделеие	429
Градежништво	122
Трговија	352
Транспорт и сообраќај	53
Финансии и услуги	116
Занаетчиство	55
Туризам	63
ВКУПНО	1,690

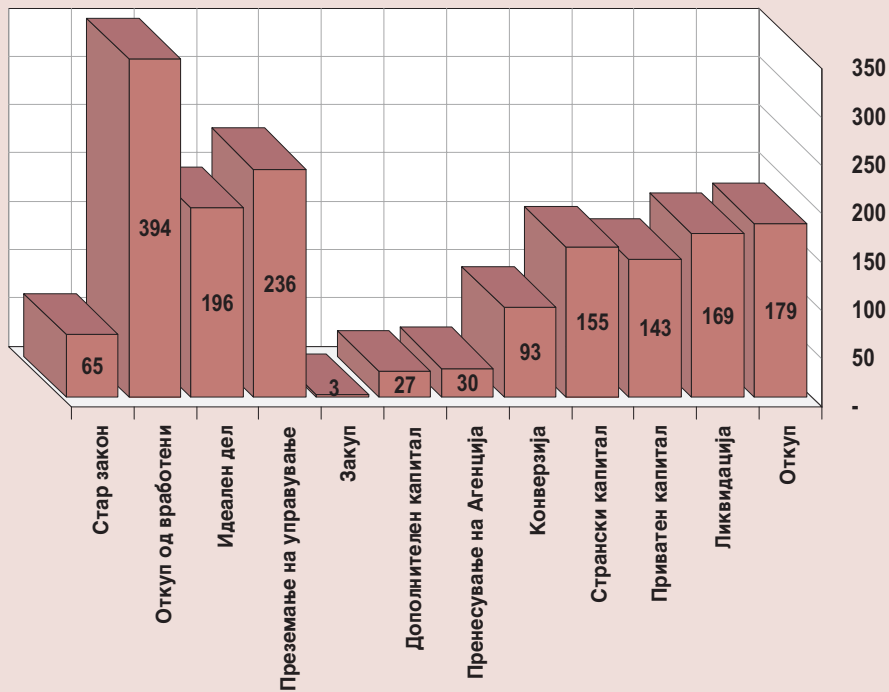
Број на приватизирани претпријатија по сектори

ВРЕДНОСТ НА ПРИВАТИЗИРАНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА СПОРЕД МОДЕЛОТ

Модел	Вредност (ЕУР)
Стар закон	58,528,096
Откуп на вработени	77,192,016
Идеален дел	323,228,451
Преземање на управување	707,503,552
Закуп	595,839
Дополнителен капитал	96,739,753
Пренесување на Агенција	153,110,972
Конверзија	324,198,184
Странски капитал	25,257,846
Приватен капитал	34,428,177
Ликвидација	58,138
Откуп	535,220,340
ВКУПНО	2,336,061,364

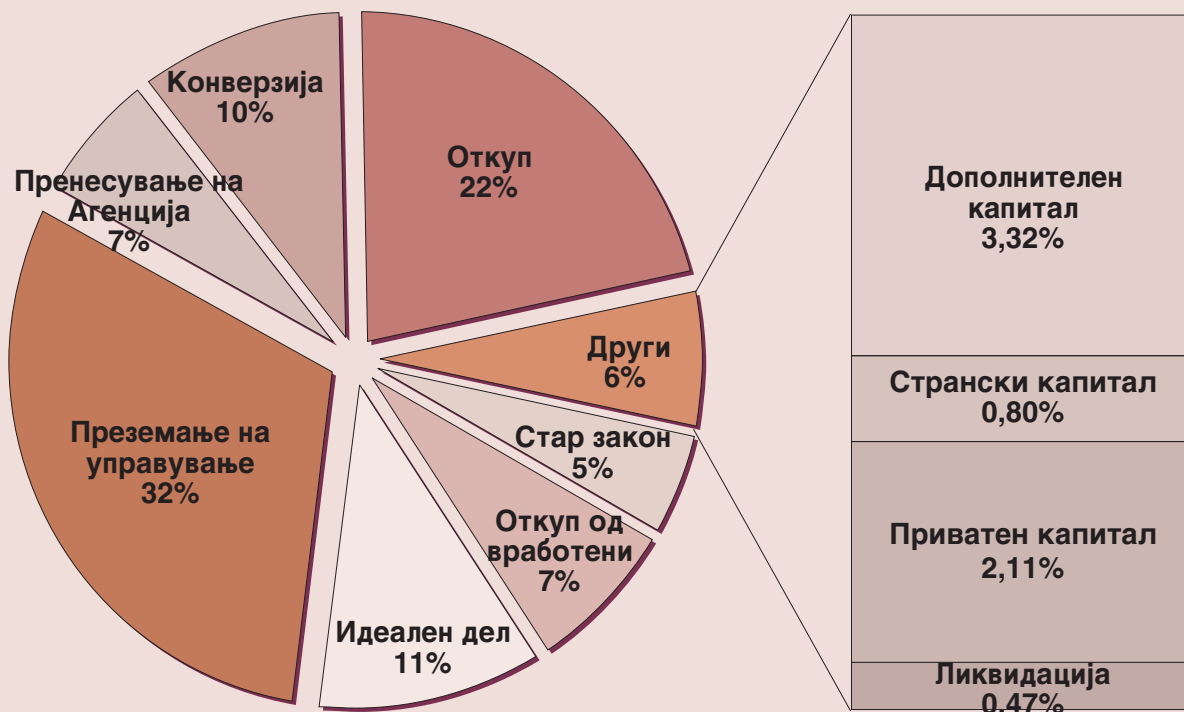
Број на приватизирани претпријатија според моделот на приватизација

ВРАБОТЕНИ ВО ПРИВАТИЗИРАНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА СПОРЕД МОДЕЛОТ

Модел	Вработени
Стар закон	11,522
Откуп на вработени	16,917
Идеален дел	25,770
Преземање на управување	71,381
Закуп	-
Дополнителен капитал	7,620
Пренесување на Агенција	14,972
Конверзија	23,286
Странски капитал	1,843
Приватен капитал	4,854
Ликвидација	1,089
Откуп	50,386
ВКУПНО	229,622

Вредност на приватизираните претпријатија според моделот

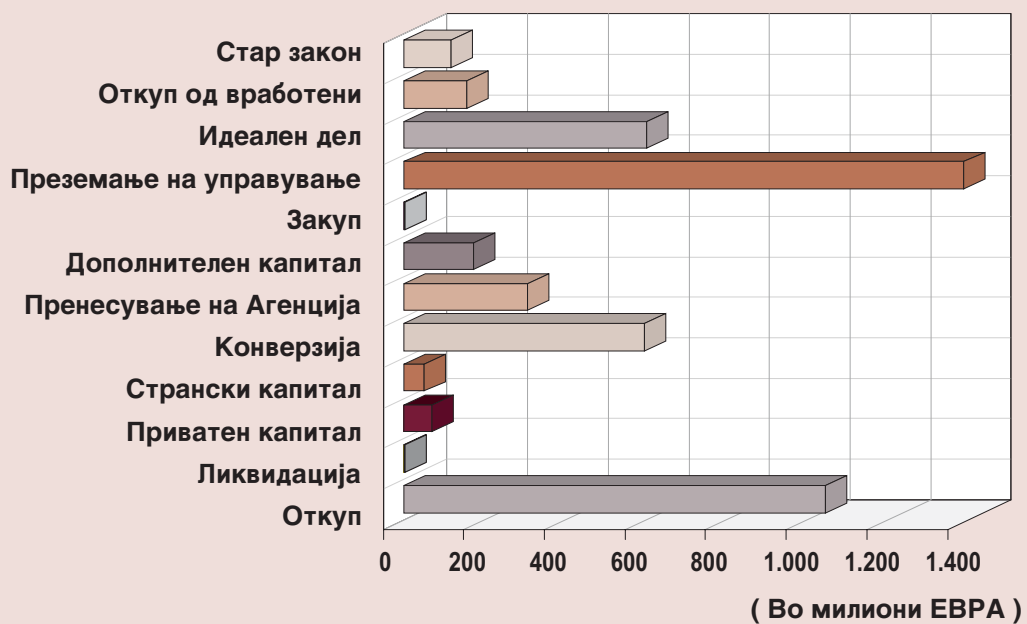
ВРАБОТЕНИ ВО ПРИВАТИЗИРАНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА СПОРЕД МОДЕЛОТ НА ПРИВАТИЗАЦИЈА

Модел	Претпријатија	Вработени	Вредност (ЕУР)
Стар закон	65	11,522	58,528,096
Откуп на вработени	94	16,917	77,192,016
Идеален дел	96	25,770	323,228,451
Преземање на управување	36	71,381	707,503,552
Закуп	3	230	595,839
Дополнителен капитал	27	7,620	96,739,753
Пренесување на Агенција	30	14,972	153,110,972
Конверзија	93	23,286	324,198,184
Странски капитал	55	1,843	25,257,846
Приватен капитал	43	4,854	34,428,177
Ликвидација	69	1,089	58,138
Откуп	79	50,138	535,220,340
ВКУПНО	1,690	229,622	2,336,061,364

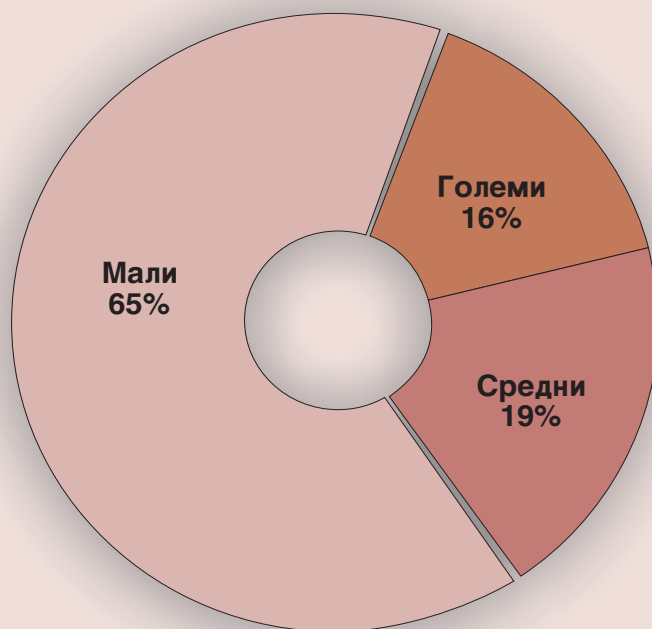
БРОЈ НА ПРИВАТИЗИРАНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА ПО ГОЛЕМИНА

Големина	Број на претпријатија	Вредност (ЕУР)
Големи	264	1,638,938,360
Средни	329	469,076,363
Мали	1,097	228,046,643
ВКУПНО	1,690	2,336,061,366

Вредност на приватизирани претпријатија според моделот

Број на приватизирани претпријатија по големина

КРАТКИ ВЕСТИ

ПОТПИШАН ДОГОВОР ЗА КРЕДИТ СО СВЕТСКА БАНКА

Договорот за кредит со Светската банка во износ од 16,7 милиони американски долари, наменет за Проектот за приспособување на управувањето на јавниот сектор во Македонија, Договорот, во име на македонската Влада, го потпиша вршителот на должност амбасадор на Република Македонија во Вашингтон, Гоце Георгиевски. Кредитот ќе се користи под поволни ИДА-услови, што подразбира рок на отплата 35 години со вклучен грејс-период од 10 години, без камата и провизија од 0,75 отсто на повлечени средства.

Бордот на директори на Светската банка го одобри кредитот уште на 9 април 2002 година, но поради отсуство на аранжман со Меѓународниот монетарен фонд (ММФ), Светска банка го одложи формалното потпишување на Договорот.

Средствата од кредитот се наменети за платно-билансна поддршка, односно за сервисирање на обврските на Република Македонија кон странските кредитори и тие се очекува да би-дат повлечени во текот на наредните денови.

ИЗГРАДБАТА НА ХЕЦ “КОЗЈАК” ВЛЕЗЕ ВО ЗАВРШНА ФАЗА

Со полнењето на езерото на ХЕЦ “Козјак”, беше означен почетокот на последната фаза од изградбата на оваа хидроцентрала.

“Влегуваме во финалната фаза од овој проект, чија вредност е 180 милиони долари и која е една од најголемите инвестиции во Република Македонија”, изјави на свеченоста премиерот Бранко Црвенковски. Стартот на полнењето на акумулацијата, која се очекува да заврши за седум до девет месеци, создава услови до март идната година да почне да работи и првиот агрегат за производство на електрична енергија, а вториот во септември идната година.

Изградбата на “Козјак”, која почна во 1994 година, ја финансира Електростопанство на Македонија. Генералниот директор на ЕСМ, Панде Лазаров, информира дека ХЕЦ “Козјак” ќе произведува 160 милиони киловатчасови електрична енергија.

Покрај оваа хидроцентрала, на реката Треска во септември ќе почне изградбата на централата “Матка 2”, која заедно со постојната “Матка 1” и “Козјак” треба да даваат близу 250 милиони киловатчасови електрична енергија. Лазаров најави дека ЕСМ планира покрај изградбата на овие три електрани на реката Треска, да се изградат и две електрани на Црна Река и 18 електрани на Вардар, со што искористеноста на водениот потенцијал во земјава, кој сега изнесува 21%, ќе се приближи до оној кој во Европа е 50%”, рече тој.

ЗЕМЈИТЕ - СУКЦЕСОРИ ГИ ДОБИЈА ПАРИТЕ ОД АМЕРИКАНСКИТЕ БАНКИ

Македонија доби 17,8 милиони американски долари, односно 7,5 проценти од средствата кои поранешна СФРЈ ги депонирала во комерцијалните банки со седиште во САД. Средствата беа префрлени на сметката на Народна банка на Република Македонија на 29 април, а ќе бидат составен дел на девизните резерви на НБМ.

Краен рок за деблокада на 225-те милиони долари, колку што беа депонирани, беше 15 април, до кога пет-те земји-наследнички на поранешна СФРЈ требаше да достават поединечни барања за деблокада на средствата и за добивање на средствата што им припаѓаат.

И покрај првичниот договор на земјите-сукцесори да се оди со заедничко барање, тие настапија поединечно поради различните ставови. Се очекува и европските банки, каде што поранешна СФРЈ чувала дел од девизните резерви, да постапат според истиот принцип, односно и од овие средства Македонија да добие 7,5 проценти.

НОВ ГРАНТ ОД ВЛАДАТА НА САД ЗА РАЗВОЈ НА МАЛИТЕ И НА СРЕДНИТЕ ФИРМИ ВО МАКЕДО- НИЈА - ЗА ПРИВАТНИОТ СЕКТОР 12 МИЛИОНИ ДОЛАРИ

Владата на САД набргу на Македонија ќе и додели 12,505 милиони долари, со главна цел да се забрза развојот на приватниот сектор. Министерот за финансии, Петар Гошев, амбасадорот на САД, Лоренс Батлер и в.д. директорот на американската агенција УСАИД, Алфреда Бруер, вчера ја потпишаа првата измена на Договорот за овој грант.

Станува збор за втората стратегиска цел која УСАИД ја подготви заедно со Министерството за финансии. “Ова е прв пат да направиме нешто вакво во Македонија и тоа ќе ни помогне нашите пари да ги распределиме многу бргу и да ги поддржиме економските

програми кои имаат централна улога за оваа Влада”, изјави вчера Батлер.

Со овој грант ќе се финансираат неколку проекти. Прво, зајакнување на финансискиот сектор, односно на главните финансиски институции и системи во земјата, како и јавните институции кои нив ги регулираат. Потоа следува техничката помош за финансиски услуги, како и подобрување на корпоративното управување и усогласување на македонските трговски закони со новиот Закон за трговски друштва.

Ова е втор дел од овој грант, а првиот ни беше доделен лани, во износ од 2,12 милиони долари. Целиот грант ќе се реализира до септември 2005 година и се очекува да достигне 26 милиони долари. Инаку, неодамна САД и доделија на Македонија 12 милиони долари, средства од ветените донаторски пари, наменети за платно-билансна поддршка.

ОТВОРЕНА БАЛКАНСКАТА ТУРИСТИЧКА БЕРЗА

На Скопскиот саем се одржа 14. Балканска туристичка берза, на која своите програми ги претставија 40 директни и индиректни учесници. Саемот го отвори државниот секретар на Министерството за економија, Ѓорѓи Петрушев, кој рече дека Светската туристичка организација предвидува туристичките патувања да пораснат на 1,5 милијарди до 2020 година и дека приходите од туризмот ќе го зголемат процентот на учество во националниот доход на земјата.

“Развојот на туризмот во земјата од осамостојувањето не се одвива со задоволително ниво”, истакна Петрушев додавајќи дека Владата прави напори за отпочнување на позитивен тренд на економски раст на земјата, вклучувајќи го и туризмот. Тој нагласи дека се подготвени и измени на постојниот законски текст за угостителска и туристичка дејност, а набрзо се очекува и дефинирање на стратегија за развој на туристичкиот сектор.

СЛОВЕНЕЧКИОТ ПРЕТСЕДАТЕЛ ЈАНЕЗ ДРНОВШЕК ВО ПОСЕТА НА МАКЕДОНИЈА

Словенците политички ќе ги компензираат несогласувањата што ги имаат со Македонија на економски план - е поентата од посетата на претседателот Јанез Дрновшек на Македонија, придружуван од четири министри и голема стопанска делегација.

Словенечкиот претседател најави дека како претседавач на ЦЕФТА, ќе се заложат максимално за македонски прием во оваа регионална организација, а јавно објави дека ќе ги сподели своите искуства со Македонија и ќе ги обезбеди техничка и експертска помош околу реформите и евроинтеграциите, а кога ќе се решава за прием ќе ги даде и политичка поддршка.

Посетата на словенечкиот претседател вчера, сепак, беше во сенка на огромниот трговски дефицит што Македонија го има во трговската размена со Слове-

нија и кој, според официјални процени, се доживува како тенденциозна државна политика, бидејќи со години отсуствува желба да се отстранат трговските бариери, и уште повеќе, намерно се одржуваат. Според официјалните податоци, минатата година извозот на стоки од Македонија во Словенија изнесуваше околу 21 милион долари, додека увозот на производи достигна дури 129 милиони долари. Како што најави претседателот Борис Трајковски, заради пеглање на тие проблеми министерот за финансии Петар Гошев ќе отпатува за Љубљана, а преку форумот на стопанственици што беше организиран во рамките на посетата ќе се побараат нови форми на економската соработка.

ЗГОЛЕМЕНА НАПЛАТА НА ДАНОЧНИТЕ ПРИХОДИ ЗА 1,5 ПРОЦЕНТИ

Во првите четири месеци од годинава, планираните даночни приходи биле натфрлени за 1,55 отсто, говорат најновите податоци на Управата за јавни приходи. Изразено во бројки, доколку за овој период државата планирала да собере 13,644 милијарди денари од даночните обврзници, износот кој по оваа основа се сле-

ал во државната каса бил повисок за 210 милиони денари, односно достигнал ниво од 13,854 милијарди денари.

Особено големо натфрлување е регистрирано кај данокот на добивка, од кој за првите четири месеци од годинава требало да се инкасираат 1,054 милијарди денари, но наспроти тоа, од фирмите што го плаќаат овој данок, во Буџетот се собрале 1,378 милијарди денари, односно 30,7 отсто повеќе од проектираната сума.

Персоналниот данок на доход, пак, за овој период на државата требало да и донесе 2,479 милијарди денари, но од него се добиени 2,364 милијарди, што значи дека планот бил остварен со 95,38 отсто, односно има потфрлување за 4,62 проценти.

Од ДДВ, кој според бројките е најголем даночен “полнач” на националната каса, во првото четиримесечје требало да се остварат 6,8 милијарди денари, но реализирани се 6,9 милијарди, со што проекциите се надминати со 2,04 проценти. За разлика од ДДВ-то, акцизите за овој период потфрлиле за пет отсто, односно наместо 3,310 милијарди колку што требало да се приберат, Управата наплатила 3,144 милијарди денари. вели. Сепак, како што објаснува Васкоски, ова своевидно “дисциплинирање” на фирмите, се должи и на големиот број контроли кои УЈП ги спроведе во изминатиов период.

Поточно, дел од овие средства се должат и на откриени неплатени даноци кај одделни компании и нивна присилна наплата, но и камати од неплатените даноци што биле наплатени од даночните обврзници.

ДОНЕСЕН ЗАКОНОТ ЗА ПОТТИКНУВАЊЕ НА ВРАБОТЕНОСТА

Со 66 гласа за и 7, Собранието на РМ го донесе Законот за поттикнување на вработеноста, кој е наменет на најзагрозените категории невработени во државата, технолошките вишоци, социјалата и загубарите, бидејќи тие, според Законот, ќе имаат приоритет во вработувањето.

Од друга страна, работодавците ќе се поттикнат да ги вработуваат овие ранливи категории невработени преку повеќе бенефиции вградени во Законот, но и со многу заштитни механизми за да нема евентуални злоупотреби од нивна страна. Со ова законско решение Владата предвидува да се вработат значителен број лица кои досега работеа на црно.

Министерот за труд и социјална политика, Јован Манасијевски истакна дека од примената на Законот се очекува да се вработат во период од две години меѓу 17.000 и 20.000 лица. Секое од тие вработувања ќе ја чини државата по 1.300 евра.

ЦАРИНСКАТА УПРАВА СО НОВА ВЕБ-СТРАНИЦА

Царинската управа на Република Македонија изработи нова Интернет-страница со која има цел да ја зголеми транспарентноста во работењето и да се приближи до граѓаните и корисниците.

Според директорот, Љубомир Михајловски, новата веб-страница претставува обид да се направи кратка презентација на македонската царина и да се подобри работењето на службата, да се зголеми транспарентноста, како и подобра соработка и размена на искуства во царинското работење. Веб-сајтот претставува

современо портално решение, кое е изработено со порталниот систем “Веб-архитект”, а е базиран на најновата АСП.НЕТ тех-нологија на “Мајкрософт”.

ДОГОВОРЕН КРЕДИТОТ ЗА ВТОРАТА ДЕЛНИЦА НА ОБИКОЛКАТА НА СКОПЈЕ

Во организација на Меѓународната групација за поддршка, формирана во рамките на Пактот за стабилност, во Скопје се одржа семинар на тема “Имплементација на транспортната инфраструктурна основна мрежа во Југоисточна Европа”.

Учесниците на семинарот, земји-партиципенти на Регионалната балканската инфраструктурна студија РЕБИС, од државава, БиХ, Хрватска, Србија и Црна Гора и Албанија презентираа извештаи за развој на повеќе транспортни сектори.

Во презентацијата на Македонија стана збор за институционалните односно структурните реформи што ќе се реализираат во патниот сектор, а пред се за улогата и активностите на Фондот за регионални и магистрални патиштата, најголемиот инвеститор во патната мрежа во земјава, како и за ЈП “Македонија пат” која е ангажирана на нејзиното одржување.

Притоа беше посочено дека деновите успешно завршиле преговорите со Европската банка за обнова и развој за кредит во висина од околу 40 милиони евра наменет за втората фаза од обиколницата на Скопје и за делницата Смоквица-Гевгелија. Дел од овие средства ќе се искористат за институционална реформа и трансформација на ЈП “Македонија пат”.

Станува збор за тригодишен план каде одржувањето на магистралните, регионалните и локалните патишта ќе биде ставено на конкурентна основа, при што на јавен тендер ќе се пријавуваат домашни и странски фирми за одржување на патната мрежа во државава.

Досега во земјава од Коридорот 10 се изградени делници во должина од 104,4 километри или 60,5%, во фаза на градба се 15,4 километри или 9%, а неизградени се 52,7 километри или 30,5% од вкупната делница.

Од Коридорот 8, кој ја поврзува Македонија со Албанија и Бугарија, изградени се делници во должина од 86,5 километри или 28,7%, во фаза на градба се 25 километри или 8,3%, а неизградени се 190,4 километри или 63%.

ТЕЛЕФОНСКИОТ ИМПУЛС ПОСКАПЕ ЗА 15 ОТСТО

“Македонски телекомуникации” изврши ново ребалансирање на цените, при што го зголеми износот на претплатата и на минута разговор во домашниот сообраќај, а ги намали цените во меѓународниот, како и на некои други услуги. Од 1 мај месечната претплата се зголемува од сегашните 300 на 340 денари, а за правните лица од 600 на 680 денари. Ова зголемување е за 13 отсто, меѓутоа реално е многу поголемо, бидејќи корисниците веќе нема да добиваат 80 бесплатни импулси како попуст. Цената на импулсот кој останува со иста должина (до шест минути во евтина и до три минути во скапа тарифа) се зголемува од сегашните 1,2 на 1,38 денари (15 отсто).

Истовремено се воведува и “минимален” пакет каде што претплатата е 220 денари, но доколку во текот на месецот се потрошат до 80 импулси кои ќе се наплаќаат по цена од 1,5 денари, а секој дополнителен импулс ќе чини двојно - 3 денари. Сите овие цени се без пресметан ДДВ.

Најновата корекција на цените е трета од продажбата на компанијата и е во согласност со концесискиот договор според кој цените во домашниот сообраќај до истекот на монополот ќе се зголемуваат според утврдената методологија, а во меѓународниот ќе се намалуваат, за да се достигне нивото на цените во Европската Унија.

ФИРМИТЕ ИМ ДОЛЖАТ НА ФОНДОВИТЕ 215 МИЛИОНИ ЕВРА

Во Македонија за повеќе од една четвртина од вкупно вработените, или 91.868 лица, не се платени придонесите за пензиско и инвалидско осигурување, поради што не можат да го остварат правото на пензија. Од нив 58.228 лица се во работен однос, а остатокот се работници од фирмите-загубари.

Оттаму, според податоците на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, вкупната висина на долгот по основ на неплатените придонеси, на крајот на минатата година изнесувала 165 милиони евра, од кои највисоки се сумите од неплатените придонеси од поголемите претпријатија, во висина од 73 милиони евра, како и 35 милиони евра долг од претпријатијата-загубари опфатени со ФЕСАП 2-аранжманот, на кои стажот на осигурување, согласно со заклучок на Владата, им е признаен како платен.

Според податоците на Фондот за здравствено осигурување, пак, во минатата година е завршена со неплатени придонеси за здравствено осигурување во износ од 38 милиони евра, од кои 37 милиони евра е долг од претпријатија кои воопшто не плаќаат придонеси, а остатокот се од фирми што не го платиле придонесот, а зеле сини здравствени картони за вработените.

Во Заводот за вработување, висината на неплатените придонеси изнесува 12 милиони евра, па така, заедно со износите за неплатени придонеси во ПИОМ и во здравство, вкупниот износ на долговите по оваа основа изнесува 215 милиони евра.

Информацијата за неплатените придонеси беше предмет на расправа на последната седница на Економско социјалниот совет на која претставниците на Владата, Комората и на Синдикатот ги прифатија можните, краткорочни мерки за надминување на алармантните состојбите со придонесите, кои деновиве ќе бидат доставени до Владата за усвојување. Меѓу нив е и онаа според која Владата треба да донесе посебна одлука за начинот на плаќање на ненамирените обврски по основа на придонеси од плата на фирмите чии сметки се блокирани.

НА БЕРЗАТА ЌЕ СЕ ПРОДАВА НЕПРИВАТИЗИРАНИОТ КАПИТАЛ

Приватизацијата, преку аукциска берзанска продажба на остатокот на државни акции и удели, ќе се заврши до крајот на годинава, односно онака како што пред-лага власта.

“Владината ориентација е да се фокусира на постприватизацискиот период и ќе се стави крај на дванаесетгодишната приказна”, истакна министерот за економија, Илија Филиповски.

Агенцијата за приватизација го изготви Акциониот план и процедурите по кои до крајот на годината ќе се врши забрзана доприватизација на остатокот од општествениот и државен капитал. Главно продажбата ќе се одвива по моделот берзанска аукциска продажба, иако според зборовите на првиот човек на Агенцијата, Бошко Стефановски, некои пакети, кои државата ги има кај себе, а се дел од портфолиото на големи и успешни компании ќе одат на јавен тендер, согласно со програмата на Владата.

Според директорот на Агенцијата за приватизација, кон средината на мај први ќе се понудат малцинските пакети кои се со чисти податоци, односно за кои нема никакви спорни моменти ниту во евиденцијата на Агенцијата, ниту во Централниот регистар, ниту во Централниот депозитар за хартии од вредност. Втори на ред се пакетите акции кои и досега се нудени на

Берза, но се уште не се продадени (било да се понудени по номинала или веќе одат со дисконт од 30 отсто). Конечно, во третиот турнус ќе се понудат на продажба мнозинските пакети на акции од добрите портфолија. “Оние за кои ќе се процени дека се од посебно значење за државата ќе одат на продажба преку јавен тендер”, вели Стефановски.

За ваквата продажба Агенцијата веќе го изготви Акциониот план и деновиве се прават последните усогласувања со Централниот депозитар и Централниот регистар по што, согласно со законот, ќе се пристапи кон медиумска кампања и понуда на Берза.

ГЕРМАНСКА ПОМОШ ЗА ЗАШТИТА НА ПРЕСПАНСКО ЕЗЕРО И НА ПОВАРДАРИЕТО

Проектите “Заштита на околината на Преспанско Езеро” и “Програмата за наводнување на јужното Повардарие”, вчера добија финансиска помош за нивна реализација од владата на СР Германија, како резултат на билатералната развојна финансиска и техничка соработка помеѓу македонската и германската влада.

Министерството за животна средина и просторно планирање, за реконструкција на постојната Пречистителна станица во Езерани и за изградба на нова канализациска мрежа во две населени места доби неповратна финансиска помош од 2,75 милиони евра, а средства од 1,53 милиони евра се донирани за проектот на Министерството за земјоделство, Шумарство и водостопанство, кој предвидува реконструкција на системите за наводнување на земјоделските површини од јужниот регион на реката Вардар.

РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАЦИОНАЛНИОТ СИСТЕМ ЗА ИДЕНТИФИКАЦИЈА И РЕГИСТРАЦИЈА НА ЖИВОТНИТЕ

Системот за идентификација и регистрација на животните ќе почне со попис на сите фарми, постапка чија реализација ќе трае од први мај до 31 јуни 2003 година со формирање национален регистар на фарми и говеда во Управата за ветеринарство.

Овој регистар ќе служи за изготвување индивидуални книги за фармите за секој одгледувач на говеда. Со изготвувањето ваква книга ќе можат да се лоцираат деталите околу секое грло добиток, со упатство со

инструкции, картичка за идентификација и регистар на одгледувалиштето, картички за известување за движење и сл.

“По сублимирањето на сите податоци се предвидува книгите за фармите до крајот на оваа година да се достават до секое одгледувалиште во Македонија од страна на овластената Регионална ветеринарна станица, која ќе функционира како регионален систем за идентификација и регистрација на животните.

Централната база на податоци ќе обезбеди информации за одредување на потеклото на секое животно и контактите што ги имало со други животни, со што посредно би се воспоставила контрола на заразните болести.

“Непосредна причина за имплементација на овој проект е исполнување на стандардите што ги поставува ЕУ, заради воспоставување контрола на трговијата со производи од животинско потекло, а наедно би се обезбедил пристап до пазарите на земјите - членки на европската заедница и заштита од големо намалување на цените на производите од животинско потекло.

Ова наедно е обврска која Македонија си ја презеде со Договорот за стабилизација и асоцијација со ЕУ”, вели Рајковчевска.

Проектот е дел од фондот од 8 милиони евра на ЕУ за финансирање на програмата за поддршка на земјоделството за Македонија, која асистира во реформите во земјоделскиот сектор.

ЗАДОЛЖЕНОСТ: КОЛКУ Е ПРЕМНОГУ?

Доколку една земја или влада акумулира долг кој ја надминува нејзината можност истиот да го сервисира, постои опасност од појава на должничка криза која потенцијално може многу да чини, и економски и социјално. Затоа, мошне е важно да се утврди со колкав долг една економија или влада може безбедно да се справи

Christina Daseking

Како дел од работата во врска со индикаторите на ранливост, економистите гледаат до кое ниво долгот е одржлив за една економија и колку е премногу. Позајмувањето од странство може да им помогне на државите да остварат побрз раст преку финансирање на продуктивни инвестиции, и исто така може да го ублажи влијанието на економските пореметувања. Но, доколку една земја или влада акумулира долг кој ја надминува нејзината можност истиот да го сервисира, постои опасност од појава на должничка криза која потенцијално може многу да чини, и економски и социјално. Затоа, мошне е важно да се утврди со колкав долг една економија или влада може безбедно да се справи. Оваа проценка е посебно важна за пазарните економии во подем кои многу зависат од глобалните пазари на капитал за да ги задоволат нивните големи финансиски потреби.

Проценка на одржливоста на долгот

Што точно претставува одржливост на долгот? Таа може да се дефинира како состојба при која од заемопримачот се очекува да продолжи да ги сервисира своите обврски без нереално голема корекција на билансот на приходи и расходи во иднина. Спротивно на тоа, долгот станува неодржлив кога се акумулира со поголема брзина во однос на капацитетот на заемопримачот да го сервисира. За да се одреди кое е нивото на одржливост на долгот, потребно е да се направи проценка како ќе се менува масата на неизмирени обврски со тек на време, како и претпоставки за идните каматни стапки, девизниот курс и трендовите на приходите. Како и сите проценки што бараат претпоставки за иднината, оваа проценка е тешко да се направи прецизно.

Проценката на одржливост на долгот вклучува три чекори:

- **Креирање на гледиште како најверојатно ќе се менува масата на неизмирени обврски со тек**

на време во однос на можноста на економијата (или на владата) да ги платат;

- **Испитување во која насока ќе се промени перспективата како резултат на можни шокови; и**
- **Проценка дали резултатите може да водат кон неодржлива ситуација, како што е дефинирано погоре.**

Првиот чекор вклучува проектирање на тековите на приходи и расходи - вклучувајќи ги и оние за сервисирање на долгот - како и клучни макроекономски варијабли, како што се каматни стапки, стапки на економски раст и промени во девизниот курс (имајќи ја предвид деноминацијата на валутата на долгот). До степен до кој овие варијабли се под влијание на владините политики, проекциите за динамиката на долгот зависат од варијаблите на политики, како и од макроекономските случувања и случувањата на финансиските пазари, кои во суштина се несигурни.

Имајќи ги предвид овие несигурности важно е да се открие, како втор чекор, кои се овие ризици. Меѓу главните спаѓаат повисоките трошоци на финансирање, кои може да се ефект на општи случувања на финансиските пазари - вклучувајќи и можни ефекти на прелевање од други земји со потешкотии - или проблеми со финансирање специфични за земјата за која станува збор. Слично на тоа, нагла депресијација на девизниот курс, можеби - но не неопходно - како резултат на колапс на фиксирањето на девизниот курс, може драстично да го зголеми товарот на долгот кој е деноминиран во девизи. Всушност, како што може да се види од некои неодамнешни случаи, штом избие криза, големината на одлив на капитал може да резултира во корекции на девизниот курс далеку поголеми од кои било почетни проценки за преценетоста на домашната валута, како што беше случајот на пример, во Индонезија во текот на кризата во 1997-98 година.

* Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги преставуваат ставовите на министерството за финансии

Друг важен извор на несигурност кај проекциите на долгот и неговото сервисирање се непредвидените побарувања - како оние поврзани со експлицитни или имплицитни гаранции на долг или банкарски депозити. Многу непредвидени побарувања, по нивната природа, во нормални времиња поминуваат незабележани, но повеќе е веројатно да се појават во време на кризи. Ваквите побарувања беа клучна карактеристика во неодамнешните кризи на пазарите во подем, при што недостатоците во еден сектор се прелија на други сектори. Но непредвидените побарувања е се потешко да се измерат во практика, бидејќи износите на овие побарувања често пати се непознати и бидејќи условите на овие побарувања - прецизните околности под кои тие би се претвориле во реални обврски - често пати не можат да се знаат.

Одржливоста на долгот може да се дефинира како состојба при која од заемопримачот се очекува да продолжи да ги сервисира своите обврски без нереално голема корекција на билансот на приходи и расходи во иднина. Спротивно на тоа, долгот станува неодржлив кога се акумулира со поголема брзина во однос на капацитетот на заемопримачот да го сервисира

Третиот чекор - и според некои најтешкиот во проценката на одржливост на долгот - е дефинирањето праг над кој долгот се смета за неодржлив. Овие прагови се воспоставени во одредени случаи за одредени групи на земји. За високо задолжените сиромашни земји, на пример, нивоата над 200 проценти на нето сегашната вредност на долгот како дел од приходите од извоз, емпириски се поврзуваат со значително повисока потреба од реструктурирање на долгот. За други не-индустриски земји, постојат одредени докази дека учеството на долгот во БДП од 40% е пресвртна точка по која ризикот од изложеност на долгот започнува да се зголемува. Сепак, овој резултат ги одразува типичните услови во земјите кои беа предмет на истражување, вклучувајќи релативно ниско ниво на странска актива. Генерално кажано, потребна е голема претпазливост кога се применува праг на долгот за поедини земји. Ниту еден праг не може доволно доверливо да ја дефинира точката на пресврт во која долгот на земјата ќе се покаже како неодржлив, бидејќи важна улога тука имаат факторите и специфичните околности за земјата. На пример, повисоки односи на долгот се помалку загрижувачки за земји со побрз пораст на извозот, поголем дел на извозот во БДП и поголем дел на долг во домашна валута.

На крајот, проценките на одржливост на долгот се базираат на веројатност: може да се набројат некои зем-

ји во светот во кои долгот би бил одржлив и други во кои истиот би бил неодржлив. Секогаш постои елемент на проценка кој е вклучен во утврдувањето дали долгот на поедина земја ги надминува критичните нивоа.

Како ММФ го следи долгот

Со оглед на критичната улога на долгот во многу кризи, што во моментот прави ММФ за да ги утврди нивоата на долгот и дали се тие ризични или одржливи? Како дел од неговото следење на економиите низ целиот свет, персоналот на ММФ изготвува:

- *Среднорочни проекции на платниот биланс и на фискалните случувања - главен предмет на работата на ММФ во земјите - членки, посебно како дел од програмата за заеми на ММФ;*
- *Проценки на среднорочната тековна сметка и одржливоста на реалниот девизен курс, кои имаат влијание на одржливоста на јавниот и надворешниот долг, посебно кога постои значителен долг деноминиран во девизи и*
- *Проценки на стабилноста на финансискиот сектор, неодамнешно дополнување на инструментите на ММФ; тие помагаат да се идентификува ранливоста на финансискиот сектор од различни шокови, со потенцијално важни импликации за непредвидени обврски на владата.*

Врз основа на овие елементи, ММФ неодамна разви стандардизирана рамка за проценка на одржливоста на долгот. Рамката ги истражува и фискалната страна и одржливоста на надворешниот долг и се концентрира на основните среднорочни проекции на ММФ за економијата на земјата. Вон основните проекции за јавниот и надворешниот долг, рамката инкорпорира стандарден сет на тестови на чувствителност што генерираат динамика на долгот според алтернативни претпоставки околу клучните варијабли (вклучувајќи економски растеж, каматни стапки и девизен курс). Овие алтернативни претпоставки се утврдуваат врз основа на сопствената историја на секоја земја, како што е рефлектирано во процесите и непостојаноста на односните варијабли во минатото.

Новата рамка може да е корисна во три различни ситуации. За земји кои имаат умерено висока задолженост но не се соочуваат со непосредна криза, рамката може да помогне да се идентификуваат слабостите - односно, на кој начин земјата би можела евентуално да западне во "територија на несолвентност". За земји кои се на работ или сред криза, кои се соочуваат со сериозен стрес карактеризиран со високи трошоци на позајмување и недостаток од пристап на пазарот,

рамката може да користи за истражување на можноста за постоење динамика на стабилизирање на долгот изразена во проекциите на програмата. Конечно, при неисполнување на финансиските обврски рамката може да се искористи за истражување на динамиката на долгот по потенцијалното реструктурирање.

Какви резултати би покажала аналитичката рамка на ММФ во реални случаи

Ако ја земеме за пример Турција во 1999 година, дали новата рамка би и помогнала за одредување на слабостите? Одговорот е да. Иако проекциите во тоа време не се чинеа многу оптимистички во однос на минатото искуство, рамката би посочила на состојбата со надворешниот долг на Турција во случај на неповолни шокови.

За да се види дали рамката ќе беше корисна, економистите на ММФ направија тестови на чувствителност на надворешната ранливост на Турција како што би се гледало на тоа во време на одобрување на Аранжманот на ММФ во 1999 година. Според програмата поддржана од ММФ, учеството на надворешниот долг беше проектирано да се зголеми за 10% од БНП, иако добар дел од ова кореспондираше со зголемување на резервите на Централната банка, така да нето надворешниот долг требаше да остане приближно константен (всушност да се намали за околу 2% од БНП меѓу 1998 и 2001 година). Сепак, учеството на долгот всушност се зголеми за околу 30% од БНП. Зошто ММФ во толку голема мера ја промаши проценката? Главен извор на грешка беше трговскиот дефицит, кој во текот на периодот 1999-2000 година беше поголем од проектираниот за околу 6% од БНП. Ова делумно беше одраз на остро покачување на цената на нафтата, но и на потценувањето на респонзивноста на увозот на повисок доход. Понатаму, неочекуваното прекинување со фиксирање на девизниот курс во Турција во почетокот на 2001 година го зголеми нивото на одржливост на долгот.

Што би предвидела рамката? Со користење на петгодишни просеци за клучните параметри би проектирала дека нето долгот би се зголемил за 6% од БНП, наместо намалувањето за 2% од БНП проектирано според програмата. Уште поважно, тестовите на чувствителност би ги посочиле ризиците на проекцијата. Посебно, резултатот на зголемување од 7% од БНП во односот на долгот помеѓу 1998 и 2000 година (пред девалвацијата) беше во рамки на дво-стандардните шокови на отстапување (овој опфат ги отсликува најголем дел на ризиците на сценариото) на каматната стапка, стапката на реален пораст на БДП или некаматниот дефицит на тековната сметка. До толку повеќе, двете сценарија за девалвација - дво-стандардниот шок на отстапување во однос на стапката на реален пораст на американскиот долар или стандардниот шок на девалвација од 30% - би генерирале потенцијален резултат на вишок од 30 процентно зголемување на нето односот на долгот набљудуван помеѓу крајот на 1998 година и крајот на 2001 година.

Примената на рамката е сеуште нова но ќе се прошири прогресивно на голем број на земји, и за целите на набљудување и за информирање при донесувањето одлуки за финансиска поддршка на програми од страна на ММФ, со соодветни модификации според првичното искуство. Иако целта е да се обезбеди поголема еднообразност и дисциплина за проценките на одржливост, не постои намера рамката да се применува на целосно механички и ригиден начин: во зависност од околностите на земјата, може да има добра причина за отстапување од неа до одреден степен. Истовремено, основната логика за правење основна анализа за одржливост и тестови за чувствителност треба да се применува во земјите. Конечно, при толкувањето на резултатите од рамката треба да се земат предвид дополнителни фактори, како што се структурата на долгот (во смисла на составот на доспевање, дали е договорен според фиксни или променливи стапки, дали е индексан и кој го поседува) како и разни други индикатори на ранливост.

* Овој напис се заснова на "Проценување на одржливоста" документ изготвен од Секторот за развој и преглед на политики на ММФ, 28 мај, 2002 година.

* Превземено од: "Finance and development" december 2002, volume 39

МЕЃУНАРОДНИ ПРАВИЛА ЗА ФИНАНСИСКА ПОДДРШКА НА ИЗВОЗОТ

Фактот што приватните осигурителни друштва првенствено се водени од интересите на профитот и осигуруваат само разумно ниво на ризик наспроти нараснатите потреби за ширење на пазарите и експанзија и во подрачја со високи ризици, доведе до развој на разни шеми на државна поддршка на извозните активности, што покрај другото вклучува и осигурување на извозните кредити кои домашните извозници им ги одобруваат на странските купувачи

Горѓи Петрушев,
по професија
дипломиран економист,
е Државен секретар во
Министерството за
економија. Пред
доаѓањето на оваа
функција, работел како
Самостоен соработник
во Агенцијата на
Република Македонија за
санација на банка и како
Раководител за деловен
развој во Македонската
банка за поддршка на
развојот. Посетувал
повеќе обуки и
семинари, меѓу кои и
курсеви во Федералната
корпорација за
осигурување на депозити
на САД, и практична
работа во средни банки
во САД. Поседува
положен испит за работа
со хартии од вредност.
Ко-автор на неколку
стручни трудови, и тоа:
Финансирање на
економскиот развој и
извозот; Ризици на земји
и осигурување на
извозни кредити;
Методологии за ризична
класификација на банки;
и Кредитен рејтинг на
претпријатија во
кредитните анализи.
Член е на управниот
комитет за
елиминирање на
административните
барииери и
Национален
координатор за
европската повелба
за мали
претпријатија.

Вовед

Извозот, односно ширењето на сопствената понуда на глобалниот пазар нуди големи можности за профит и во најголем дел претставува основен услов за опстанок во острата конкурентска борба. Од друга страна пак, иако носи големи добивки, ризиците поврзани со извозното работење се исто така големи. Најголема грижа при склучувањето на меѓународни трговски зделки е поврзана со наплатата на побарувањата на извозниците од нивните странски купувачи. Основниот проблем при наплатата на овие побарувања произлегува од временскиот јаз што најчесто се јавува помеѓу моментот кога странскиот купувач ги презема испорачаните стоки до моментот кога тој ќе го изврши плаќањето на договорената цена (што фактички претставува кредитирање на странскиот купувач).

Проблемите со наплатата на побарувањата по реализиран извоз (извозни кредити) го поттикнуваат развојот на цела низа техники за намалување на ризиците. Се разбира, ниту една техника, метод или финансиски инструмент за меѓународни плаќања не може во целост да ги елиминира ризиците. Изборот на методи на наплата на извозните кредити зависи од многу фактори, меѓу кои: правната регулатива, условите кои

ги нуди конкуренцијата, кредибилитетот на купувачот, ризиците карактеристични за земјата на купувачот, вредноста на испораката, правната регулатива на земјата на купувачот во поглед на трговски и финансиски рестрикции итн. Една од најзастапените форми за покривање на ризиците од изложеноста кон странските купувачи, односно намалување на ризиците поврзани со извозните кредити е нивното осигурување кај специјализирани осигурителни агенции.

Осигурувањето на извозните кредити се појавува во земјите со пазарна економија, во услови кога стопанската експанзија и потребата од континуиран економски развој ги исправила нивните стопански субјекти пред нужноста своите пазари да ги прошират и на земјите во развој и на пазари кои од разни причини (економска нестабилност, неразвиеана правна регулатива и деловен морал, политичка нестабилност) даваат помала сигурност во поглед на наплатата на побарувањата по основ на комерцијални испораки или финансиски кредити. Истовремено, острата конкурентска борба ги принудува да нудат поволни услови во поглед на одложена наплата и продажба на кредит, што само по себе ги зголемува ризиците.

Имајќи ги предвид нараснатите потреби на извозниците од заштита на своите интереси и побарувања, големите осигурителни друштва со огромен финансиски потенцијал, во настојувањето да го прошират обемот на своето работење и да привлечат нови и постојани клиенти, почнуваат да нудат осигурување на нап-

* Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на министерството за финансии

латата на побарувањата на стопанските субјекти кои извезуваат надвор од своите земји.

Меѓутоа, фактот што приватните осигурителни друштва првенствено се водени од интересите на профитот и осигуруваат само разумно ниво на ризик наспроти нараснатите потреби за ширење на пазарите и експанзија и во подрачја со високи ризици, доведе до развој на разни шеми на државна поддршка на извозните активности, што покрај другото вклучува и осигурување на извозните кредити кои домашните извозници им ги одобруваат на странските купувачи. При тоа, осигурувањето се врши под услови и за ниво на ризици кои приватните осигурители не се спремни да ги прифатат.

Правила за државна финансиска поддршка на извозот во земјите на ОЕЦД

Практиката за државната поддршка на извозот преку осигурување и/или гарантирање на извозните кредити и девизните побарувања се јавува уште пред Втората светска војна, со основањето на државни институции преку кои се обезбедува ваквиот вид на поддршка. Меѓутоа, по Втората светска војна, практиката на државната поддршка на извозот преку разни шеми на кредитирање и осигурување под преференцијални услови добива таков замав, што основниот извор на конкурентноста на производите станал токму обемот на финансиските субвенции обезбедени од државата, а не продуктивноста и конкурентноста на самите производи.

Од тие причини, во 1976 година земјите членки на ОЕЦД започнаа со процес на усогласување на нивните политики за финансиска поддршка на извозот преку кредитирање на странските купувачи на стоки и услуги. Овој процес резултираше со потпишувањето на “Аранжман за насоките за државната финансиска поддршка на извозот”, со кој се обезбедува институционална рамка за координација и усогласеност помеѓу државните програми за финансиска поддршка на извозот помеѓу земјите потписнички, особено кога станува збор за извоз на капитални добра, изведување на инфраструктурни објекти, градежни работи и слично. Основната цел на аранжманот е да ја поттикнува здравата конкуренција помеѓу извозниците од земјите потписнички, односно конкуренција која се потпира врз квалитетот и цената на производите и услугите, а не врз државните програми за субвенционирање на извозот. Имено, преку овој аранжман, се издначуваат

условите за државна финансиска поддршка на извозот и се спречува нелојалната конкуренција помеѓу извозниците од овие земји. Аранжманот стапи во сила во 1978 година, како еден вид на центлменски договор, а денес е составен дел од регулативата на Европската унија.

Аранжманот се однесува на т.н. “официјалната поддршка”¹ на извозот на стоки и услуги во форма на директно кредитирање, рефинансирање, осигурување на девизни побарувања и гаранции со рок на отплата од две и повеќе години. Во основа, аранжманот поставува лимити на роковите и условите на финансиската поддршка на извозот, вклучувајќи определување на долна граница на премиските стапки за осигурување на девизни побарувања, долна граница на сопственото учество на странскиот купувач (најмал можен процент на авансно плаќање), горна граница на роковите за кредитирање на странските купувачи, долна граница на каматните стапки по кои се одобруваат кредити за поддршка на извозот и слично. Исто така, аранжманот содржи и одредби со кои се дефинираат случаите во кои може да се отстапи од основните одредби, како и одредби за меѓусебно информирање и размена на информации помеѓу земјите - членки, процедури за вградување на нови одредби и ревизија на аранжманот.

Осигурувањето на извозните кредити се појавува во земјите со пазарна економија, во услови кога стопанската експанзија и потребата од континуиран економски развој ги исправила нивните стопански субјекти пред нужноста своите пазари да ги прошират и на земјите во развој и на пазари кои од разни причини (економска нестабилност, неразвиена правна регулатива и деловен морал, политичка нестабилност) даваат помала сигурност во поглед на наплатата на побарувањата по основ на комерцијални испораки или финансиски кредити

Аранжманот не се однесува на земјоделските производи, како и извозот на оружје и воена опрема, кои се предмет на посебни регулативи. Аранжманот исто така не се однесува на финансиската поддршка на извозот од приватни извори на финансирање, каде што начинот и условите на финансирањето зависат од пазарните механизми и законитости.

¹ Под “официјална поддршка” се подразбираат програми за финансиска поддршка на производство на менето за извоз, кои што се реализираат преку специјализирани државни агенции или компании или преку приватни финансиски институции коишто реализираат такви програми во име и за сметка на државата и со државен капитал и/или гаранции.

1. Основни елементи на аранжманот

Авансно плаќање

Согласно одредбите од аранжманот, странскиот купувач мора да изврши авансно плаќање на најмалку 15% од вредноста на купопродажниот договор, под што се подразбира фактурната вредност на стоките и услугите, вклучувајќи ја каматата на извозните кредити, а исклучувајќи ги локалните трошоци во земјата на увозникот. Плаќањето мора да биде извршено пред ставањето на кредитот во отплата или најдоцна до денот на ставање на кредитот во отплата. Во општ случај, кредитот се става во отплата на денот на примопредавањето на извезените стоки и/или услуги, односно на денот кога купувачот стекнува титулар на увезените ставки.

Аранжманот за насоките за државната финансиска поддршка на извозот се однесува на т.н. “официјалната поддршка” на извозот на стоки и услуги во форма на директно кредитирање, рефинансирање, осигурување на девизни побарувања и гаранции со рок на отплата од две и повеќе години

Рокови и динамика за отплата на кредитите

Максималниот рок за отплата на кредитите зависи од земјата на увозникот, при што сите земји се поделени во две категории, односно земји со GNP per capita над одредената граница (категија 1) и под одредената граница (категија 2). Оваа класификација во суштина ја определува Светската банка, а границата односно индикативниот износ на GNP per capita се менува секоја година.

- *Категорија 1 (богати земји) максимален рок за отплата од 5 години*
- *Категорија 2 (сите останати земји) максимален рок за отплата од 10 години*

Не смее да се обезбеди државна поддршка на извозот доколку постојат јасни докази дека договорот е склучен со купувач од земја која не е крајното одредиште на стоката, со цел обезбедување на поповолни кредитни услови.

Отплата на главницата и каматата се врши преку полугодишни или годишни отплати, со тоа што првата

отплата на главница и камата треба да се изврши не подолго од шест месеци од ставањето на кредитот во отплата.

Каматни стапки

Доколку финансиската поддршка на извозот се обезбеди во форма на кредитирање или рефинансирање, задолжително се применуваат одредбите за долна граница на каматни стапки, кои што се познати како комерцијални референтни каматни стапки (Commercial Interest Reference Rates CIRRs²). Овие стапки се определуваат врз основа на следните принципи:

- *CIRRs ги одразуваат комерцијалните каматни стапки на домашниот пазар на валутата на купопродажниот договор;*
- *CIRRs треба да кореспондираат со каматните стапки по кои им се одобруваат кредити на првокласни должници;*
- *Во случаите кога е можно CIRRs се базираат на трошоците на изворите на финансирање со фиксни каматни стапки на рокови од најмалку 5 години;*
- *CIRRs не треба да ги наручуваат домаќните конкурентски услови; и*
- *CIRRs кореспондираат со каматните стапки по кои им се одобруваат кредити на првокласни странски должници.*

Тие се утврдени за 13 главни валути, при што како основа се користат приносите на 5-годишни државни обврзници или 3, 5 или 7 годишни државни обврзници, соодветно на роковите за враќање на кредитите. Аранжманот предвидува земјите членки да изберат основа за утврдување на нивните сопствени CIRRs. Овие стапки се менуваат месечно и се објавуваат во билтените на ОЕЦД.

Каматните стапки кои се применуваат за конкретна трансакција, не смеат да бидат фиксирани за период подолг од 120 дена. Во секој случај, променливата каматна стапка, во ниеден момент не може да биде пониска од CIRR (во моментот на склучувањето на договорот) односно од краткорочните пазарни каматни стапки. Со аранжманот се забранува примената на т.н. “козметички каматни стапки”, односно прикриено субвенционирање на каматната стапка преку фиктивно зголемување на вредноста на извозните договори или други прилагодувања во договорите.

2 За најновите CIRR види на <http://www.oecd.org/pdf/M00028000/M00028393.pdf>

Табела 1:

Промени во комерцијалните референтни каматни стапки (Commercial Interest Reference Rates - CIRR³)

Валута		15-06-2003 14-07-2003	15-05-2003 14-06-2003
Австралија (долар)		5,61	5,91
Канада (долар)	<= 5 год. >5 до 8.5 год. >8.5 год.	4,55 4,94 5,29	4,93 5,36 5,70
Чешка (круна)		3,83	3,92
Данска (круна)	<= 5 год. > 5 до 8.5 год. > 8.5 год.	3,63 4,04 4,40	4,05 4,53 4,89
Унгарија (форинта)		7,07	7,46
Јапонија (јен)	<= 5 год. > 5 до 8.5 год. > 8.5 год.	1,08 1,19 1,33	1,12 1,24 1,42
Кореја (вон)		5,61	5,96
Нов Зеланд (долар)		6,04	6,38
Норвешка (круна)		5,31	5,79
Полска (злоти)		5,86	...
Шведска (круна)	<= 5 год. > 5 до 8.5 год. > 8.5 год.	4,40 4,77 4,90	4,79 5,17 5,30
Швајцарија (франк) ⁴	<= 5 год. > 5 до 8.5 год. > 8.5 год.	1,90 2,43 2,85	2,17 2,74 3,18
Велика Британија (фунта)	<= 5 год. > 5 до 8.5 год. > 8.5 год.	4,60 4,87 5,05	4,81 5,12 5,30
САД (долар)	<= 5 год. > 5 до 8.5 год. > 8.5 год.	2,75 3,52 4,07	3,06 3,93 4,47
ЕВРО	<= 5 год. > 5 до 8.5 год. > 8.5 год.	3,50 4,03 4,43	3,84 4,37 4,79

Премии за осигурување

Државите потписнички на аранжманот кои обезбедуваат финансиска поддршка на извозот преку директно кредитирање, рефинансирање, извозно осигурување и гаранции, пресметуваат премија за ризик која не е пониска од минимум репер премијата (МРП) што се

утврдува за секоја земја увозник зависно суверениот ризик и ризикот на земјата.

Под суверен ризик се подразбира кредибилитетот на државните органи, претставени преку Министерство-то за финансии или Централната банка.

Доколку финансиската поддршка на извозот се обезбеди во форма на кредитирање или рефинансирање, задолжително се применуваат одредбите за долна граница на каматни стапки, кои што се познати како комерцијални референтни каматни стапки (**Commercial Interest Reference Rates CIRRs**)

Ризик на земјата преставува проценка за тоа дали една земја и во иднина ќе може да го сервисира својот надворешен долг. Ризикот на земјата се состои од 5 елементи и тоа:

1. општ мораториум на отплатите на надворешниот долг, прогласен од страна на владата или овластена владина институција на земјата на увозникот/корисникот на кредитот/гарантот;
2. политички настани и/или економски тешкотии кои потекнуваат надвор од земјата-членка на аранжманот или законски/административни мерки преземени надвор од земјата-членка на аранжманот, а кои го спречуваат или го одложуваат трансферот на средствата уплатени за сметка на кредитот;
3. законски одредби усвоени од земјата на увозникот/корисникот на кредитот/гарантот, со кои отплатата во домашна валута се прогласува за валиден начин на отплата на странски кредити, игнорирајќи го фактот дека, како резултат на промените на девизните курсеви, можно е таквите отплати, кога ќе се конвертираат во валутата на кредитот, повеќе не го покриваат износот на реалниот долг, односно износот на денот на користењето на кредитот;
4. било која друга мерка или одлука на странска влада, којашто ја спречува отплатата на кредитот; и
5. случаи на виша сила надвор од земјата-членка на аранжманот, како што се војна (вклучително граѓанска војна), експропријација, револуција, граѓански немири, временски непогоди, поплави, земјотреси, вулкански ерупции, нуклеарни инциденти и слично.

³ CIRR е фиксен за сите валути кои учествуваат во Аранжманот. CIRR се утврдува на 15 од секој месец. CIRR за периодот од 15 јуни 2003 година до 14 јули 2003 година е прикажан во табелата (претходните месечни стапки се прикажани во втората колона).

⁴ Почнувајќи од 15 март 2003 година, Швајцарија го прифати three-tier CIRR системот.

Нивото на МРП се определува така да го одразува ризикот на земјата, утврден според Квантитативниот модел за оценка на ризиците на земјите (Quantitative Country Risk Model)⁵. Овој модел се базира на три групи на индикатори на ризик:

1. *претходни искуства со одредена земја: историските податоци за тоа како таа земја ги отплаќала своите кредитни обврски спрема земјите - членки на аранжманот; посебно внимание се обрнува на земјите на коишто им било одобрено репрограмирање на нивните обврски кон Парискиот клуб на доверители, при што се следи како тие ги исполнуваат своите обврски после утврдената пресечна дата на репрограмот; исто така се зема предвид и исполнувањето на обврските кон другите меѓународни финансиски организации*
2. *финансиската состојба на земјата: се проценува врз основа на индикаторите на ликвидноста (како што е на пример односот помеѓу надворешните краткорочни обврски и девизните резерви), индикатори на солвентноста (како што е на пример односот помеѓу долгорочните обврски и БДП), индикатори на чувствителноста на кризни ситуации (диверзификација на извозот и слично)*
3. *економската состојба на земјата: се користат индикатори за тековното остварување на економската, фискалната и монетарната политика, како и структурни индикатори од долгорочна природа преку кои се мери потенцијалот за економски растеж (ниво на доходи, стапка на домашно штедење, стапка на економски пораст) и мерки за степенот на диверзификација на националната економија*

Методологијата на моделот вклучува низа различни чекори, вклучувајќи проценка на трите групи на индикатори, како и комбинација на флексибилни пондери со кои се дава специфична тежина на одредените индикатори во рамките на групите, како и на групите во рамките на моделот како целина.

Врз основа на резултатите, односно оценката на ризиците, земјите се делат во 7 ризични категории, означени со бројки од 1 до 7, при што секоја наредна група значи и повисок ризик на земјите. Земјите - членки на аранжманот се согласни дека квантитативниот резултат добиен преку моделот може да биде коригиран врз основа на квалитативни оценки и други ризични фактори кои што не се внесени во моделот, при што се добива конечна оценка и класификација на ризикот на одредена земја.

Табела 2:

Класификација на ризиците на земјите членки на аранжманот (4 април 2003 година)

Земја	Ризична категорија
Албанија	7
Аргентина	7
Ерменија	7
Бугарија	5
Босна и Херцеговина	5
Полска	2
Македонија	7
Хрватска	4
Чешка	2
Естонија	3
Кина	2
Куба	7
Унгарија	2
Латвија	3
Словенија	2
Србија и Црна Гора	7
Русија	5

Извор: www.oecd.org

2. Правила на Бернската унија

Бернската унија (Меѓународна унија на кредитни и инвестициони осигурувачи) е меѓународна асоцијација на институции кои се занимаваат со осигурување на кредити и инвестиции од комерцијални и некомерцијални ризици. Основана е во 1934 година од четири членки од Франција, Италија, Шпанија и Обединетото Кралство, а денешното членство вклучува 50 членови и посматрачи од 40 земји во светот. Членки на Бернската унија се институции кои во рамките на своите земји, но и меѓународно имаат големо значење за поддршката на извозот и странските инвестиции. Без активното вклучување на членките на Бернската унија, скоро и да не е можно обезбедување на финансиски извори за реализација на меѓународни проекти од било кој обем, особено во земјите во развој. Бернската унија игра централна улога во светската трговија, во поглед на извозот и странските инвестиции.

Статутот на Бернската унија утврдува дека нејзината основна мисија е да работи кон реализацијата на следните цели:

- *меѓународно прифаќање на единствени принципи за осигурување на извозни кредити, воспоставување и одржување на дисциплина и хармонизација во поглед на условите за кредитирање на меѓународната трговија;*
- *меѓународна соработка во поттикнувањето и создавањето на поволна инвестициона клима,*

⁵ Поширока елаборација на моделот види во "Финансирање на економскиот развој и извозот" Наумовски, Манаковски, Бислимовски, Петрушев, - Издание МБПР, 2000 година

развој и одржување на единствени принципи за осигурување на странски директни инвестиции;

- *обезбедување размена на информации, помош, знаење и совет во врска со комерцијалните и политичките ризици кои се иманентни за осигурувањето на извозните кредити, политичките ризици иманентни за осигурувањето на странските директни инвестиции и други прашања поврзани со наведената проблематика.*

Правила за условите на извозните кредити

Основата на овие договори се состои во утврдување на 7 категории на стоки и услуги, за кои се утврдуваат правила по 5 различни основи, и тоа:

- *Дефинирање на стоките и услугите кои спаѓаат во одредена категорија;*
- *Почетен момент на кредитите;*
- *Рокови на отплата;*
- *Авансно плаќање - учество на корисникот на кредитот;* и
- *Динамика и структура на отплата*

Дефинирањето на почетниот момент на извозните кредити е битно поради пресметување на максимално можните рокови за извозни кредити за секоја од 7-те категории на стоки или услуги. Под почетен момент се смета моментот на преземањето на стоките/услугите од страна на купувачот, кое може да биде физичко преземање или преземање на документи со кои се стекнува титулар над стоките/услугите.

Кога станува збор за роковите на отплата, се мисли на максималните можни рокови за отплата на извозните кредити. На состанокот на Комитетот за осигурување на кредити за извоз одржан во април 1994 година, договорени се следните дефиниции на роковите коишто ќе се однесуваат на различните форми на финансиска поддршка на извозот:

- *Краткорочни кредити - се однесува на кредити до 1 година; и*
- *Среднорочни кредити се однесува на кредити над 1 година, при што е договорено дека повеќе не е потребно да постои формална разлика меѓу среднорочни и долгорочни кредити. Доколку во одредени случаи сепак се јави потреба да се изврши таква дистинкција, тогаш под долгорочни кредити се подразбираат кредити над 5 години;*

Под авансно плаќање се подразбира дел од вредноста на испорачаните стоки/услуги кој не може да се кредитира, односно дел кој купувачот го плаќа како учество, додека под динамика и структура на отплата се мисли на начинот, условите и динамиката на амортизацијата на извозните кредити.

Иднината на извозното осигурување

Во последните десетина години од XX век, извозното осигурување забележа драстични промени чија дви-

жечка сила беа процесите на глобализација, интензивирањето на прекугранична конкуренција и развојот на информатичките технологии. Голем број на државни агенции за извозно осигурување го приватизираа краткорочното осигурување од комерцијални ризици, а некои дури и краткорочното осигурување од политички ризици. Тоа се должи првенствено на зголемениот капацитет на приватните осигурители за прифаќање на извозно осигурување од комерцијални ризици, како и зголемената експертиза, обемот и квалитетот на расположивите информации кои овозможуваат приватниот сектор полесно да навлегува и во сферата на осигурувањето од некомерцијални ризици, традиционално државен монопол.

Голем број на државни агенции за извозно осигурување го приватизираа краткорочното осигурување од комерцијални ризици, а некои дури и краткорочното осигурување од политички ризици. Тоа се должи првенствено на зголемениот капацитет на приватните осигурители за прифаќање на извозно осигурување од комерцијални ризици, како и зголемената експертиза, обемот и квалитетот на расположивите информации кои овозможуваат приватниот сектор полесно да навлегува и во сферата на осигурувањето од некомерцијални ризици, традиционално државен монопол

Големо влијание врз извозното осигурување имаа и финансиските кризи кои ги погодија земјите во развој во втората половина на 90-те години (Мексико, Русија, "азиските тигри"). Иако од денешна гледна точка кризата е надмината, останува фактот дека за да се спречи настанување на слични кризи во иднина, земјите мора да поминат низ многу тешки структурни промени и прилагодувања. Без тоа, тие ќе се соочат со ограничен пристап кон меѓународните пазари на капитал, поради зголемената ризичност од инвестирање.

Структурните промени треба да ја обезбедат потребната економска и правна рамка за експанзија на приватното инвестирање. Меѓутоа, за добро функционирање на пазарните економии е потребно многу повеќе од добри закони и регулатива потребна е конзистентна и доследна примена на тие закони и регулатива, без исклучок. Болните и тешки искуства на некои земји, покажаа дека доколку се исфорсира приватната иницијатива без претходно создавање на сите неопходни предуслови, неминовно е настанувањето на тешкотии и големи загуби, непродуктивни инвестиции, загуби на капитални, материјални и човечки ресурси, фрустрации и страв на останатите приватни инвеститори, како и ограничен пристап кон меѓународните извори на финансирање. На тој начин, како што истакнува претседателот на Светската банка Wolfenson, "приватната иницијатива се претвора во дренажа која ги одлева скапоцените економски ресурси, наместо да биде моторна сила на економскиот раст".

УПРАВУВАЊЕТО СО РИЗИЦИТЕ КАКО СЕГМЕНТ НА КОРПОРАТИВНОТО УПРАВУВАЊЕ

Иако сегментот на управувањето со ризиците е само парцијално споменат во “Белата книга за корпоративно управување во Југоисточна Европа”, тој претставува исклучително важен сегмент кој заслужува да биде поопширно презентиран, со што преку одделни трудови во иднина ќе се надградува материјата за корпоративното управување содржана во споменатата книга

М-р Маја Штериева е родена 1970 година во Скопје, каде и го завршила своето образование. Магистрирала на Економскиот факултет во Скопје, насока Монетарна економија, на тема “Управување со средства и извори на средства на финансиските институции” со посебен осврт на Република Македонија. Учесувала на бројни семинари во земјата и странство од областа на финансиите, посебно управувањето со ризици и работењето со хартии од вредност. Во 2000 година престојувала во САД на специјалната програма за управување со ризици преку “Georgetown University” Вашингтон. Од 1993 година работи во Комерцијална банка АД Скопје, започнувајќи како девизен дилер, потоа во делот за работа со хартии од вредност и како самостоен координатор на Секторот за деловна политика. Во моментот е Раководител на Секторот за управување со ризици.

Директен повод за да се направи осврт на поврзаноста на управувањето со ризиците и корпоративното управување, или, пак, воопшто да се напише нешто за корпоративното управување, претставува националната промоција на “Белата книга за корпоративно управување во Југоисточна Европа” на ОЕЦД што беше извршена во текот на месец Јуни.

Иако сегментот на управувањето со ризиците е само парцијално споменат во оваа Бела книга, тој претставува исклучително важен сегмент кој заслужува да биде поопширно презентиран, со што преку одделни трудови во иднина ќе се надградува материјата за корпоративното управување содржана во споменатата книга.

Во текот на изминатиот транзиционен период во Македонија, како и во поголемиот број на земји во транзиција се констатираше дека постојат значителни проблеми во финансиското известување, кое од своја страна претставува основа на правилниот развој на корпоративното управување. Како што тоа е презентирано во споменатата Бела книга, “транспарентноста и објавувањето на податоци се централниот столб на ефикасното корпоративно управување и функционирање на пазарот на капитал. Доколку немаат пристап до редовни, навремени, сигурни и споредливи информации, инвеститорите нема да бидат во можност да ги оценуваат перспективите на корпорациите и да донесуваат информациски поткрепени инвестициски одлуки и одлуки за гласање. Оваа состојба резултира во повисока цена на капиталот и понеквалитетна алокација на ресурсите на пазарот”.

Но, искуствата покажуваат дека транспарентноста и објавувањето на податоците може целосно да бидат прифатени како концепт од страна на менаџментот на компаниите, но само по себе тоа да не е доволно, доколку тие податоци не се реална слика на состојбите. Овој проблем на управувањето со ризиците, поточно ризикот на придржување кон законската и интерната регулатива индиректно ја поткопува основата на корпоративното управување во сферата на транспарентноста и објавувањето на податоците. Ова е проблем кој што не ги обременува само земјите во транзиција, туку и развиените западни економии на земјите од Европската Унија и САД. Конкретен доказ за ова претставуваат случаите на Enron, Worldcom и HealthSouth. Кај сите овие случаи се наметнува прашањето “Кои беа основните недостатоци во интерните контролни процедури кои доведоа до неефикасност на поставениот систем на корпоративно управување?” И како што излегува деталите за овие скандали на виделина, така стануваше јасно дека проблемот цело време се криел во системот на интерни контроли и управување со ризиците. Оттука, се поставува прашањето зошто тогаш, најголемиот број написи за овие случаи беа посветени на корпоративното управување и сметководствените проблеми? Одговорот објаснува дека сите овие компании “го губеа тлото под нозете”, основата на ефикасното корпоративно управување, односно интерните контроли и етичката граница која не смее да се надмина.

Една од дефинициите за интерна контрола, како механизам на управувањето со ризиците,

* Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги преставуваат ставовите на министерството за финансии

претставува дефиницијата дека тоа е процес кој се остварува од страна на управниот одбор на компанијата, менаџментот и останатите лица со посебни права и одговорности, со цел да се оствари разумно уверување дека е постигната:

- *Ефективност и ефикасност на операциите;*
- *Финансиско известување доволно квалитетно да може да се одлучува врз база на истото; и*
- *Усогласеност и почитување на законските и останатите акти.*

Со цел управувањето со овој вид ризик, од аспект на корпоративното управување да се постави на здрави основи, од менаџерите се очекува најмалку еднаш во годината настрана од своите секојдневни обврски, да извршат сопствена процена на ризикот и контролните механизми во рамките на сопствените овласувања и одговорности. Секој менаџер треба да ги преоцени тековните и планираните промени, идентификацијата на ризиците, определување на соодветни контролни механизми со кои ќе се ублажи ризикот, поставување на ефективни мониторинг процеси и евалуација на ефикасноста на тие контроли. Понатаму, менаџерите треба да известат за своите наоди до повисокото менаџерско ниво, се до генералните или извршните директори. Краен резултат е покривање на целокупната организациона структура од базата кон врвот, се додека не се постигне крајниот ефект, односно известување на Одборот за ревизија и Управниот Одбор.

Во светската практика, кај банките се среќаваат случаи каде менаџментот јавно ги објавува наодите од сопствената оценка на ефективността и ефикасноста на контролите во финансиското известување, а екстерните ревизори се должни да го атестираат овој наод на менаџментот. На тој начин, овој процес им помага на менаџерите да воспостават меѓусебна комуникација и комуникација со генералните директори и Управниот одбор за динамичките прашања кои влијаат на изложеноста на ризик, “апетитите” за ризична изложеност, како и контролите низ компанијата.

Оцената на ризикот на ваков начин претставува корисна алатка во проценувањето на успешноста на одделни видови на производи и услуги кои ги нудат компаниите или банките, во моменот на разработувањето на бизнис стратегиите. Од исходот на ова мрежно оценување на ризикот, кое обезбедува покривање на сите одделни сфери во работењето, зависи и конечната одлука во кој правец ќе се насочат конкретните основни правци на стратешкото планирање. За жал, практиката покажува дека оценувањето на ризикот е малку присатна активност во компаниите и тоа гледано во светски размери. Така, одредени анкети спроведени во САД покажуваат дека 45% од анкети-

раните директори на компании се изјасниле дека немаат формален процес на идентификација на ризиците во работењето. Иако во Македонија не е спроведена ваква анкета, многу е голема веројатноста дека овој процент е многу поголем. Впрочем, тоа го покажуваат податоците за финансиското работење на македонските компании и нивото на неликвидност и финансиска недисциплина во Република Македонија. Не е потребно да се оди далеку, доволно е да се појде од висината на неплатените обврски кон банките, каде како образложение за неисполнување на обврските се наведуваат раскинувањата на договорите за испорачка, различни наизглед “банални” оперативни ризици (непристигната сировина, преголема залиха на увезени трговски стоки како резултат на лоша процена на апсорбционата моќ на домашниот пазар), лоша усогласеност на валутната структура на приливи и одливи (наплата во една валута, аплаќање во друга) и слично.

Транспарентноста и објавувањето на податоци се централниот столб на ефикасното корпоративно управување и функционирање на пазарот на капитал. Доколку немаат пристап до редовни, навремени, сигурни и споредливи информации, инвеститорите нема да бидат во можност да ги оценуваат перспективите на корпорациите и да донесуваат информациски поткрепени инвестициски одлуки и одлуки за гласање. Оваа состојба резултира во повисока цена на капиталот и понеквалитетна алокација на ресурсите на пазарот

Во такви услови, се поставува прашањето, колку вреди што банките имаат формални механизми на управување со ризиците кои во одредени случаи се разбрани и применети ефективно и ефикасно, доколку немаат бонитетни комитенти со кои ќе соработуваат. За среќа, законската регулатива во банкарскиот систем на Македонија е сосема јасна во третманот на ризиците и нивното обезбедување и барем овој сегмент е еден оние каде имаме нешто поуспешно управување со ризиците. Сите пропусти во оваа област имаат субјективен карактер и може да бидат предмет на долги дебати и елаборации.

Ако се продолжи со останатите аспекти на ризиците и нивното влијание на корпоративното управување, неизбежно е да се спомене дека иако од директорите не се очекува да ги познаваат сите детали и поединости во работењето, ниту да прават надзор на секоја поединечна трансакција, тие сепак ја носат одговорноста за одлуките донесени во поглед на степенот на ризик кој една компанија ќе го превземе и мониторингот кој ќе се постави за надгледување на ризиците. Не-

прифатливо е целосно префрлување на одговорноста за одредени активности само на непосредните извршители, без при тоа дел од одговорноста да ја поднесе менаџерот одговорен за одреден делокруг на работење. Ова е особено нагласено кога станува збор за нарушување на контролните процедури или прекуршување на законитоста во случаи кога за тоа бил запознаен одговорниот менаџер.

Искуствата покажуваат дека транспарентноста и објавувањето на податоците може целосно да бидат прифатени како концепт од страна на менаџментот на компаниите, но само по себе тоа да не е доволно, доколку тие податоци не се реална слика на состојбите

Интерните контроли мора да кореспондираат со нивото на ризикот и сложеноста на компанијата. Една од обврските на менаџментот која го поддржува релизирањето на овој концепт на интерни контроли претставува надзорот во остварувањето на интерната контрола, така што менаџерите можат со разумно уверување и голема доза на сигурност да очекуваат дека нивните налози се спроведуваат. На нив останува одговорноста дека во работниот процес ќе ангажираат поединци менаџери кои имаат сопствен интегритет да се придржуваат кон инструкциите на менаџментот (работоводниот органи и управниот одбор), да обезбедат законитост во работењето, да одлучуваат врз основа на сигурни податоци и што е најважно да бидат компетентни. Кон ова може да се додаде дека е препорачливо како и за се останато, во смисла на евидирање на процедури и постапки, периодично да се врши преоценка на работењето на менаџерите, да се испитаат иницијалните проценки за нивните индивидуални квалитети.

Во светската практика, кај банките се среќаваат случаи каде менаџментот јавно ги објавува наодите од сопствената оценка на ефикасноста и ефикасноста на контролите во финансиското известување, а екстерните ревизори се должни да го атестираат овој наод на менаџментот

Управувањето со ризикот во обезбедување на законитост во работењето и почитување на интерните акти е процес кој мора да се координира на неколку нивоа во рамките на организациите. Во секоја контролна функција или процес на надгледување на одредени активности постојат заеднички елементи за успешно обезбедување на законитоста и примена на интерните акти. Иако диверсификација на производите и услугите, обемот и бизнисот на една организација влијаат на специфичните аспекти на управувањето и остварувањето на ефикасен процес на интерна контрола,

заедничките елементи се нешто што се однесува за сите и потребно е да постои во секој систем.

Одговорности на управниот одбор и менаџментот

Управниот одбор и менаџментот неможат да ги делегираат одговорностите за системот на обезбедување на законитост во работењето и придржување кон интерните акти на компанијата. Јасно е дека одредени активности во оваа сфера се пренесуваат на пониското ниво на менаџери во компанијата, но со тоа не се ослободува менаџментот и управниот одбор од одговорноста за дизајнирање и обезбедување на ефективност и ефикасност на системот. Овие органи се обврзани да побараат и обезбедат периодични извештаи за примената и придржувањето кон законската регулатива и листа на проблеми кои се јавуваат во тој процес. На сличен начин може да се провери и придржувањето кон интерните акти и процедури, како чекор кон обезбедувањето на законитоста. Управниот одбор треба да обезбеди идентификување на слабостите во придржувањето кон регулативата и да превземе иницијатива за навремено реагирање со цел да се постигнат усогласувања со законската регулатива. За таа цел треба да биде сигурен дека претходно споменатата мрежа на контрола на ризикот, која се протега и во хоризонталната и во вертикалната организација на управувањето со ризиците е адекватно поставена и правилно функционира. Како илустрација за тоа повторно можат да послужат банките, каде основата на управувањето е поставена од врвот кон базата, но при тоа мрежата на управување со ризиците е целосно префрлена преку сите сегменти на работењето. На пример, за разлика од топ менаџментот кој самостојно ја сноси одговорноста за глобалниот правец на одлучување во поглед на ризиците, тој не може до крај да го проверува ризикот до најниското ниво на работење. Но, затоа е должен да постави систем така што и благајникот кој работи со клиенти, и лицата во интерна контрола и ревизија, правникот кој во суд води одреден спор во име на банката или вработените во маркетинг кои развиваат нови производи ќе бидат адекватно поврзани и ќе формираат единствена целина во процесот на управување со ризикот. Таа целина се постигнува со информациско отворено поврзување и адекватно лоцирање и делегирање на правата, обврските и одговорностите за реализација на правилата и процедурите.

Структура

Функцијата на заштита на законитоста и придржување кон регулативата варира во зависност од големината и комплексноста на организацијата. Но, лицата кои се одговорни за придржување кон регулативата и управување со ризикот треба да имаат пристап до сите нивоа на извршување. Една од предностите на постоењето на независна контрола на придржувањето кон законската регулатива и управувањето со ризиците е создавањето на независно мислење и согледување на слабостите,

кои во рамките на одделните организациони делови не може да се идентификуваат. Лицата одговорни за придржување кон законската регулатива претставуваат продолжена рака на менаџментот, управниот одбор и одборот за ревизија преку креирањето на непристрасен став кон проектите и производите кои се воведуваат во одделни делови на компаниите или банките. Тоа потекнува од таму што тие се растеретени од определбата за воведување на одреден производ "по секоја цена" и можат пообјективно да согледаат каде ќе се јави судир со законската регулатива или ќе се предизвика поголема изложеност на ризик.

Опсег на контролата на придржување кон законската регулатива

Лицата одговорни за контрола на законитоста и придржување кон законската регулатива се должни да изработат годишен план на активности, во кој ќе ги изнесат своите приоритети, планираниот мониторинг процес и нивната реализација. Новите закони, нововведените законски одредби, како и измените на постојните закони треба да бидат предмет на соодветна оценка од аспект на примената и ефектите кои ги произведуваат за компанијата. Последователно на тие промени се врши измена на интерната регулатива и политики, а во подобро организираните компании се спроведуваат и обуки на вработените кои во зависност од обемот и тежината на измените може да бидат еднодневни или подолготрајни.

Во оние области во кои законски предвидените казни и мерки кои се изрекуваат имаат поголема тежина, се врши претходна анализа на усогласеноста, се утврдуваат наодите за неусогласеност, мерките кои треба да се превземат и се врши понатамошно известивање. Во таа смисла, за сите отстапувања од законската регулатива кои се неприфатливи и можат да имаат значајни последици по компанијата или банката се информира менаџментот и секако Управниот одбор. Лицата кои се одговорни за усогласеноста со законската регулатива задолжително се вклучуваат во надзорот на корективните активности и од своја страна тие вршат проверка на планираните активности за усогласување, општите плански активности зацртани пред воведувањето на законската измена и ефектите кои тие ги произведуваат.

Надзор на усогласеноста со законската регулатива

Интерната ревизија треба да спроведува свој независен преглед на ефективностa и ефикасноста на работењето на деловите кои се грижат за усогласеноста со законската регулатива. Тоа треба да вклучува активности кои ќе создадат уверување на интерната ревизија дека во извештаите за усогласеност со законската регулатива се презентирани точни податоци, квалитетни информации, дека постои адекватна обука на вработените и дека се превземаат промптни корективни мерки. Интерната ревизија е сосема независна од функцијата на контрола на усогласеноста со регулативата, што

е резултат, пред сè, на примената на принципот на двојна контрола, но и одредени организациони решенија. На пример, често решение кое особено се среќава во банките во САД е дислоцирањето на лицата одговорни за усогласеност со законската регулатива по секторите за кои работат и со чија регулатива се занимаваат, со што може да се јави опасност од вклучување на субјективност и пристрасност како резултат на поврзаноста на вработените. Со дополнителната интерна контрола се проверува целосното придржување кон обврските кои ги имаат лицата одговорни за усогласеност со законската регулатива.

Наместо заклучок, следуваат препораките за:

- *управните одбори - вистинската одговорност на Управниот одбор во обезбедување на ефикасност во управувањето со ризиците се рефлектира на целокупниот процес на управување со компанијата или банката, и ја покажува успешноста во корпоративното управување.*
- *работоводните органи и топ менаџментот - само со обезбедување на ефективно и квалитетно известување и објавување на информациите во рамките на компанијата или банката, како и со одржување на високи морални и етички стандарди (посебно од аспект на интерно прикривање на информации) може квалитетно да се управува со ризиците.*

Во постојните услови кои преовладуваат во Македонија, не може да се каже дека има високо ниво на квалитетно управување со ризиците, како сегмент на корпоративното управување. Во реалниот сектор тоа е минимално, но чекор напред претставува фактот што во банките, тоа е поставено на релативно задоволително ниво

Во постојните услови кои преовладуваат во Македонија, не може да се каже дека има високо ниво на квалитетно управување со ризиците, како сегмент на корпоративното управување. Во реалниот сектор тоа е минимално, но чекор напред претставува фактот што во банките, тоа е поставено на релативно задоволително ниво. За жал, инцидентни случаи на непридржување кон законската регулатива во одредени банки ставаат дамка на целиот сектор, што од своја страна го доведува во прашање основниот концепт. Во крајна линија не е важно дали зборуваме за реалниот или финансискиот сектор, за котирувани или некотирувани компании, проблемите кои се јавуваат од недостатоците во квалитетното управување со ризиците, а оттаму целокупното корпоративно управување оставаат трајни последици по работењето на компаниите, нивниот имиџ, но и по целокупното живеење и однос кон домашните субјекти.

ФИСКАЛНАТА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА КАКО ДЕЛ ОД ОПШТИТЕ ПРОЦЕСИ НА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈАТА

Независно од причините, децентрализацијата - пренесувањето на фискалните, политичките и административните надлежности на пониските нивоа на власт - се случува насекаде со различно темпо и на различен начин

М-р Снежана Костадиновска-Милошеска е асистент на Економскиот институт во Скопје. Дипломирала и магистрирала на Економскиот факултет во Скопје. Родена е во 1961 година во Кичево. Специјалност и се јавните, посебно локалните финансии, макроекономијата и финансиските пазари и институции. Има објавено повеќе трудови во домашни списанија. Учествува во изработка на неколку научно-истражувачки проекти.

1. Општи констелации

Типично пост-Бретон-Вудската ера го разви пристапот според кој нагласена улога треба да се даде на централните власти, со цел развојните ефекти да се променат драматично. Постоеше убедување дека во осиромашените земји, најсоодветен начин за генерирање и инвестирање во оскудните фондови во функција на развојот, конзистентен со макроекономската стабилност, се националните планови и програми.

До средината на 90-тите години, ова беше главна порака не само за Бретон-Вудските институции - Меѓународниот Монетарен Фонд и Светската Банка, туку и за останатите мултилатерални и многу билатерални институции. Како резултат на ваквата политика беше остварен одреден прогрес но со одредени недостатоци, кои се однесуваа на еколошки штети, губење на цивилните слободи, корупција и многу малку информации за локалните јавни услуги-чистата вода, здравствената заштита, образованието, социјалната заштита, како и дискусии за намалување на сиромаштијата. Ова беа недостатоци во ера кога централната власт се прошири енорно¹.

Сега, убедувањата околу тоа што е важно во постигнувањето на развојните цели е променето, во некои земји и драматично. Светската банка во својот Извештај за влез во 21-от век, нагласува дека покрај глобализацијата, локализацијата - желбата за само-определување и деволуцијата на моќта - е главна "светска обликувачка сила во која развојот ќе се дефинира и имплементира" во првата декада на овој век. Во извештајот се потврдува дека "дефинирањето на силите за глобализација и локализација" кои на прв поглед се чини дека се контрадикторни, често произлегуваат од исти фактори и се потхрануваат еден со друг.

Процесот на децентрализација добива поголемо внимание во 90-тите години. Причините за појава и ескалација на феноменот се повеќестрани и бројни. Во некои западни земји, преиспитувањето на постоечкиот систем на фискални односи меѓу различните нивоа на власт произлезе од барањето на одредени региони (како на пример во Канада и Германија). Во рамките на Европската Унија, тоа произлезе од политичките дебати што се водеа помеѓу земјите членки, а во врска со функциите што треба да ги извршува Унијата. Во земјите во транзиција по распадот на централистичките системи требаше да се воспостават нови системи на фискален федерализам. На децентрализацијата во овие земји се гледа како на клучна димензија за национална транзиција од командна во пазарна економија. Оттука, реформите во односите меѓу централните и локалните власти се од посебно значење. Реструктурирањето на овие односи е од есенцијално значење заради тесната поврзаност на ова клучно политичко прашање со ефикасната ресурсна мобилизација, приватизацијата, социјалната сигурност и стабилизацијата во овие земји. И во неколку земји во развој фискалниот федерализам посебно се разгледуваше од аспект на неговата компатибилност со макроекономската стабилизација (како на пример Аргентина, Бразил, Индија).

Како и да е, независно од причините, децентрализацијата - пренесување на фискални, политички и административни надлежности на пониските нивоа на власт - се случува насекаде со различно темпо и на различен начин. Овој светски тренд е базиран на општоприфатениот принцип на субсидијарност и на сфаќањето дека тој резултира со подобрена ефикасност во обезбедувањето на јавните услуги, односно со поефикасна алоакција на ресурсите во економијата.

* Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги преставуваат ставовите на министерството за финансии

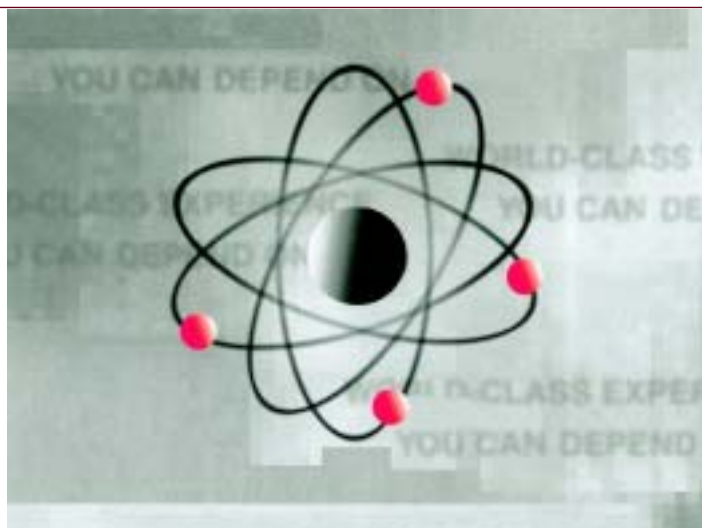
1 Според: Robert D. Ebel and Serdar Yilmaz, 2002, "On the Measurement and Impact of Fiscal decentralization", IMF, p. 2.

2. Модалитети / градации на децентрализацијата

Самата дефиниција за децентрализацијата упатува на комплексноста на поимот, односно на мултидимензионалните аспекти кои произлегуваат од овој феномен. Децентрализацијата не се дефинира лесно. Таа може да зазема повеќе форми и димензии. Бројни институционални реструктурирања се опфаќаат под оваа ознака или пак неколку варијанти функционираат во исто време во една земја, дури и во посебен сектор. Оттука, се наметнува потреба од внимателност и нужно разграничување на неколкуте модалитети / форми на децентрализацијата. Главно се прават разлики помеѓу деконцентрацијата, делегирањето и деволуцијата. "Децентрализацијата" која се случува во многу унитарни земји е всушност деконцентрација. Освен тоа, деконцентрацијата може исто така да постои за некои функции во федералните земји каде централните власти одржуваат силен интерес за осигурување на обезбедувањето на тие услуги. Централно прашање за делегирањето и деволуцијата, како форми на децентрализацијата е балансирањето помеѓу централните и локалните интереси. Деволуцијата е почеста форма на децентрализацијата. Таа се однесува на ситуација во која централната власт пренесува некои овластувања за одлучување, финансирање и управување на квази-автономните единици од локалната власт.

Освен оваа градација, во теоријата за управувањето се разликуваат пет видови или аспекти на децентрализацијата. Првиот аспект/тип - т.н. структурна децентрализација - се однесува исклучиво на бројот на телата на власт; децентрализација според обемот на прашањата за кои субнационалните власти можат да одлучуваат автономно; ресурсна децентрализација - според тоа како владините ресурси се дистрибуираат помеѓу нивоата на власт; изборна децентрализација според тоа дали се бираат локално пониските нивоа на власт или се назначуваат од централната власт; и институционална децентрализација, според тоа со колкав степен се формализирани правата и процедурите на субнационалните власти во процесот на централното одлучување.

Во каква и да е форма, процесот на пренесување на надлежности помеѓу различни тела на власт е задолжително поврзан со неколку инструменти од фискалната, политичката и економската сфера. Всушност овој факт го дефинира обемот до кој структурата на односите се деконцентрирани, делегирани или деволвирани. Фискалната децентрализација - кој и какви даноци поставува, кој какви расходи прави и како се поправа било каков дебаланс - прашања кои се особено нагласени во најновите дискусии во многу земји, се прашања кои исто така индицираат на основните прашања што се однесуваат на политичката и админис-

тративната децентрализација. Затоа денес често се употребува општиот термин децентрализација, подразбирајќи под тоа и фискална и политичка и административна децентрализација, а на овие аспекти се гледа само како на една страна или дел од комплексниот феномен на децентрализацијата.

Во кратки црти, би можело да се каже дека без оглед на основата и мотивот за децентрализација, таа е препорачлива за поголеми, поразвиени и похетерогени земји и за земји во кои има внатрешни природни и други диспаритети

Иманентната комплексност на процесот на децентрализација бара огромна умешност од политичарите при неговото моделирање за едновременно осигурување на стабилност, ефикасност и праведност на економскиот систем. Така, добро моделирана децентрализација може:

- да ја демократизира земјата, со тоа што процесот на одлучување го прави поблизок до луѓето;
- да ја зајакне ефективностa и одговорноста за испораката на услугите;
- да го унапреди економскиот развој; и
- да служи како потенцијална алатка за намалување на сиромаштијата.

Истовремено, децентрализацијата во секоја земја е предиспонирана од политичкиот систем, од географската големина, од културните и историските традиции, од економската развиеност итн.

2 Принципот на субсидијарност се дефинира најдобро во членот 4 од Европската Повелба за локална самоуправа, според кој "јавните надлежности би требало да се извршуваат/преферираат од оние власти што се најблиски до граѓаните". Тој стана главна референца и беше експлицитно инкорпориран во Мастришкиот Договор при дебатите за институционалното поставување на Европската Унија, кон крајот на 80-те.

Инаку, во кратки црти, би можело да се каже дека без оглед на основата и мотивот за децентрализација, таа е препорачлива за поголеми, поразвиени и похетерогени земји и за земји во кои има внатрешни природни и други диспаратети.

Фискалната децентрализација се дефинира како процес на пренесување на приходни и расходни надлежности, меѓу различните нивоа на власт, но и одредена автономија и во приходните и во расходните надлежности.

Учествата на субнационалната потрошувачка во вкупната јавна потрошувачка или на субнационалните приходи во вкупните јавни приходи се земаат како главни децентрализациони индикатори, иако како такви имаат релативно значење за субнационалните власти во вкупниот јавен сектор и неговите промени со текот на времето. Ова е впрочем само еден елемент од феномен фискална децентрализација. Мултидимензионалноста бара комплексни и сложени индикатори. Овие индикатори би требало да се комбинираат со субнационалната автономија и дискреција над расходните и приходните работи во конкретна земја. Имено, фискалната децентрализација бара охрабрување на луѓето да партиципираат и влијаат на јавните одлуки во конкретната заедница. Ова, впрочем ги рефлектира главните карактеристики на фискално децентрализираните системи а тоа се: постоење на бирани локални совети, локално одобрувани буџети, локални капацитети за позајмување и капацитет на локалната власт да собира даноци. Базично барања за ефикасна и ефективна локална власт е "компарирачкиот принцип"³. Расходните надлежности би требало да се одмеруваат со приходните ресурси, приходните капацитети би требало да се одмеруваат со политичката отчетност и користа би требало да се одмерува според финансиите.

Светскиот тренд на децентрализација е базиран на општоприфатениот принцип на субсидијарност и на сфаќањето дека тој резултира со подобрена ефикасност во обезбедувањето на јавните услуги, односно со поефикасна алоакција на ресурсите во економијата

Оттука, базично правило за ефикасно расходно пренесување е пренесување на било која функција на пониските нивоа на власт конзистентно на неговите перформанси за ефикасност. Искуството покажува дека наспроти овие добивки има локални варијации во вкупсовите и во трошоците при извршувањето на локални-

те јавни активности. Спротивно, за услугите што треба да се обезбедуваат централно нема разлики во побарувачката кај различни локални единици. Затоа, најчесто се изведува заклучок дека скоро сите јавни услуги (со исклучок на националната одбрана, надворешната политика, и неколку други) би требало главно да се обезбедуваат на локално ниво, со локални одлуки за тоа кои услуги ќе се обезбедуваат, за кого и во кој квантитет и квалитет и со локално даночно плаќање за тие услуги. Во пракса, иако има типично локални функции (како на пример одржување на улици), алокацијата на функциите кон локалните власти варира од земја до земја.

Во секој случај, битната економска улога на локалните власти е да ги обезбедуваат за локалното население оние јавни услуги за кои тоа сака да плаќа. Локалните власти би требало да се отчитуваат кај своите граѓани за овие свои активности. Во однос на овој услов, локалните финансии би требало да ги задоволат следниве три услови:

- а. *Локалните власти би требало колку е можно повеќе да наплатуваат за услугите што ги обезбедуваат.*
- б. *Кога наплатувањето е непрактично, локалните власти би требало да се финансираат од даноци кои произлегуваат од локалното население, со исклучок на оние услуги (како што беше наведено погоре) за кои централната власт сака да плаќа.*
- в. *За оние услуги за кои што централната власт плаќа, локалната власт би требало да биде отчетна кон неа за обемот на оние услуги што се финансираат преку трансфери.*

Инаку, постојат разлики меѓу земјите во однос на преовладувањето на фискалните аранжмани помеѓу централните и субцентралните нивоа на власт. Од тука практично е невозможно да се формулираат единствени правила кои би се користеле за алоцирање на даноците и приходите кон различни нивоа на власт. Дистингијата е единствено јасна кај федералните земји, за разлика од унитарните, каде битната фискална автономија постои кај средните нивоа-државните власти. Меѓутоа за потполно анализирање на фискалните релации помеѓу нивоата на власт, односно степенот на автономија, треба да се има предвид следнава поделба рангирана според степенот на контрола што субнационалните власти би можеле да го извршуваат над овие приходни извори:

- а. *субнационалните власти поставуваат даночни стапки и даночни основи;*

3 Richard M. Bird, "Setting the Stage: Municipal Finance and Intergovernmental Finance", WBI, 1999, p.12.

- б. субнационалните власти поставуваат само даночни стапки;
- в. субнационалните власти поставуваат само даночни основи;
- г. зеднички даночни аранжмани;
 - г.1 субнационалните власти определуваат поделба на приходите;
 - г.2 поделбата на приходите може да биде изменета само во согласност со субнационалните власти;
 - г.3 поделба на приходи фиксирана со регулативата, може да биде унилатерално промената од централните власти;
 - г.4 поделбата на приходите да се определува од централните власти како дел од годишниот буџетски процес; и
- д. централните власти поставуваат стапки и основи за субнационалните даноци.

Во случаите а-в и г.1-г.2, субнационалните власти имаат тотална или значајна контрола над даноците. Во останатите случаи, нивната даночна автономија е ограничена или непостои.

3. Реформите за децентрализирање и активностите на Советот на Европа на тој план

Фискалните реформи кои се имплементираат имаат различни патишта и пристапи кон децентрализацијата. Без оглед на модалитетите, секоја фискална реформа би требало да започне со;

- а. Кохерентна стратегија во насока на:
 - јасна поделба на надлежностите;
 - адекватно финансирање;
 - јасен систем на отчетност; и
 - временско определување на фазите
 - Механизми за имплементација и мониторинг;
 - Правна и регулаторна рамка;
 - Координациони механизми;
 - Точни, навремени и севкупни информации;
 - Програми за градење на капацитети; и
 - Градење доверба и механизми за решавање на конфликтни солучии.

Советот на Европа и неговите тела (Комитетот на министрите и неколку Комитети на експерти) во земјите членки, а посебно во земјите претенденти за членки во Унијата, имплементираат бројни програми и активности за промоција и зајакнување на демократијата на локално ниво преку :

1. на национално ниво:
 - креирање на цврста правна рамка за локална/регионална управа и
 - за изградба на централно владини структури способни за управување со локалните власти;
2. на локално и регионално ниво во директна соработка со локалните/регионалните власти (нивните бирани претставници), или преку нивните асоцијации:
 - елаборирање на основната регулатива за локалната/регионалната управа,
 - за воспоставување на силни финансиски аранжмани за локалната/регионалната управа и охрабрување за фискална децентрализација,
 - развој на локално управните способности и менаџерски вештини, главно преку тренинг на локално/регионално бирањите претставници и службеници,
 - изградба и зајакнување на национални асоцијации на локалните/регионалните власти, унапредување на нивното работење и зајакнување на нивната улога како институционален партнер на централната власт.

Постојат разлики меѓу земјите во однос на преовладувањето на фискалните аранжмани помеѓу централните и субцентралните нивоа на власта. Оттука, речиси е невозможно да се формулираат единствени правила кои би се користеле за алоцирање на даноците и приходите кон различни нивоа на власт. Дистинкцијата е единствено јасна кај федералните земји, за разлика од унитарните, каде битната фискална автономија постои кај средните нивоа-државните власти

4. Што покажуваат европските искуства?

Локалната демократија во Европа денес има две главни карактеристики: општ консензус за заедничките вредности и принципи и големи разлики во институциите и праксите.

Општа е констатацијата⁴ дека и покрај бројните мерки и инструменти, трендот во локалното финансирање не го следи трендот на развојот на локалната де-

4 Според: Introductory report-Local democracy in Europe today: how is it working, where is it going?", Council of Europe, Strasbourg, 26 Април 2001, п.4.

мократија. Имено, општа е оценката дека се шири тренд на редуцирање на финансиската автономија на локалните власти и покрај тоа што, според членот 9 од Европската повелба, финансиската автономија е суштествена за локалната автономија. За потсетување, според наведениот член, беа наведени три императиви за финансиска автономија на локалните власти: 1) финансиски ресурси адекватни на надлежностите, 2) слободно располагање со сопствените ресурси и 3) слобода за преземање на мерки за зголемување на сопствените ресурси.

Од наведените императиви, најпроблематичен е првиот. Имено, се покажа дека е многу тешко да се гарантира принципот на соодветност на надлежностите и ресурсите, иако законски е предвидено дека секој трансфер на надлежности мора да биде покриен со доволно ресурси.

Во врска со вториот императив, слободно располагање на локалните власти со ресурсите, исто така постои голема загриженост, иако оваа слобода е често имагинарна. Така, бројни надлежности мора да се извршуваат според утврдени процедури и истите имаат директна импликација врз локалните расходи, водејќи кон сериозен кусок на финансиски средства и ограничувајќи ги можностите за инвестирање на локалните власти

Во врска со вториот императив, слободно располагање на локалните власти со ресурсите, исто така постои голема загриженост, иако оваа слобода е често имагинарна. Така, бројни надлежности мора да се извршуваат според утврдени процедури и истите имаат директна импликација врз локалните расходи, водејќи кон сериозен кусок на финансиски средства и ограничувајќи ги можностите за инвестирање на локалните власти. Според надлежните тела на Советот

на Европа, слободата би била реална само ако овие облигации не се долго применливи.

Загриженост постои и во врска со третиот императив, контролата над сопствените ресурси. При натамошното елаборирање за структурата на приходите ќе се види дека денес локалните власти се финансираат претежно од заеднички даноци и буџетски алокации, со соодветно намалување на нивото на ресурсите од локалните даноци и надоместоци. Овој факт автоматски ја намалува финансиската автономија. Сопствениите приходи ја губат нивната ефективност: имајќи го во вид нивното мало учество во вкупните локални ресурси и неможноста од покачување на локалните даночни стапки. Така, слободата за непречено располагање со ресурсите и нивната стабилност се условени од заедничките даноци, чија намена може стриктно да биде утврдена со управни правила за конкретни надлежности, а распределба може да варира од година во година. За подсетување, наведуваме дека концептот за сопствено оданочување зависи од моќта на властите да прибираат приходи што тие ги поставиле на нивно даночно ниво.

Во вакви констелации, а заради наведените ограничувања на глобален план (неопходноста од даночни растеретувања), с повеќе се бараат други средства за општинско финансирање, пред даночните. За сега, се смета дека превентивно, финансиската еквилизација од страна на државата може да даде најдобри резултати на овој план.

Од наведените причини и констатации евидентно е дека локалните власти неможат да се гледаат изолирано од државата. Сите национални политики и особено даночната имаат големо влијание врз сите локални и посебно даночната политика, кои заедно имаат силно влијание врз локалната приходна база.

И конечно, на долг рок, подобрување на нивната финансиска ситуација е можно само со зголемување на нивната економичност.

РИЗИЦИ НА ЗЕМЈАТА, ОСОБЕНО ПОЛИТИЧКИОТ РИЗИК - ОГРАНИЧУВАЧКИ ФАКТОР ЗА СТРАНСКИ ДИРЕКТНИ ИНВЕСТИЦИИ

Кога се оценуваат ризиците на земјите, всушност се оценува можноста и волјата на една земја да го сервисира својот надворешен долг во одреден период. Со други зборови, оценката на ризиците на земјите се сведува на одговор на прашањето: дали една земја и во иднина ќе може да го плаќа својот надворешен долг - да или не?

Ризиците на земјите се економска категорија на која во последните неколку децении и се посветува големо внимание. Потребата од потемелна анализа на различните фактори кои можат да влијаат врз капацитетот на земјите и стопанските субјекти во нив да ги измируваат своите обврски кон странските доверители, се јавува со избувнувањето на должничката криза во последните три децении од XX век. Должничките кризи и мораториуми на плаќањето на обврските настануваат не само поради економски причини, туку често и поради непријателскиот став на владеечките режими во некои земји. Оттука, произлезе потребата од воспоставување на механизам и методологија која ќе ги земе предвид сите економски, финансиски и политички фактори кои можат да влијаат врз ризичноста на вложувањето или финансиската изложеност во одредена земја. Големите материјално-финансиски кризи што меѓународните кредитори ги претрпеа поради

должничките кризи, доведоа до традиционалното сфаќање дека во суштина, кога се оценуваат ри-

зиците на земјите, всушност се оценува можноста и волјата на една земја да го сервисира својот надворешен долг во одреден период. Со други зборови, оценката на ризиците на земјите се сведува на одговор на прашањето: Дали една земја и во иднина ќе може да го плаќа својот надворешен долг - да или не? Во суштина, оценката на сите политички ризици на крај се сведува на оценката на ризикот на трансфер, односно можноста странските субјекти во финансиска изложеност во една земја, непречено да можат да ги изнесат своите средства од земјата - должник, односно да ги наплатат своите побарувања.

Компонентите на ризиците на земјите се групирани во три групи: политички ризици, економски ризици и финансиски ризици. Во рамките на секоја група, се утврдуваат повеќе параметри со свои пондери, со цел да се дојде до квантификација на односниот ризик, односно композитниот ризик.

Композитниот ризик на една земја преставува комбинација на политичкиот, финансискиот и економскиот ризик на земјата, при што политичкиот ризик придонесува до 50% во вкупниот ризик, а финансискиот и економскиот ризик со по 25%.

Тука, се поставува прашањето во која мерка политичките варијабли влијаат врз деловно окружување. Ова прашање во голем дел се однесува на банките и компаниите со меѓународни активности, кои пак од своја страна, првенствено се концентрирани кон анализа на еко-

Владимир Наумовски е Претседател на здружението на економисти на град Скопје. Дипломирал на Економскиот факултет во Скопје. Во текот на својата работна кариера извршувал голем број на раководни функции меѓу кои: Претседател на здружението на штедилници на Република Македонија, Министер во Владата на Република Македонија, Претседател на Државната пописна комисија, Член на Комисијата за хартии од вредност, основач и Претседател на Управниот одбор на Пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност, директор на Македонската банка за поддршка на развојот, член на Американско-Македонската комора. Автор е на повеќе стручни трудови и книги од разни економски области.

* Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги преставуваат ставовите на министерството за финансии

номските варијабли кои го дефинираат ризикот на една земја. Практиката покажува дека економските аналитичари многу повеќе преферираат да внесуваат податоци од официјални извори во однапред подготвени компјутерски модели кои врз основа на историски податоци даваат економски предвидувања на иднината. Меѓутоа, тоа е само еден дел од мозаикот, дури можеби и помалку важниот. Имено, земјите и национаните економии не се само бројки и статистики, туку многу повеќе народот и системот во кој тој живее, исто како што за една фирма се вели дека фирмата не се бројките туку организацијата и луѓето кои ја раководат и работат во неа. Макроекономските статистички податоци, често пати кажуваат многу малку за квалитетот на власта и администрацијата која стои зад тие бројки. Меѓутоа, во основа, токму квалитетот на власта и администрацијата, како и политиката што ја води е клучниот фактор кој создава поволен или неповолен деловен амбиент.

Компонентите на ризиците на земјите се групирани во три групи: политички ризици, економски ризици и финансиски ризици. Во рамките на секоја група, се утврдуваат повеќе параметри со свои пондери, со цел да се дојде до квантификација на односниот ризик, односно композитниот ризик

Фактот што политичките и социјалните ризици не можат да се квантифицираат, не значи дека се намалува нивното значење, ниту пак значи дека тоа треба да се земе како изговор за нивно изоставување од стратешките анализи кои се однесуваат на ризици на земји. Проблемите кои можат да произлезат од потенцијални социјални немири, корупцијата, развојот на демократијата, никако не можат да се занемарат. Без оглед дали специфичната тежина на овие фактори ќе се оценува врз некое “внатрешно чувство” и интуиција или на некој посистематичен начин, тие не смеат да се занемарат.

Кои се основните компоненти на политичките ризици, односно фактори со најголемо влијание врз поволноста на окружувањето за странските директни инвестиции? Особено важни се следните параметри:

- Стабилност на извршната власт;
- Социоекономски услови;
- Внатрешни конфликти;
- Надворешни конфликти;
- Ниво на корупција;

- Почитување на правната држава;
- Етнички тензии; и
- Квалитет на државната администрација.

Да ги разгледаме подетално:

1. Стабилност на извршната власт

Овој параметар претставува мерка за способноста на актуелната власт да ги реализира прокламираните програмски определби, како и веројатноста од задржување на мандатот во целиот предвиден период. Тоа ќе зависи од моделот на владеење, кохезијата на владата и владеачката партија или коалиција, близината на следните избори, популарноста и јавното прифаќање на политиката на владата итн.

2. Социоекономски услови

Овој параметар претставува обид да се измери општото задоволство на јавноста со економската политика на владата. Генерално, колку што е поголемо незадоволството на јавноста со владината економска политика, толку е поголема веројатноста дека владата ќе биде принудена да ја измени својата политика согласно барањата на јавноста и стопанството, за да го спречи својот пад.

3. Внатрешни конфликти

Ова е проценка на политичкото насилство во земјата и фактичкото или потенцијалното влијание врз власта. Највисоко рангирање им се дава на оние земји каде што не постои вооружена опозиција со воени и/или паравоени формации, а власта не превзема мерки на присила и вооружени дејствија против опозиционите партии и населението. Најниско рангирање се дава на земјите во кои се водат граѓански војни.

4. Надворешни конфликти

Овој параметар претставува проценка на ризиците по актуелната влада и странските директни инвестиции кои произлегуваат од конфликти на земјата со други земји, вклучувајќи трговски рестрикции и ембарга (наметнати од една или повеќе земји или меѓународната заедница), геополитички спорови, вооружени закани, прекугранична размена на оган, гранични инциденти, странски субверзивни дејствија и инфилтрации и војни.

5. Ниво на корупција

Се работи за проценка на нивото на корупцијата во политичкиот систем, што може да биде закана за странските инвеститори од неколку причини: го нарушува слободниот пазар, ја намалува ефикасноста на адми-

нистрацијата поради можноста за непотизам и внесува потенцијална нестабилност на политичките процеси. Најчеста форма на корупција која директно влијае врз странските бизниси е барањето финансиски надомест за одобрување на извозни и увозни дозволи, девизни трансакции, проценка на даночни обврски, полициска заштита или одобрување кредити. Таквите форми на корупција ја отежнуваат ефикасната реализација на деловните потфати, а во некои случаи доведуваат и до повлекување на странски инвестиции или губење на партнери.

Анализите на бројни релевантни невладини организации покажуваат дека ова е еден од најголемите проблеми во регионот, особено во последните десетина години – односно со почетокот на економската транзиција и отворањето кон светот.

6. Почитување на правната држава

Овој параметар се дели на два под-параметри:

- (1) *правен поредок – се оценува силата и конзистентноста на правниот систем;*
- (2) *почитување на законите – се оценува почитувањето на законите и правниот поредок*

Ако зборуваме за регионот на Југоисточна Европа, се оценува дека правната регулатива е генерално добра, но, она што отсуствува е соодветна примена и вистинско владеење на правото.

7. Етнички тензии

Овој параметар го мери степенот на тензии кои произлегуваат од расни, етнички или јазични разлики помеѓу населението во една земја. Повисока оценка за ризик им се доделува на земји каде што етничките тензии се силни бидејќи спротивставените групи се крајно нетолерантни едни спрема други и не се спремни на компромиси. Најниска оценка за ризик се доделува на земји каде што ваквите тензии отсуствуваат или се минимални и покрај постоењето на одредени разлики.

8. Квалитет на државната администрација

Квалитетот и постојаноста на државната администрација може да биде фактор кој значително ги апсорбира шоките од промените на власта и обезбедува конзистентност во функционирањето на државата. Следствено, најмали ризици носат земјите каде државната администрација има сила и знаење за непречано извршување на државните работи без оглед на

промените на власта и во голема мерка независно од политичките притисоци и со востановен систем на вработување и обука на кадри без политички влијанија. Земјите кои немаат ваков квалитет на државната администрација добиваат висока оценка за ризик, бидејќи кај нив, секоја промена на власта предизвикува драматични промени и често пати дисконтинуиет во извршувањето на секојдневните административни функции.

Фактот што политичките и социјалните ризици не можат да се квантифицираат, не значи дека се намалува нивното значење. Проблемите кои можат да произлезат од потенцијалните социјални немири, корупцијата, развојот на демократијата, никако не можат да се занемарат. Без оглед дали специфичната тежина на овие фактори ќе се оценува врз некое “внатрешно чувство” и интуиција или на некој посистематичен начин, тие не смеат да се занемарат

На крај, како заклучок, неминовно се наметнува констатацијата дека, доколку една земја сака да привлече странски инвеститори, За да се привлечат странските инвеститори во едназемја треба да води сметка за подобрување на претходно изложените параметри со што ќе им даде до знаење на меѓународните финансиски институции и можните потенцијални инвеститори дека позитивно ја менува климата за инвестирање.

НЕ Е ЛЕСНО ДА СЕ ВКЛУЧИШ

Добар период за еврото, но помалку добар за земјите кои се надеваат на негово скорешно прифаќање

Како што еврото ја достигнуваше највисоката вредност во однос на доларот во последниве четири години, Педро Солбес, комесарот на Европската унија за монетарни прашања им порача на десетте земји кои чекаат добивање на членство во ЕУ во 2004 година, дека самите ќе увидат дека нивниот следен предизвик, квалификувањето за влез во еврозоната е поголем отколку што очекувале.

Повеќето од "новодојденците" во ЕУ изјавија дека сакаат брзо да го прифатат еврото. Тие знаат дека еден од предусловите за да го сторат тоа ќе биде да ги одржуваат нивните национални валути стабилни во однос на еврото најмалку две години по влегувањето во ЕУ. Но, тие очекуваат "стабилни" да значи одржување на валутата во рамките на распон од 15% над или под централниот курс во однос на еврото. Погрешно, вели Солбес. Министрите за финансии од земјите од еврозоната инсистираат на распон од 2,25%, вели тој - што е многу понезгоден предлог. Всушност, ЕУ ги засилува нејзините сигнали до земјите-кандидати за членство дека треба повеќе да се грижат за реструктурирањето на нивните економии, а помалку за брзањето да го прифатат еврото, на што тие се обврзани порано или подоцна.

Како и што се случува, некои од земјите-кандидати за членство почнуваат да се согласуваат. Тие гледаат колку ќе биде тешко брзо да се исполни уште едно правило на еврозоната, а тоа е обврската да се одржува дефицитот во националниот буџет во рамките на 3% од БДП. Дури и некои воспоставени економии во еврозоната, како што се Франција и Германија сметаат дека правилото за дефицитот е премногу строго, и покрај тоа што тие самите го измислија. Тоа ќе биде уште потешко за некои од земјите-кандидати за членство кои се обидуваат да ги исполнат големите социјални обврски и да ја обноват застарената инфраструктура наследена од комунистичко време. Само за илустрација, дефицитот на Унгарија минатата година достигна 9,5% од БДП, бројка која ММФ ја нарече "запрепастувачка".

Американската банка Голдман Сакс, тврди дека открива "поголеми основни политички слабости" во некои земји-кандидати за членство во унијата, кога станува збор за справувањето со високите дефицити, што доведува до одложувања во усвојувањето на еврото. Таа повеќе не очекува Полска и Унгарија да го прифатат еврото до 2007 година, како што гласеше нејзиното претходно сценарио.

Земјите-кандидати за членство се загрижени дека се додека не се вклучат во еврозоната нивните трошоци на задолжување ќе бидат повисоки, нивните валути поподложни на напади, а нивното политичко влијание намалено во рамките на ЕУ. Но нивните подготовки за вклучување во Унијата цврсто остануваат на истиот пат. Референдумот во Словачка околу членството во ЕУ минатиот викенд покажа дека 92% од гласовите се "за". Полјаците ќе гласаат во јуни. И тие најверојатно ќе кажат "да", но аналитичарите стравуваат дека одсивот ќе биде помал од 50%, што ќе значи дека конечната одлука, помалку славно, ќе мора да ја донесе парламентот.

* Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги преставуваат ставовите на министерството за финансии
* Преземено од: "The economist", may 24th - 30th, 2003

МАТРИЦА ЗА СТЕПЕНОТ НА ИЗВРШУВАЊЕ НА МЕРКИТЕ НА МАКРОЕКОНОМСКАТА ПОЛИТИКА НА ВЛАДАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Насоки	Вид на мерки	Носители	Динамика	Остварување	Забелешка
1. ПОЛИТИКА НА ВРАБОТУВАЊЕ					
1 Моделирање на фискалната политика кон стимулирање на вработувањето	Закон за поттикнување на вработувањето	Министерство за труд и социјална политика	Март	Донесени со Законот и Правилникот	Заклучно со 16.06.2003 вработени се 1610 лица од кои 1269 се лица од евиденцијата на Заводот најмалку 1 година, 244 се регистрирани невработени лица со последен престанок на работен однос по основ на стечај, 84 се регистрирани невработени лица со последен престанок на работен однос по основ на технолошки вишок и 13 се невработ. евидентир. лица корисници на социјална помош. Од овие лица 135 се вработени со самовработување.
2 Програма за зголемување на вработеноста	Акционен план	Министерство за труд и социјална политика	Првата работна верзија да се изготви до крајот на октомври	Ангажирани се странски консултанти за изработка на Акционен план за вработување	Активноста е отпочната
3 Зајакнување на контролата	Редовни контроли од страна на инспекцијата на трудот	Министерство за труд и социјална политика	Континуирано	Редовно се применува (поднесен е квартален извештај до Владата на Р.М)	Зголемени се ингеренциите на Инспекцијата на трудот во Законот за работни односи
4 Одвојување на правото на бесплатно здравствено осигурување од статусот на невработено лице	Измена на законот за осигурување во случај на невработеност и закон за здравствено осигурување	Министерство за труд и социјална политика		Во мај е поднесена информација до Владата на РМ со предлог за нова процедура за делење на сините картони (обврската да ја преземе Фондот за здравство наместо Заводот за вработување) но тоа е само прерофлање на ингеренциите без суштинско решавање на проблемот	По барање на Министерството за здравство повторно ќе се разгледа овој предлог и другите можни решенија преку разговори помеѓу двете министерства. За таа цел ќе биде изготвена Студија (Delinking study) финансирана од Холандски грант. Изготвувањето на студијата не е отпочнато и не е утврден рок во кој треба да се заврши истата.
5 Доследна примена на законската регулатива во случај на невработеност	Трансформација на заводот за вработување	Министерство за труд и социјална политика	Континуирано	а) Ажурирањето на евиденцијата на Заводот се врши постојано односно на месечна основа се бришат од евиденција сите оние кои нередовно се пријавуваат б) Не е формирано Одделение за мониторинг на активноста на невработените лица (дали активно бараат работа) но во тек е модернизација и реорганизација на заводот и обука на вработените	
6 Зголемување на иницијативата за прифаќање на работа	Измени во соодветните закони	Министерство за труд и социјална политика	февруари	Остварено-извршени се измени во соодветните закони	Намален е рокот за примане на надоместок во случај на невработеност (извршено е линеарно намалување, а максималниот период за примане на надоместок е 14 месеци

Насоки	Вид на мерки	Носители	Динамика	Остварување	Забелешка
7	База на податоци за работоспособно население	Редовна активност	Министерство за труд и социјална политика	Почнувајќи од септември	Податоците оваа година ќе се обезбедат од Полисот. Сепак тие податоци не можат да се добиваат редовно и сопфатно (не врз основа на проценката) туку во годините кога се спроведува Попис.
8	Намалување на високата заштита на вработените	а) Измени на законот за работни односи б) Измени на законот за државни службеници	Министерство за труд и социјална политика	Март	а) Измените се направени во делот на правото на отпремина (период и висина) б) Направени се измени во делот на плати и функции во Законот за државни службеници
9	Модернизација на заводот за вработување	Завод за вработување	Министерство за труд и социјална политика	Континуирано	Извршено е електронско поврзување на Заводот и локалните Бироа, а ќе се изврши и хоризонтално и вертикално мрежно поврзување
10	Подобрување на квалитетот на образованието	Редовна активност	Министерство за образование	Јуни - експеримент	Проектот се реализира во согласност со планот на ЕУ. Проектот се состои од изготвување на национална квалификација и стандарди, унапредување на стручните образование и модернизација на наставните планови, како и опремување на училиштата.
11	Државна помош на невработените за преквалификација и усовршување	Континуирана програмска активност	Завод за вработување и министерство за финансии	Во тек се активностите	Направени се сите потребни подготовки кои ќе овозможат продолжување на практиката која се применува во проектот ПРИСМА и по неговото завршување. Направени се измени во Законот за работни односи, во смисла на обврската на работодавачите за алармирање при поголеми отпуштања на работници. Ќе се формираат и Комисии за прилагодување на трудот на локално ниво.
12	Основање клубови за вработување	Завод за вработување	Завод за вработување	Ноември	Клубовите постојат од 1997 година како проект на Светска банка меѓутоа тие не ја извршувале основната функција. До септември ќе се изврши нивна компјутеризација, ќе почнат да се организираат семинари и советувања со што тие навистина ќе заживеат.
13	Право на еднократна исплата на надоместок за сопствен бизнис	Завод за вработување	Завод за вработување	Април	Избришано од Закон, не треба да се спроведува
14	База на податоци за студенти	Континуирана активност	Министерство за образование	Почнувајќи од декември	Базата постои, но е ограничено достапна поради приватност на податоците
15	Примена на работни договори на определено време	Редовна активност	Министерство за труд и социјална политика	Почнувајќи од мај	Работен однос на неопределено време сега може да се применуваат и до 3 години за вршење на работи кои по својата природа траат определено време (претходно 6 односно 9 месеци)

Насоки	Вид на мерки	Носители	Динамика	Остварување	Забелешка
16	Измена во регулирањето на породилно отсуство	Измени на законот за работни односи	Министерство за труд и социјална политика	Министерството за труд и социјална политика смета дека измени треба да се направат во Законот за здравствено осигурување, а не во Законот за работни односи (член 58). Бакава одредба постоела во Законот за здравствено осигурување но е укината од Уставниот суд. Треба да се одлучи каде ќе се направи оваа измена и да се внимава заради можноста повторно да биде поништена од Уставниот суд.	Проблемот се состои во предложената мерка вработената да може да користи породилно отсуство само доколку има работен стаж од најмалку 9 месеци.
17	Предност во програмите за јавни инвестиции на проекти кои ангажираат повеќе работници	Редовна активност	Соодветните министерства	Континуирани	Се применува во рамки на проектите кои се во тек - Грција и слично.
18	Борба против сивата економија	Интензивирање на активностите	Министерство за финансии	Јуни	Да се организира кампања во која ќе се потенцираат предностите на работење во регуларната економија.
19	Организирање на курсеви за претприемништво	Континуирано	Агенција за поддршка и претприемништво	Септември	Законот е донесен во април, но Агенцијата сеуште е во фаза на организација
20	Отворање деловни инкубатори		Агенција за поддршка и претприемништво	Континуирано	Веќе постојат неколку инкубатори организирани од страна на Агенцијата за приватизација преку проектот со Светска банка
2. ПОЛИТИКА НА НАМАЛУВАЊЕ НА СИРОМАШТИЈАТА					
1	Зголемување на мотивација та за барање на работа	Измена и дополнувања на одлуката за социјална заштита	Министерство за труд и социјална политика	Март - декември	Одлуката е изменета и објавена во Службен весник бр. 91, 2002 год.
2	Имплементација на стратегијата за намалување на сиромаштијата	Акционен план	Министерство за финансии	Октомври	Интезивно се работи на мерките за намалување на сиромаштијата; даден preliminarен извештај до Министерот за финансии, заменикот и државниот секретар.
3. ПОЛИТИКА НА ИНВЕСТИЦИИ И ШТЕДЕЊЕ					
1	Скратување и појаснување на процедурата за стекнување акции	Измена на законот за банки	Министерство за финансии	Април	Намалување на трошоците и скратување на процедурите при стекнување акции со цел поттамошно олеснување на влезот на потенцијалните инвеститори во банкарскиот сектор. Намалување на лимитот од 10% на 5% за досивање претходна согласност од НБРМ при промена на акционерска структура.
2	Зајакнување на супервизијата и реструктурирање на банките	Редовна активност	НБРМ и банките	Континуирано	Воспоставување на поефикасен и посигурен банкарски систем.

Насоки	Вид на мерки	Носители	Динамика	Остварување	Забелешка
3	Јакнување на довербата на штедачите	Медиумска и друга кампања	Фонд за осигурување на депозити	Континуирано	Во тек се активностите
4	Примена на линеарните стапки на премии во фондот	Измени на законот за фондот за осигурување на депозити	Министерство за финансии	Мај	Доставено до Влада
5	Овозможување на банките да одобруваат девизни кредити	Измени на законот за девизно работење	Министерство за финансии	Април	Доставено до Влада
6	Ослободување на банките од плаќање на данок на хипотеките	Измени на законот за имот	Министерство за финансии	Март	Завршено
7	Основање на банка за микрофинансирање		Надлежни органи и институции	Мај	Издадена е временска дозвола, се чека добивање на трајна
8	Преструктурирање на банката за поддршка и развој	Измени и дополнувања на законот за МБПР	Мин. за финансии, Мини. за економија, Светска банка и МБПР	Декември	Во согласност со ММФ и СБ да заврши до крајот на годината
9	Промоција на странски кредитни линии	Брошура	Мин. за финансии, Мини. за економија, Светска банка и МБПР	Континуирано	Во тек се активностите
10	Поефикасна заштита на побарувањата	Измени на законот за договорен залог	Министерство за правда и Министерство за финансии	Мај	Во тек се активностите
11	Реформа на девизниот пазар	Измени на соодветните прописи	НБРМ	Февруари	Завршено
12	Поттикнување на взаемна заштита на инвестиции	Соодветни договори	Министерство за финансии	Континуирано	Во тек се активностите
13	Заштита на правата на малите акционери	Измени на законот за превземање на акционерски друштва	Министерство за финансии	Септември	Во тек се активностите
14	Поттикнување на основање на инвестициони фондови во Република Македонија	Измени на законот за инвестициони фондови	Министерство за финансии	Септември	Во тек се активностите

Насоки	Вид на мерки	Носители	Динамика	Остварување	Забелешка
15	Заклучување на транспарентноста и професионалноста на КХВ како супервизор на пазарот на капитал	Измени на законот за инвестициони фондови	Министерство за финансии	февруари	Завршено
16	Регионално поврзување на берзите	Програма	Берза на Р.М. и министерство за финансии	Во тек се активностите	Завршено со Љубљана и Атина, во тек со Белград, Сараево и Подгорица
17	Поттикнување на странски директни инвестиции	Програма	Мин. за финансии, Мини. за економија, Аген. за приватизација	Во тек се активностите	Предлог за институционална поставеност за привлекување на странски директни инвестиции
18	Кампања за привлекување на странски директни инвестиции	Форум за советување на инвеститорите	Мини. за финансии, Мини. за економија, Аген. за приватизација	Во тек се активностите	Не е утврден датумот на одржување, но се работи за дводневен форум
19	Усогласување на градбата со законот за локална самоуправа и со легислативата на ЕУ	Закон за градба на објекти	Министерство за транспорт и врски	Подготвен за разгледување на Влада	
20	Инвестирање во јавниот сектор	Програми 2003 - 2005 и 2004 - 2006 година	Министерство за финансии	Април - ноември	Програмата не се остварува согласно предвидената динамика поради ненавремено изготвување на програмите од соодветните институции
21	Инвестирање во заштита на животната средина	Рамковен закон за заштита на животната средина; закон за квалитет на воздух; закон за заштита на природата; закон за управување со отпад; проект за заштита на езерата; стратегија за заштита на биолошката разновидност	Научни институции; министерство за животна средина и просторно планирање	Септември	има изготвено работни верзии од законските и подзаконските акти
4. СЕКТОРСКИ ПОЛИТИКИ					
1	Поттикнување на развојот на земјоделието	Закон за финансиска поддршка на земјоделството; закон за измени и дополнување на законот за фонд за земјоделство; програма	Министерство за земјоделство шумарство и водостопанство	Септември, март, април	Отако се донесени законите потребно е да се изготви Програма во јуни и јули
2	Кредитна поддршка на земјоделството	Проект ИФАД	Министерство за земјоделство шумарство и водостопанство	Во тек се активностите и операционализацијата е во завршна фаза	Веќе се исплатени минатогодишните долгови а Програмата предвидува посебни мерки
3	Обезбедување на здравствена заштита на растенијата	Програма	Министерство за земјоделство шумарство и водостопанство	Април	Со банките се договараат каматни стапки
					Програмата се состои од следење, прогноза и детерминирање на болести и штетници и мерки за сузбивање на истите

Насоки	Вид на мерки	Носители	Динамика	Остварување	Забелешка
4	Програма за проширена репродукција на шуми	Програма	Министерство за земјоделство шумарство и водостопанство	Април	Програмата е донесена и се реализира
5	Поддршка на органското земјоделско производство 2003 - 2006 година	Закон за поддршка на органско земјоделско производство; стратегија за поддршка на органско земјоделско производство 2003-2006	Министерство за земјоделство шумарство и водостопанство	Јули	Стратегијата е изготвена, но се чека донесување на Законот
6	Предноставување на постапката за отпочнување со работа на занаетчиите	Закон за занаетчиство	Министерство за економија	Мај	Законот е поминат на Влада
7	Допрецизирање во конституирање и работа на регулаторната комисија	Измени и дополнување на законот за енергетика	Министерство за економија	Февруари	Законот е усвоен од Собранието
8	Поддршка на претприемништво и мали и средни претпријатија	Закон за поддршка и развој на малото стопанство и поттикнување на претприемништво; закон за гарантен фонд; програма	Министерство за економија	Февруари мај	На првиот Закон се работи на втората фаза активности, на вториот Закон активностите се во тек и се врши усогласување со ЕУ
5. СТРУКТУРНИ РЕФОРМИ					
1	Операционализација на законот за приватизација на градежно земјиште	Уредба за начинот и постапката за оттуѓување на градежно земјиште	Министерство за финансии	Февруари	Донесена
2	Уредување на прашањето за сопственост на градежното земјиште	Измена на законот за експропријацијата	Министерство за финансии	Мај	Донесена
3	Интегрално решавање на приватизацијата на градежното земјиште	Закон за приватизација на градежно земјиште	Министерство за финансии	Февруари	Законот е подготвен и испратен во законодавство
4	Закржување на процесот на приватизација	Измена на законот за трансформација на претпријатија со општествен капитал; акционен план	Министерство за економија	Јануари март	Во тек се активностите
5	Решавање на прашањето со претпријатијата загубари	Акционен план	Министерство за економија	Крај на 2003 година	Во тек се активностите
				Намалувањето на буџетската поддршка е според планираната динамика. Преземените обврски ќе се завршат до крајот на годината, но критични се Топилицата во Велес и НИП Нова Македонија.	

Насоки	Вид на мерки	Носители	Динамика	Остварување	Забелешка
6. ФИНАНСИСКИ СЕКТОР					
1	Зголемување на ингеренциите на НБРМ	Измени и дополнување на законот на НБРМ	Министерство за финансии	Април	Доставено до Влада Целосно предавање на политиката на девизни-от курс во ингеренцији на НБРМ
2	Заштита на малите акционери	Измени и дополнување на законот за преземање на акционерски друштва	Министерство за финансии	Септември	Во тек се активностите Треба да се формира работна група помеѓу Министерството за финансии, КХВ и Берза. Се очекуваат коментари по измената од Брокерските друштва.
3	Догодба на системот за спречување на перење на пари	Измени и дополнување на законот за спречување на перење на пари	Министерство за финансии	Јуни	Во тек се активностите Усогласување со директивите на ЕУ и Конвенцијата од Палермо
4	Обезбедување компатибилност со земјите на ЕУ за водење сметководство кај непрофитните организации	Закон за сметководство на непрофитни организации	Министерство за финансии	февруари	Законот е донесен
5	Допрецизирање на прашањата кај државната ревизија	Измени и дополнувања на законот за државна ревизија	Министерство за финансии	Април	Законот е донесен Стекнување на звање овластен државен ревизор само по пат на полагање на испит.
6	Допрецизирање на одделни прашања кај лизингот	Измени и дополнувања на законот за лизинг	Министерство за финансии	Јуни	Доставен до Собрание на РМ Се овозможува давање на лизинг и на недвижен имот. Трговските друштва повеќе нема да се обврзани да поседуваат основна главница за да добијат дозвола.
7	Регулирање на работата на штедилниците	Закон за штедилници	Министерство за финансии	Септември	Во тек се активностите Со овој закон ќе се осигура местото на штедилниците во банкарскиот сектор, ќе се регулира нивното основање и работење и супервизорските стандарди за работа
8	Допрецизирање на одредбите и усогласување со прописите на ЕУ кај игрите на среќа	Закон за измена и дополнување на законот за игрите на среќа и забавните игри	Министерство за финансии	Септември	Во тек се активностите Формирана е работна група од претставници на М.Ф. и УЈП
9	Издвојување на Централниот Регистар од буџетот на Република Македонија	Измени на законот за Централен Регистар	Министерство за финансии	Мај	Доставен до Собрание на РМ Дефинирање на финансиските средства кои може да ги остварува Ц.Р. и дефинирање на услугите за кои Ц.Р. ќе наплаќа. Зајакната контрола на Ц.Р. од страна на Владата
10	Проширување на можностите за користење на обврзниците	Измени на законот за денационализација	Министерство за финансии	Мај	Доставен до Собрание на РМ Во овие два закони се утврдени намените за кои можат да се користат обврзниците за денационализација. Покрај другите намени обврзниците за денационализација можат да се користат и за плаќање за побарувања кои се во Агенцијата за управување со средства по сите основи.

Насоки	Вид на мерки	Носители	Динамика	Остварување	Забелешка
11	Проширување на можностите за користење на обврзниците	Министерство за финансии	Мај	Доставено до Собрание на Р.М.	
12	Зајакнување на контролата и интензитетот на наплата на кредитните побарувања по основ на продажба на станови	Министерство за финансии	февруари	Законот е донесен	
13	Продолжување со процесот на денационализација	Министерство за финансии	Март	Се остварува - досега се донесени три одлуки	Целосно е извршена втората емисија на обврзници на денационализација
14	Усогласување на сметководствена регулатива со таа на ЕУ	Министерство за финансии	Септември	Во тек се активностите	Формирана е работна група од М.Ф. која соработува со консултанти од УСАИД. Измените претставуваат продолжување и заокружување на процесот на хармонизација со сме-тководствените стандарди на ЕУ
7. ПОЛИТИКА НА ЦЕЛИ					
1	Вршење контрола на цените	Министерство за економија	Според рокот на доспевање	Одлуките се донесени согласно рокот	
2	Заштита на производителите на одделни земјоделски производи	Министерство за економија	Јануари	Одлуката за пченица е донесена	
3	Балансирање на основните земјоделски и прехранбени производи	Министерство за економија	февруари	Донесена	
8. ПОЛИТИКА НА БУЏЕТСКИ РАСХОДИ					
1	Уредување на приходите и на расходите на буџетот	Министерство за финансии	Март	Буџетот е донесен	
2	Ограничување на јавна потрошувачка	Министерство за финансии	Март	Законот е донесен	
3	Утврдување на стратешки правци и препораки пред подготвување на буџетот	Министерство за финансии	Април	Донесена	Фискалната стратегија ги опфаќа Приоритетите на Владата неопходни за макроекономска стабилност во период 2004 - 4006
4	Прецизирање на процесот на изготвување на буџетот	Министерство за финансии	Април	Изготвено	Циркуларот е доставен до сите буџетски корисници

Насоки	Вид на мерки	Носители	Динамика	Остварување	Забелешка
5	Обезбедување на финансиска самостојност на правосудните органи	Закон за самостоен судски буџет и судски буџет	Министерство за правда; Министерство за финансии	февруари - март	Законот е донесен
6	фискална децентрализација	Закон за финансирање на единиците на локалната самоуправа	Министерство за финансии	Ноември	Во тек се активностите
7	Регулирање на начинот на финансирање на државните институции	Закон за јавни финансии	Министерство за финансии	Ноември	Во тек се активностите
8	Преголема контрола на јавните набавки и усогласување на регулативата со таа на ЕУ	Измени на законот за јавни набавки, нов закон за јавнинабавки	Министерство за финансии	февруари - Ноември	Измените на законот се донесени
9	Обезбедување централно пријавување и евиденција на обврските на буџетските корисници	Измени и дополнувања на законот за буџетите	Министерство за финансии	февруари	Законот е донесен
10	Отстранување на можноста за злоупотреба и подобро регулирање на продажбата на стокови резерви	Закон за стокови резерви	Министерство за финансии	Април	Не е донесено
9. ДАНОЧНА ПОЛИТИКА					
1	Отстранување на пројавените недостатоци и слабости во досегашната промена на законот за ДДВ	Измени и дополнувања на законот за ДДВ	Министерство за финансии	Март	Законот е донесен
2	Подобрување на постојаните решенија кај законот за данок на добивка	Измени и дополнувања на законот за добивка	Министерство за финансии	Ноември	Активностите се во тек
3	Подобрување и допрецизирање на решенијата кај законот за акцизи	Измени и дополнувања на законот за акцизи	Министерство за финансии	Март	Законот е донесен
4	Усогласување на одделни даноци со член 11 од законот за локална самоуправа	Измени и дополнувања на законот за данак на имот	Министерство за финансии	Јуни	Во тек се активностите

Насоки	Вид на мерки	Носители	Динамика	Остварување	Забелешка
4.1	Усогласување на одделни даноци со член 11 од законот за локална самоуправа	Министерство за финансии	Јуни	Во тек се активностите	Со измените ќе се овозможи на општините да ги утврдуваат износите на таксите во рамките определени со овој закон
4.2	Усогласување на одделни даноци со член 11 од законот за локална самоуправа	Министерство за финансии	Јуни	Во тек се активностите	Со измените ќе се овозможи на општините да ги утврдуваат износите на таксите во рамките определени со овој закон
5	Овозможување надзор на УЈП над наплатата на приходи од концесии	Министерство за економија	Март	Законот е донесен	Со измените ќе се овозможи надзор од страна на Управата за јавни приходи врз наплата на приходите од концесии
6	Начин на водење на сметководство за даночни обврзници од самостојна дејност	Министерство за финансии	Ноември	Во тек се активностите	Усогласување со Директивите на ЕУ, како и правно и техничко подобрување на текстот на Законот
7	Зголемување на контролата врз наплата на приходите од УЈП	Министерство за финансии	Март	Законот е донесен	Со измените во овој закон ќе се овласти Управата за јавни приходи да врши надзор над наплатата на приходите од концесии, како и изменување на постапката за плаќање на даночните обврски на рати и обезбедувањето на плаќањето да се врши само со инструмент-банкарска гаранција и готовински депозит.
8	Поефикасно остварување на работите на УЈП	Министерство за финансии	Октомври	Во тек се активностите	Донесување ваков закон е препорака и од ГТЦ кој го води проектот "Модернизација на Управата за јавни приходи на Република Македонија".
9	Измена на тарифата на административни такси	Министерство за финансии	Март	Законот е донесен	Терминолошко усогласување и прецизирање на определени списи и дејства за кои кај органите на државна управа се плаќаат административни такси
10	Допрецизирање на законот	Министерство за финансии	Април	Законот е во собраниска процедура	Подобра имплементација на процесот на фискализација
11	Појаснување на промената на законот	Министерство за финансии	Јуни	Во тек се активностите	Појаснување на примената на одредбите од законот при вршење на истражните дејства од надлежност на финансиската полиција
12	Олеснување на надворешно - трговското работење и усогласување на стапките по членството во СТО	Министерство за финансии	Март	Законот е донесен	Во текот на 2003 годинаоперационализација на овој Закон, односно ќе се донесат соодветните подзакононски акти
12.1	Олеснување на надворешно - трговското работење и усогласување на стапките по членството во СТО	Министерство за економија	Март	Законот е донесен	

Насоки	Вид на мерки	Носители	Динамика	Остварување	Забелешка
13	Уредување на прашањето за посредување во прометот	Закон за трговија (внатрешна и надворешна)	Министерство за економија	февруари	Законот е донесен
14	Утврдување на девизната политика и проекција на платниот биланс	Одлука за девизната политика и проекција на платниот биланс	Министерство за финансии Министерство за економија и НБРМ	февруари	Одлуката е донесена
15	Информација и анализа за тековните и долгорочни трендови на Македонската економија	Годишен економски извештај за 2002 год.	Министерство за финансии	јуни	Извештајот е во завршна фаза
10. ПОТТИКНУВАЊЕ НА ИЗВОЗОТ					
1	Поддршка на извозното производство и на извозот	Приоритетно кредитирање, осигурување на извозот, осигурување на долгорочни вложувања	Министерство за финансии Министерство за економија и МБПР	Континуирано	Трансформацијата на МБПР е во тек, согласен ММФ и СБ
2	Создавање на менаџерски кадар и маркетинг служби преку обука и работилници	Формирање на маркетинг служби	Министерство за економија, Агенција за развој на претприемништво	Континуирано	Во тек се активностите
3	Сертифицирање на производителите преку техничка помош за обука на претприемачи	Основање на институти за акредитација и стандардизација	Министерство за економија, Биро за стандардизација и метрологија, Агенција за претприемништво	Континуирано	Институциите се формирани согласно одлука на Влада, но сеуште не почнале со работа.
4	Создавање на индустриски кластери	Проект за конкурентност	Министерство за економија, Агенција за претприемништво	Континуирано	Конкурсот е распишан и се определени 4 кластери
5	Институционална поддршка на извозот	Основање Македонски Национален Совет за конкурентност (форум за извозници)	Министерство за економија во соработка со УСАИД	2003 година	Основен е Национален совет
6	Усовршување на системот за доделување на квоти	Прв дојден - прв услужен	Царинска управа	Континуирано	Во примена од јануари наваму
7	Унапредување на извозот и на извозот	Каталог на најголеми странски увозици и домашни извозници	Министерство за економија, Државен завод за статистика	Декември	Активностите сеуште не се започнати
7.1	Унапредување на извозот и на извозот	Отпочнување на постапка за примена на дијагонална кумулација на потекло на стоките	Министерство за економија	2003 година	Нема поднесено иницијатива

Насоки	Вид на мерки	Носители	Динамика	Остварување	Забелешка
7.2	Унапредување на извозот и увозот	Отпочнување со работа на трговски претставници во дипломатско-конзуларни претставништва	Министерство за надворешни работи и Министерство за економија	2003 година	Активностите сеуште не се започнати
7.3	Унапредување на извозот и увозот	Иницирање на соработка со Меѓународниот Трговски Центар во рамките на СТО	Министерство за економија	2003 година	Активностите сеуште не се започнати
8	Зголемување на туристичко - информативната пропаганда	Мастер план	Министерство за економија	Јуни	Во тек се активностите
11. СОРАБОТКА СО МЕЃУНАРОДНИ ФИНАНСИСКИ ИНСТИТУЦИИ И ОРГАНИЗАЦИИ					
1	Поддршка на Република Македонија од Светска Банка	Стратегија 2003 - 2005 година	Светска Банка во соработка со надлежни министерства и институции	Август - септември	Активностите се во тек
2	Создавање на правна регулатива за евидентирање на државната помош	Закон за државна помош	Министерство за економија	февруари	Законот е донесен
3	Соработка со ММФ	Стенд бај аранжман	Надлежни министерства и институции	Март	Аранжманот е договорен - сега редовно се следи
12. МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА					
1	Утврдување на целите и задачите на монетарната политика	Одлука за целите и задачите во монетарната политика	НБРМ	Март	Не е донесена, но е подготвена и се применува
13. АНТИКОРУПЦИСКА ПОЛИТИКА					
1	Борба против корупција	Државна програма за превенција и репресија на корупцијата - акционен план за имплементација	Антикорупциска комисија	Програмата е донесена	Програмата предвидува промена на 44 закони и 18 члена од Уставот со што ќе се изврши темелна реформа на политичкиот, правниот и судскиот систем. Комисијата до 10.06 има добиено 257 предмети за можна корупција

ПОДГОТВУВА И ИЗДАВА**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ул. "Даме Груев" 14 Скопје, Тел: (389) 02 117 288, Факс: (389) 02 117 280
Интернет адреса: <http://www.finance.gov.mk>

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Д-р Димко Кокароски

ПРВ ЗАМЕНИК ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Дејан Рунтевски

ВТОР ЗАМЕНИК ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Мишо Николов

ДИЗАЈН

Дизајн студио **"НАМ"**
Анета Гацевска

ПЕЧАТИ

"НАМ" принт

ТИРАЖ

500 примероци

ПРЕВОД

Јасминка Васкова
Жана Шокаровска
Емилија Сиркаровска
Маја Петровска

**ПРИ КОРИСТЕЊЕТО НА ПОДАТОЦИТЕ ОД ОВАА
ПУБЛИКАЦИЈА, ГИ МОЛИМЕ КОРИСНИЦИТЕ
ЗАДОЛЖИТЕЛНО ДА ГО НАВЕДАТ ИЗВОРОТ**

ISSN 1409 - 9209
Билт. Минист. Финанс.
4/2003